

11 maj

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 11 maj	
Den ekonomiska politiken	4
Om sänkning av riksbankens diskonto, m. m.	52
Den ekonomiska politikens inriktning på den europeiska marknaden	54
Fortsatt valutareglering, m. m.	55
Ändring i förordningen om postsparbanken	57
Tryckeriverksamheten inom statsförvaltningen	59
Anslag till särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet	62
De studiesociala lånemöjligheterna vid journalistinstitutet	63
Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering	65
Om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd	72
Vissa frågor berörande domänverket	73
Rennäringsens främjande, m. m.	81
Om effektivare åtgärder mot ocker	85

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 11 maj	
Bankoutskottets utlåtande nr 17, ang. dels likviditets- och kassakvotslag, m. m., dels ock ränteregleringslag	4
— nr 18, om sänkning av riksbankens diskonto samt om räntan som konjunkturpolitiskt medel, m. m.	52
— nr 19, ang. den ekonomiska politiken	54
— nr 20, ang. fortsatt valutareglering, m. m.	55
— nr 24, ang. ändring i förordningen om postsparbanken	57
— nr 26, ang. viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelser om nordiska centralbankskrediter	58

	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, ang. Sveriges ombildning till republik	59
Statsutskottets utlåtande nr 79, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	59
— nr 81, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	59
— nr 82, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdepartementet	59
— nr 83, ang. allmän beredskapsstat: allmänna frågor	59
— nr 84, ang. allmän beredskapsstat: justitiedepartementet	59
— nr 85, ang. allmän beredskapsstat: försvarsdepartementet	59
— nr 86, ang. allmän beredskapsstat: socialdepartementet	59
— nr 87, ang. allmän beredskapsstat: kommunikationsdepartementet	59
— nr 88, ang. allmän beredskapsstat: finansdepartementet	59
— nr 89, ang. allmän beredskapsstat: ecklesiastikdepartementet ..	59
— nr 90, ang. allmän beredskapsstat: handelsdepartementet	59
— nr 91, ang. allmän beredskapsstat: inrikesdepartementet	59
— nr 92, ang. anslag till statistiska centralbyrån, m. m.	59
— nr 93, ang. vissa anslag till statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet	61
— nr 94, ang. viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m. ..	63
— nr 95, ang. anslag till socialstyrelsen	63
— nr 96, ang. anslag till journalistutbildning	63
— nr 97, ang. anslag till byggnadsforskning	65
— nr 98, ang. anslag till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm	65
— nr 99, ang. omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.	65
— nr 100, ang. godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	65
Bevillningsutskottets betänkande nr 48, ang. överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.	65
— nr 51, ang. befrielse för stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.	65
Andra lagutskottets utlåtande nr 22, om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering	65
— nr 23, om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd	72
Jordbruksutskottets utlåtande nr 8, ang. vissa frågor berörande domänverket	73
— nr 13, ang. rennäringens främjande, m. m.	81
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, ang. brevbäringen i städer och tätorter	84
— nr 40, om effektivare åtgärder mot ocker	85

Fredagen den 11 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hanson, Per-Olof*, för tiden den 14—den 18 i denna månad för deltagande i Europarådets rådgivande församlings möte i Strasbourg.

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade intyg anhålles om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare.

Göteborg den 9/5 1962

Per Bergman

Att riksdagsman *Per Bergman*, f. 15 02 01, adr. Dr Hjorts gata 1 C, Göteborg, sedan den 8 maj vårdas å Med klin II, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg, intygas härmed.

Göteborg den 9 maj 1962

I tjänsten

Klas-Erik Lehmann

Leg. läkare, avd.-läkare

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Bergman vore oförmögen till arbete.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående marinens tekniska personal m. m.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m.;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående avsättning till den gemensamma kulturfonden av 5 milj. kr. ur räntelikvider å till Finland lämnade svenska statskrediter;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förskollärarytbildningens organisation;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande bidrag till socialinstitutet för budgetåret 1962/63;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m., i vad propositionen avser svensk rymdforskning samt medelansvisning;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till Bidrag till viss busstrafik m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare investeringar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

Ang. den ekonomiska politiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag), dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 19 januari 1962 dagtecknad proposition, nr 52, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag); samt
- 2) lag om placeringskvot för vissa kreditinrättningar (placeringskvotslag).

De av Kungl. Maj:t i propositionen nr 52 framlagda lagförslagen inneburo en omläggning och modernisering av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen mot bakgrund av på området gjorda erfarenheter. Enligt förslaget skulle sålunda den nuvarande kassareservlagen ersättas av en lag om likviditets- och kassakvoter och en särskild lag om placeringskvoter införas. Liksom kassareservlagen voro de förordade nya lagarna av beredskapskaraktär, och avsikten vore att man, liksom hittills, i första hand skulle söka åstadkomma frivilliga uppgörelser om den restriktivitet som vore erforderlig på det kreditpolitiska området. Den reglering av kreditmarknaden, vartill de föreslagna lagarna gäve möjlighet, överensstämde i allt väsentligt med riksbankens under senare år i kreditpolitiskt syfte givna rekommendationer till affärsbankerna, sparbankerna, centralkassorna för jordbrukskredit och försäkringsbolagen. Lagstiftningen avsåges emellertid bliva tillämplig även på postbanken och placeringskvotslagen därjämte på pensionsfondsstyrelserna. Straffbestämmelser förekommo icke i lagarna. Däremot hade föreskrivits skyldighet att erlægga ränta på belopp, med vilket fastställd kvot underskridits. För lagarna hade föreslagits en giltighetstid

av tre år. Den nya lagstiftningen vore avsedd att träda i kraft den 1 juli 1962.

I en den 30 mars 1962 dagtecknad proposition, nr 143, hade vidare Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag).

Det i propositionen nr 143 framlagda lagförslaget innebar en omläggning av lagstiftningen om räntereglering och emissionskontroll i anslutning till den modernisering av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen i övrigt, som förordats i den ovannämnda propositionen nr 52. Liksom när det gällde de båda lagar som föreslagits i denna vore avsikten med den föreslagna nya ränteregleringslagen, som också var av beredskapskaraktär, att de allmänna kreditpolitiska intressena i första hand skulle tillgodoses genom samråd och överenskommelser mellan riksbanken och kreditinrättningarna. Den nu föreslagna ränteregleringslagen innefattade i jämförelse med den gällande lagen en vidgad fullmakt för Kungl. Maj:t med avseende på inlåningsräntorna. Vid inlåning skulle sålunda även maximiränta kunna fastställas, varjämte kretsen av dem, som föllo under lagen, något vidgades. Å andra sidan begränsades i den nya lagen kretsen av utlånare, och bestämmelserna om räntestopp utginge. Straffbestämmelser förekommo icke i den nya lagen. Däremot hade föreskrivits — i likhet med vad som föreslagits i de båda andra lagarna — viss ersättningskyldighet gentemot statsverket, då föreskrift som meddelats enligt lagen icke iakttagits. Den nya lagstiftningen vore avsedd att träda i kraft den 1 juli 1962. För lagen hade föreslagits samma giltighetstid som för de nyss nämnda lagarna, eller sålunda tre år.

Kungl. Maj:ts förslag till *likviditets- och kassakvotslag* var i nedan angivna delar så lydande:

4 § första stycket e och 4 § sista stycket

Till grund för bestämmandet av netto-beloppet av likvida medel lägges summan av följande tillgångar:

— — —

Ang. den ekonomiska politiken

e) av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan utfärdade obligationer ävensom av hypoteksaktiebolag efter den 1 januari 1959 utfärdade obligationer för möjliggörande av bostadskreditgivning, allt till marknadsvärdet, samt

När omständigheterna föranleda därtill, må riksbanken föreskriva dels att även andra tillgångar må inräknas i bruttosumman, dels att i nämnda summa icke må inräknas tillgångar i utländsk valuta, efter avdrag för skulder i sådan valuta, med mer än som svarar mot viss del av kreditinrättningens samtliga förbindelser med de i 5 § angivna undantagen, dels att viss eller vissa skuldgrupper enligt andra stycket icke skola avdragas vid bestämmandet av nettobeloppet.

6 §

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till tjugofem och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till femtio.

Där så finnes lämpligt må de kreditinrättningar, som förordnandet gäller, av riksbanken indelas i grupper, för vilka kvoten fastställs till olika procenttal. Gruppindelningen skall ske efter storleken av inrättningarnas samtliga förbindelser med de i 5 § angivna undantagen eller efter rörelsens art.

7 §

Med kassakvot avses förhållandet vid viss beräkningstidpunkt mellan kreditinrättningens i riksbanken inestående medel och inrättningens samtliga förbindelser med de i 5 § angivna undantagen.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till femton. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.

I Kungl. Maj:ts förslag till *placeringskvotslag* hade 8 § erhållit följande lydelse:

Har kreditinrättning avvikit från fastställd placeringskvot eller från vad i 6 § tredje stycket stadgas, skall inrättningen efter föreläggande av riksbanken till statsverket utgiva ett belopp, som motsvarar ränta å underskottet för den beräkningsperiod, då det uppstått. För följande beräkningsperioder räknas räntan å vad av underskottet allttjämt kvarstår efter avdrag för överskott, som uppkommit under dessa perioder. Ränta räknas dock icke för mer än fem år efter ingången av den beräkningsperiod, för vilken underskottet redovisades, ej heller för tid efter det förordnandet utlöpt utan att efterföljas av nytt förordnande. Räntesatsen skall utgöra två procent för år.

Riksbanken äger medgiva att vid tillämpning av första stycket utjämning må ske mellan överskott och underskott under viss tidrymd (utjämningsperiod). Har sådant medgivande lämnats, skall utjämningsperiod ersätta beräkningsperiod vid bestämmande av räntan.

Har postsparbanken eller postgirorörelsen avvikit från fastställd placeringskvot, må riksbanken medgiva befrielse från skyldighet att utgiva belopp, som avses i denna paragraf, därest inrättningarna sammantagna uppfyllt placeringskraven. Då särskilda skäl föranleda därtill må riksbanken även eljest medgiva befrielse, helt eller delvis, från skyldighet som nyss sagts.

I Kungl. Maj:ts förslag till *ränteregleringslag* voro 5—8 §§ så lydande:

5 §

Riksbanken äger fastställa maximiränta eller minimiränta för inlåning, som i 4 § sägs, ävensom maximiränta för utlåning av penningar från sådan kreditinrättning som i nämnda paragraf angives. För skilda slag av inlåning eller utlåning må olika räntor fastställas.

Föreskrift som avses i första stycket meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Giltighetstiden må förlängas med högst sex månader åt gången.

6 §

Riksbanken äger föreskriva, att obligationer, förlagsbevis eller andra för den

Ang. den ekonomiska politiken

allmänna rörelsen avsedda skuldebrev ej må utgivas utan tillstånd av riksbanken. Vad nu sagts skall dock ej gälla skuldebrev, som utgivas av riksgäldskontoret.

7 §

Tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter, som meddelas med stöd av denna lag, utövas av myndighet som Konungen bestämmer.

Kreditinrättning eller annan, som är underkastad föreskrift om maximiränta eller minimiränta, är skyldig att på anfordran tillhandahålla tillsynsmyndigheten de uppgifter, denna anser nödvändiga för tillsynens utövande.

8 §

Har kreditinrättning vid utlåning uppburit högre ränta än riksbanken fastställt såsom maximiränta, skall inrättningen efter föreläggande av riksbanken till statsverket utgiva två gånger det belopp varmed den uppburna räntan avvikit från den fastställda maximiräntan.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning, därest kreditinrättning eller annan som bedriver inlåning, som i 4 § sägs, vid sådan inlåning gottgjort ränta vilken överstigit maximiränta eller underskridit minimiränta, som fastställts av riksbanken.

Då särskilda skäl föranleda därtill, må skyldighet som nyss sagts helt eller delvis eftergivnas.

I samband med nämnda propositioner hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

de likalydande motionerna I: 67, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, och II: 101, av herr *Björkänge m. fl.*, om viss prioritering av lån för byggande av vatten- och avloppsanläggningar, och

de likalydande motionerna I: 286, av herr *Harald Pettersson* och herr *Jonasson*, samt II: 354, av herrarna *Hansson* i Skegrie och *Börjesson* i Falköping, om prioritering av garantilån;

B. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 väckta motioner:

de likalydande motionerna I: 563, av herr *Ferdinand Nilsson*, samt II: 677, av herrarna *Etmwall* och *Grebäck*,

de likalydande motionerna I: 571, av herr *Torsten Andersson m. fl.*, och II: 680 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, även som

de likalydande motionerna I: 572, av herr *Schmidt m. fl.*, och II: 679, av herr *Cassel m. fl.*;

C. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143 väckta motioner:

de likalydande motionerna I: 708, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 865, av herr *Hedlund m. fl.*, samt

de likalydande motionerna I: 709, av herr *Schmidt m. fl.*, och II: 864, av herr *Cassel m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 67 och II: 101 hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder varigenom upplåningen för vatten- och avloppsanläggningar på kreditmarknaden likställdes med lån för bostadsbyggande såväl när det gällde möjligheten att erhålla lånen som beträffande räntenivån.

I de likalydande motionerna I: 286 och II: 354 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att all garantilånegivning måtte erhålla samma prioriterade ställning som långivning till bostadsproduktionen.

I de likalydande motionerna I: 563 och II: 677 hade anhållits

att från i propositionen nr 52 avsedda särskilda lagstiftning angående likviditets- och kassakvoter för kreditinrättningar samt om placeringskvot måtte undantagas ej blott Kooperativa förbundets och HSB:s inlåningsrörelse utan även den verksamhet som bedreves av sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit;

att den föreslagna likviditets- och kassakvotslagen även som den nya placeringskvotslagen måtte i enlighet med vad som hittills tillämpats beslutas för endast ett år; samt

Ang. den ekonomiska politiken

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära fortsatt utredning angående den s. k. prioriterade lånesektorns omfattning i syfte att bereda bättre lånevillkor åt kommunernas och åt jordbruksnäringens investeringar.

I de likalydande motionerna I: 571 och II: 680 hade yrkats

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 52 skulle

1) avslå i propositionen framlagda förslag till lag om placeringskvoter för vissa kreditinrättningar;

2) antaga i propositionen framlagda förslag till lag om likviditets- och kassakvoter för vissa kreditinrättningar, dock med de ändringar i 4, 6 och 7 §§, som angivits i motionerna.

I de likalydande motionerna I: 572 och II: 679 hade föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 skulle

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående lag om placeringskvot för vissa kreditinrättningar;

2. för sin del besluta sådan lydelse av den föreslagna lagen om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar

att banks nettoinnehav av utländsk valuta skulle som hittills inräknas bland de likvida medlen,

att garantiförbindelser skulle som hittills vara undantagna från krav på likviditets- eller kassakvot,

att likviditetskvot enligt § 6 i den föreslagna lagen om likviditets- och kassakvoter skulle fastställas till högst 35 procent för affärsbanker och till högst 15 procent för sparbankerna och central-kassorna för jordbrukskredit,

samt att kassakvot enligt § 7 i samma lag skulle fastställas till högst 10 procent.

I de likalydande motionerna I: 708 och II: 865 hade hemställts,

I. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om att i beredskapslagen rörande räntereglering och emissionskontroll skulle ingå möjligheter till maximering av inlåningsräntorna, samt

II. att riksdagen även i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts och därvid särskilt uttala, att emissionskontroll och maximering av utlåningsräntor icke borde utnyttjas i prioriteringssyfte.

I de likalydande motionerna I: 709 och II: 864 hade anhållits, att riksdagen måtte avslå proposition nr 143 med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 67 och II: 101 samt

2) motionerna I: 286 och II: 354

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. i vad avsåge det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till likviditets- och kassakvotslag, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i lagförslaget — måtte, med bifall till motionerna I: 572 och II: 679 i vad gällde frågan om undantagande av garantiförbindelser från kravet på likviditets- och kassakvot, men med avslag å sagda motioner i övrigt i vad de gällde nämnda lagförslag ävensom å motionerna I: 563 och II: 677 samt motionerna I: 571 och II: 680, i vad motionerna avsåge nämnda lagförslag, för sin del antaga lagförslaget med de ändringar av 5 och 10 §§ som framginge av vid utlåtandet fogad bilaga;

C. i vad avsåge det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till placeringskvotslag,

1) att riksdagen med bifall till motionerna I: 572 och II: 679 samt motionerna I: 571 och II: 680 ävensom med avslag å motionerna I: 563 och II: 677, såvitt de avsåge förenämnda lagförslag, måtte avslå lagförslaget,

2) att motionerna I: 563 och II: 677, i vad de avsåge viss utredning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. i vad avsåge det genom propositionen nr 143 framlagda förslaget till ränteregleringslag,

1) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 709 och II: 864,

Ang. den ekonomiska politiken

2) att riksdagen med avslag å motionerna I: 708 och II: 865 för sin del måtte antaga förenämnda lagförslag;

E. att motionerna I: 571 och II: 680, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. Inledningen

Beträffande motiveringen och hemställan under A

av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa,

1) att motionerna I: 67 och II: 101 måtte anses besvarade med vad reservanterna anfört;

2) att riksdagen med bifall till motionerna I: 286 och II: 354 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att giva all långivning mot statliga kreditgarantier samma ställning på kreditmarknaden som långivningen till bostadsproduktionen i enlighet med vad reservanterna anfört;

II. Förslaget till likviditets- och kassakvotslag

Till 4 § första stycket e

av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 571 och II: 680 för sin del måtte antaga 4 § första stycket e i följande lydelse:

»e) av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, *Aktiebolaget Industri kredit* och *Aktiebolaget Företagskredit* utfärdade obligationer ävensom av hypoteksaktiebolag efter den 1 januari 1959 utfärdade obligatio-

ner för möjliggörandet av bostadskreditgivning, allt till marknadsvärdet, samt»;

Till 4 § sista stycket

av herrar *Regnéll*, *Schmidt*, *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon*, *Hansson* i Önnarp, *Carlsson* i Tibro och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 572 och II: 679 i vad gällde behandlingen av utländska valutor enligt det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till likviditets- och kassakvotslag, för sin del antaga 4 § sista stycket i förenämnda lagförslag i följande utformning:

»När omständigheterna föranleda därtill, må riksbanken föreskriva dels att även andra tillgångar må inräknas i bruttosumman, dels att viss eller vissa skuldgrupper enligt andra stycket icke skola avdragas vid bestämmandet av nettobeloppet.»;

Till 6 §

av herr *Hagnell*, som dock ej antytt sin mening;

Till 6 och 7 §§

av herrar *Regnéll*, *Schmidt*, *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon*, *Boija*, *Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så som denna reservation visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga 6 och 7 §§ i förslaget till likviditets- och kassakvotslag i följande lydelse:

»6 §.

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställes av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till aderton och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till fyrtio.

Där så — — — rörelsens art.

7 §.

Med kassakvot — — — angivna undantagen.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställles av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till tio. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.»

III. Förslaget till placeringskvotslag

av herrar *Fahlander, Aspling, Palm, Augustsson, Sköldin* och *Persson* i Appuna, fru *Renström-Ingenäs* samt herr *Hagnell*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet i vad avsåge det genom propositionen nr 52 framlagda förslaget till placeringskvotslag bort under C 1 hemställa, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i lagförslaget — måtte, med avslag å motionerna I: 563 och II: 677, såvitt de avsåge lagförslaget, motionerna I: 572 och II: 679 samt motionerna I: 571 och II: 680, för sin del antaga lagförslaget med den ändringen, att 8 § erhöles nedan angivna lydelse:

»8 §.

Har kreditinrättning — — — för år.

Riksbanken äger — — — av räntan.

Har postsparbanken eller postgirorörelsen avvikit från fastställd placeringskvot, må riksbanken medgiva befrielse från skyldighet att utgiva belopp, som avses i denna paragraf, därest inrättningarna sammantagna uppfyllt placeringskraven.

Då särskilda skäl föranleda därtill, må även eljest skyldighet som ovan sagts helt eller delvis eftergivas.»

IV. Förslaget till ränteregleringslag

1. av herrar *Regnéll, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Boija* och *Berglund*, vilka ansett, att utskottet, med instämmande i vad som anförts i motionerna I: 709 och II: 864, bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 709 och II: 864 och med avslag å motionerna I: 708 och II: 865 måtte avslå proposition nr 143 med förslag

Ang. den ekonomiska politiken

till lag om räntereglering och emissionskontroll;

2. av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D 2 hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i lagförslaget — i anledning av motionerna I: 708 och II: 865 måtte för sin del antaga lagförslaget med den ändringen, att 5 och 8 §§ erhöles nedan angivna lydelse:

»5 §.

Riksbanken äger fastställa minimiränta för inlåning, som i 4 § sägs, ävensom maximiränta för utlåning av penningar från sådan kreditinrättning som i nämnda paragraf anges. För skilda slag av inlåning eller utlåning må olika räntor fastställas.

Föreskrift som — — — åt gången.

8 §.

Har kreditinrättning — — — fastställda maximiräntan.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning, därest kreditinrättning eller annan som bedriver inlåning som i 4 § sägs, vid sådan inlåning gottgjort ränta vilken underskridit minimiränta, som fastställts av riksbanken.

Då särskilda — — — delvis eftergivas.»

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp.

Herr förste vice talmannen yttrade, att överläggningen i fråga om förevarande utlåtande tillika finge omfatta frågor, som behandlades i bankoutskottets utlåtanden nr 18, 19, 20, 24 och 26. Yrkanden skulle dock i vederbörlig ordning framställas först efter det respektive utlåtande föredragits.

Redogörelser för innehållet i bankoutskottets utlåtanden nr 18, 19, 20 och 24 återfinnas å respektive sid. 52—53, 54—55, 55—56 samt 57.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**,
(h):

Herr talman! Kungl. Maj:t har till årets riksdag överlämnat en serie propositioner, som hänför sig till den ekonomiska delen av samhällslivet. Av dessa har till bankoutskottet remitterats proposition nr 52 med förslag till lag om likviditet och kassakvot samt om placeringskvot, proposition nr 143 med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll samt proposition nr 93 med hemställan om riksdagens samtycke till fortsatt valutareglering. I samband med dessa propositioner har väckts ett flertal motioner.

Som talmannen här nyss meddelade, skall alla dessa propositioner och motioner behandlas i ett sammanhang, och jag skall försöka att i mitt anförande söka hålla klara gränser mellan de olika sakerna.

Vad först angår förslaget till lag om olika slag av kvoter samt räntereglering och emissionskontroll har båda dessa lagar karaktären av beredskapslagar, som bemyndigar Kungl. Maj:t att sätta dem i funktion på framställning av fullmäktige i riksbanken. Sedan dessa lagar väl satts i funktion, ger de riksbanken mycket stor makt på det ekonomiska området.

Hittills har dessa frågor reglerats dels genom kassareservlagen av den 3 juli 1943 och dels genom ränteregleringslagen av den 7 december 1951. Båda dessa lagar har gällt för ett år i taget, men prolongerats undan för undan. Det är dock att märka, att kassareservlagen endast har tillämpats under åren 1950 till 1952 och att ränteregleringslagen aldrig behövt sättas i funktion. Det har nämligen i praktiken visat sig möjligt för riksbanken att genom rekommendationer till bankerna uppnå de mål riksbanken ansett nödiga. Så långt man har kunnat finna har detta fungerat fullt tillfredsställande.

Tar man i betraktande att detta varit möjligt för riksbanken under en tid, då kapitalmarknaden faktiskt varit ansträngd, måste det betecknas som anmärkningsvärt, att tidpunkten nu anses

lämplig för att framlägga nya lagar, som i förhållande till dem som hittills gällt innebär en skärpning, som jag så småningom skall visa.

Förhållandena på kapitalmarknaden är ju i dag lättare än vad de varit på länge. Jag behöver bara hänvisa till att det varit möjligt att under senare tid placera en hel del kommunala lån och industrilån och att hypoteksinstitutet har fått tillstånd att lägga upp lån i så stor utsträckning, att byggnadskreditiv kunnat avlyftas från affärsbankerna, vilket har lett till att byggnadsverksamheten i vad det gäller bostadsproduktion har blivit underlättad.

Även penningmarknaden har blivit väsentligt lättare. I samband med inbetalning av fyllnadsskatter i april månad har affärsbankerna icke behövt vända sig till riksbanken, och för mig har upplysts att den inbetalning av preliminärskatt och kvarskatt, som nu pågår, inte heller kommer att förorsaka några svårigheter, trots att det rör sig om mycket stora belopp.

Vi fick också se i dagens tidning, att statsmakterna och riksgäldskontoret funnit tidpunkten lämplig för att lägga upp ett statslån, även om det inte är fråga om något större belopp.

Det är väl under sådana omständigheter egendomligt att man i denna situation skall framlägga dessa lagförslag. Jag kan inte fria mig från misstanken att regeringen härigenom vill ytterligare och hårdare binda kreditinstitutet, d. v. s. att detta är ytterligare ett steg på väg mot penningmarknadens socialisering.

Mot den bakgrunden skulle det för mig, med den inställning jag har till socialisering, vara ganska enkelt att ta ställning till dessa frågor och punkt för punkt yrka avslag. Men då det gäller likviditets- och kassakvotslagen kommer jag inte att göra detta. Jag skall söka motivera min inställning, men först kanske det inte är ur vägen att jag något kommenterar bankoutskottets utlåtande nr 17.

Som kammarens ledamöter funnit, följer utskottet i avsnittet om likviditets-

och kassakvotslagen propositionen, under det att utskottet yrkar avslag på propositionen i avsnittet om placeringskvot. Denna olikhet hänför sig till det, jag höll på att säga numera sedvanliga förhållandet, att det blivit lottning i utskottet vid lika röstetal och att i ena fallet socialdemokraterna har vunnit lottningen och att i det andra fallet de borgerliga har vunnit.

När det så gäller likviditets- och kassakvotslagen vill jag säga att det för mig står fullständigt klart att ett företag som driver bankrörelse måste hålla sig med en god likviditet i form av egen kassa och sådana tillgångar som företaget lätt kan disponera över när så erfordras. Jag kan följaktligen i princip acceptera ett krav på likviditets- och kassakvot; när det sedan kommer till storleken av denna kan man självfallet ha olika uppfattningar.

I propositionen har angivits, att likviditetskvoten för bankerna maximalt bör uppgå till 50 procent, för sparbankerna till 25 och att kassakvoten bör vara 15. Motsvarande tal i höger- och folkpartimotioner är 35, 15 och 10 och i centerpartimotionen 40, 18 och 12. I den reservation till utskottets betänkande som föreligger har de borgerliga partierna enats om procenttalen 40, 18 och 10.

I propositionen med förslag till lag om likviditetskvot anges noga de tillgångar som får inräknas i kvotens täljare och de skulder som skall inräknas i kvotens nämnare. I förhållande till nu gällande bestämmelser innebär propositionens förslag en skärpning så till vida som, i motsats till vad som nu är fallet, i nämnaren skall inräknas de medel som inestår på sparkasseräkning och även av bankerna utfärdade garantiförbindelser.

Men även i täljaren är det fråga om en skärpning. Obligationer, som hittills fått upptagas till det nominella värdet, skall upptagas till marknadsvärde, och i den mån bankerna ligger inne med treprocentsobligationer är ju detta en väsentlig skärpning. Dessutom ges möjlighet åt riksbanken att bestämma att inte alla utländska tillgodohavanden skall få inräk-

Ang. den ekonomiska politiken

nas — det kan bli fråga om en reduktion.

Enligt den rekommendation från riksbanken som gäller för närvarande skall likviditetskvoten för de större bankerna vara lägst 30 och för de andra bankerna lägst 25. Det förefaller som om vissa banker har svårt att hålla dessa likviditetstal, under det att det för andra banker inte finns någon svårighet alls — det har visat sig att en del av dem har en synnerligen stark likviditet.

För att klargöra vad en ändring av ett likviditetstal kan leda till kan jag tala om att för en bank som jag känner till innebär en höjning av likviditetstalet med en enhet att banken måste stärka sin likviditet med ej mindre än 17 miljoner kronor. Det måste ju ske antingen genom att man söker skaffa ökad inlåning eller genom att man minskar utlåningen. Skulle nu riksbanken fordra att denna bank skall öka sin likviditet till maximum av vad likviditetslagen anger, skulle banken behöva stärka sin likviditet med över 300 miljoner kronor. Det är ju en ren orimhet. Enligt mitt förmenande bör det i reservationen angivna likviditetstalet 40 vara tillräckligt för att riksbanken skall nå sitt mål, även om utskottet har gjort den förändringen, att garantiförbindelser ej skall medräknas i nämnaren.

Kassakvoten är förhållandet mellan bankens i riksbanken inestående medel och bankens förpliktelser, beräknade på samma sätt som när det gäller likviditetskvoten. Det kan här komma att röra sig om stora belopp, som riksbanken hittills vederligt inte betalat någon ränta för. Även om kassakvoten skulle sättas till 10 i stället för i enlighet med propositionen till 15, rör det sig om stora belopp. Det synes mig dock skäligen, att riksbanken tar under övervägande vad kreditmarknadsutredningen anfört, nämligen att det torde vara lämpligt att någon ränta erlägges; i annat fall påverkas ju bankernas räntabilitet med vad därav kan följa.

Vad så angår storleken av kassakvoten vill jag hänvisa till att Svenska bankföreningen angivit 10 procent som ett maximum samt att föreningen självfallet yrkar på att få räntegottgörelse för dessa pengar. Jag kan med hänvisning till det-

Ang. den ekonomiska politiken

ta inte finna annat än att procenttalet 10, som reservanterna stannat för, är väl motiverat.

Vad beträffar placeringsregler existerar lagstiftning om dessa för närvarande icke för några andra än bankaktiebolagen, men för de verkligen stora placerarna, försäkringsbolagen och sparbankerna, finns det ingen lagstiftning. Trots detta har det även i detta avseende lyckats riksbanken att träffa sådana uppgörelser med dessa företag, att den kreditpolitiska målsättningen kunnat genomföras, varigenom statens och bostadsproduktionens anspråk tillgodosetts så långt detta varit möjligt. I övrigt ber jag att få hänvisa till s. 17 i utskottsutlåtandet, där motivering anföres för avslag på propositionen.

Reservanterna har i detta fall anfört att det föreligger risk för att målsättningen inte skall kunna uppfyllas om ett enda företag skulle gå vid sidan av att på frivillighetens väg följa riksbankens anvisningar. Jag kan för min del inte finna annat än att detta är överdrivna farhågor som inte bör tillmätas någon relevans.

Till sist har vi frågan om räntereglering och emissionskontroll. Även denna lag är av beredskapskaraktär och skall ersätta den nuvarande lagen av den 7 december 1951. Detta är en lag som aldrig tillämpats, utan det hela har här liksom fallet är med kvotlagen kunnat ordnas av riksbanken med hjälp av rekommendationer. Redan detta synes vara fullt tillräcklig motivering för ett avslagsyrkande, i synnerhet som läget på kreditmarknaden nu är ett helt annat än när den nuvarande lagen kom till. Rikt punkten bör väl i detta avseende ändå vara att vi skall ha en fungerande fri kapitalmarknad.

Herr talmannen sade, att vi skulle få tala även om de andra utlåtandena från bankoutskottet, men jag skall, herr talman, nu inskränka mig till att endast ställa yrkanden i samband med utlåtandet nr 17. Det föreligger en viss svårighet beträffande yrkandena, men jag hoppas att de kommer på rätt plats. Jag yrkar, herr talman, beträffande punkten B

i utskottets förslag bifall till reservation II av herr Regnéll m. fl. beträffande 4 § sista stycket och 6 och 7 §§. Beträffande punkten C i utskottsförslaget yrkar jag bifall till utskottets förslag, samt beträffande punkten D bifall till reservation nr IV av herr Regnéll m. fl.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag ber först att i all korthet få anlägga några synpunkter på det förslag till likviditets- och kassakvotslag samt placeringskvotslag som bland andra bankoutskottsärenden nu föreligger till behandling.

Under de år då kapitalmarknadsutredningen, vars betänkande utgör underlaget för ifrågavarande lag, tillsattes och bedrev sitt huvudsakliga arbete, nämligen åren 1957—1959, var förhållandena på penning- och kapitalmarknaden helt annorlunda än vad som nu är fallet. Den då rådande knappheten på långfristigt kapital under en överkonjunktur med stark expansionsvilja hos näringslivet resulterade i en utpräglad bristsituation på kapitalmarknaden. Härtill bidrog också det stora upplåningsbehov som staten hade på grund av den underbalanserade budgeten under dessa år. I denna situation ansåg riksbanken det nödvändigt att tillgripa olika kreditpolitiska medel, dels för att dämpa kreditexpansionen, dels också för att styra penning- och kapitalmarknadens resurser till samhällssektorer där bristsituationen ur det allmännas synpunkt framstod såsom särskilt hinderande för utvecklingen. Detta har väl i huvudsak varit bakgrunden till riksbankens rekommendation till affärsbankerna beträffande likviditetskvoter och till försäkringsbolagen beträffande prioritering av utlåningen till statliga investeringar och bostadsbyggande.

Det förefaller mig som om såväl utredningen som departementschefen vid tillkomsten av föreliggande förslag i alltför hög grad påverkats av de rådande förhållandena på kapital- och penningmarknaden. Man har i alltför hög grad trott på ett statiskt förhållande och inte förutsatt den utveckling mot den förbättring

av balansen mellan tillgång och efterfrågan på kapital som har skett.

Nu kan man naturligtvis mot detta invända att ifrågavarande propositioner avser beredskapslagarna som skall användas endast »i den mån så prövas oundgängligen nödigt» och således anpassas till läget på kreditmarknaden. Man kan emellertid inte frigöra sig från tanken att lagförslagen sett annorlunda ut om de tillkommit i en tid då förhållandena på lånemarknaden varit mera normala. Under den senaste tiden har ju situationen förändrats. Orsaken till detta är den kraftiga stegringen av skatteunderlaget, som i motsvarande mån har förstärkt statens inkomster och minskat länebehovet. Den ändrade utformningen av räntepolitiken har även bidragit till en bättre balans på lånemarknaden. Industriens investeringsvilja är, inte minst på grund av osäkerheten beträffande vår anslutning till EEC, svagare nu än för något år sedan. Det råder i dag en bättre balans på kapitalmarknaden än tidigare. Man har även konstaterat att regeringens och riksbankens intentioner såväl vad det gäller affärsbankernas utlåningspolitik som i fråga om styrning av kapitalet till prioriterade ändamål kunnat uppnås på frivillighetens väg genom rekommendationer till överenskommelser med banker och försäkringsbolag.

Inom folkpartiet tror vi att man även i framtiden då utomordentliga omständigheter så kräver kan uppnå erforderligt resultat på frivillighetens väg. Vi tror att man såväl inom bankväsendet som på försäkringshåll känner så stort samhällsansvar att man vid utomordentliga situationer vill medverka till att styra utvecklingen i en för samhället gynnsam riktning utan allt press från en beredskapslagstiftning föreligger. Detta gäller såväl lagen om placeringskvoten som ränteregleringslagen liksom även utformningen av likviditets- och kassakvotlagen.

Liknande synpunkter framföres bl. a. i en reservation till utredningens betänkande av direktören i Försäkringsbolagens riksorganisation, T. G. Wärn. Han biträder inte förslaget till placeringskvot. I hans allmänna motivering härför anfö-

Ang. den ekonomiska politiken
res, »att kapitalmarknadsinstitutet i eget intresse visat stor benägenhet att söka följa sådana placeringsönskemål från det allmännas sida om bedömts syfta till att göra kapitalmarknaden mera funktionsduglig och bidra till upprätthållandet av penningvärdet. Riksbanken har, med andra ord, även utan en ransoneringslag som den föreslagna verksamma medel att på naturliga vägar påverka kapitalmarknadens inriktning, i varje fall om icke prioriteringsintresset kombineras med en alltför markerad räntedifferentiering.»

Representanter för folkpartiet och höger har i gemensamma motioner hemställt om avslag på förslaget om placeringskvotslag. Utskottets majoritet har med lottens hjälp stannat på samma linje. Avsikten med lagen skulle vara att vid utomordentliga omständigheter trygga behovet av långfristiga krediter åt staten eller bostadsbyggandet. Huvudargumentet för att vi inte accepterar förslaget till placeringskvot är att vi hyser stor misstro mot regleringspolitik som innebär att kreditmarknaden styres mot vissa prioriterade investeringsområden. Vi anser att man inte bör bryta sönder kapitalmarknaden med regleringar som styr en betydande del av densamma till prioriterade investeringsområden och låter andra för vårt ekonomiska liv och vår välfärd utveckling betydelsefulla områden konkurrera om det som blir över. Kapitalmarknadens enhetlighet bör gynnas genom att investeringsbehov inom samhällslivets skilda områden fritt får konkurrera om kapitalresurserna. Vi har stöd i denna uppfattning av flera remissorgan som framlagt sina synpunkter på kreditmarknadsutredningens betänkande. LO säger t. ex.:

»Enligt LO:s mening har under senare år till följd av den världspolitiska utvecklingen, den handelspolitiska integrationen i och utanför Europa samt behovet att hjälpa fram industrialiseringen av råvaruländerna kravet att höja produktiviteten blivit allt starkare. Kreditpolitiken får under sådana omständigheter inte bedrivas så att den hindrar det ekonomiska framåtskridandet. — — — I

Ang. den ekonomiska politiken

produktivitetshänseende är räntepolitiken inklusive marknadsoperationer sannolikt fördelaktigare än en politik som arbetar huvudsakligen med kvoteringar och särskilt placeringskvoter. — — — LO anser att en utredning borde komma till stånd om principerna för bostadssektorns finansiering mot bakgrund av kravet på största möjliga frihet för kreditmarknaden i övrigt.»

Även stabiliseringsutredningen understryker i sitt betänkande nödvändigheten av att så snabbt som möjligt få en fri kapitalmarknad till stånd. Utredningen framhåller:

»Eftersom vi vid våra överväganden kommit till slutsatsen, att den nuvarande uppdelningen av kreditmarknaden i sektorer genom prioritering av krediter till vissa ändamål, huvudsakligen statlig upplåning och bostadsbyggande lätt leder till en snedvridning av investeringsinriktningen och inte heller är förenlig med önskemålet att göra penningpolitiken till ett effektivt medel för konjunkturstyrning, anser vi att denna prioritering successivt bör upphöra genom att de renodlat selektiva placeringsreglerna avvecklas i samma takt som en fungerande kapitalmarknad kan återupprättas.»

Motionärerna anser att de kapitalförsörjningsproblem som propositionen behandlar bör lösas genom åtgärder som ökar sparandet. För att tillgodose behovet av kapital för bostadsbyggande är det då naturligt att statsmakterna försöker stimulera åtgärder för sparande inom bostadssektorn.

Den samlade ekonomiska politiken bör ta sikte på en avveckling av de prioritetsarrangemang som nu existerar. Vi anser att en lagstiftning om placeringskvoter är oförenlig med en sådan målsättning.

Herr talman! Jag yrkar beträffande förslaget till placeringskvotslag bifall till bankoutskottets hemställan om avslag på proposition nr 52 i denna punkt.

Beträffande förslaget till likviditets- och kassakvotslag anser motionärerna från folkpartiet och högern att likviditetskvots- och kassakvotsbestämmelser i vissa lägen kan utgöra ett nödvändigt

komplement till andra penningpolitiska medel, t. ex. räntepolitiken och riksbankens marknadsoperationer.

Liksom stabiliseringsutredningen framhållit i sitt betänkande anser vi dock att likviditetskvotsreglerna bör användas med största möjliga återhållsamhet. I konsekvens med vad jag framhållit beträffande kassakvotslagen företräder vi även beträffande dessa regler den åsikten att de icke bör användas i syfte att prioritera vissa kreditändamål.

När det gäller detaljutformningen av kassa- och likviditetskvotslagen vill jag först säga några ord om den föreslagna kvotsättningen.

Den i propositionen föreslagna likviditetskvoten för bankerna, högst 50 procent, innebär en höjning i förhållande till nu gällande kassareservskvot, som är maximerad till 45 procent. Härvid bör emellertid beaktas, att inlåning på sparkasseräkning samt garantiförbindelser enligt propositionen skall medräknas bland förbindelserna i likviditetskvotens nämnare, vilket skärper kravet på likviditeten för att en kvot av föreskriven storlek skall uppnås.

Beträffande garantiförbindelserna har utskottet enhälligt beslutat förorda, att de inte skall medräknas bland förbindelserna, vilket innebär en gynnsammare beräkningsgrund för likviditetskvoten.

För att ge ett exempel på hur sparkasseräkningens medtagande bland förbindelserna inverkar på kvoten kan jag nämna att den genomsnittliga likviditetskvoten för affärsbankerna, som den 31/12 1961 var 41,2 procent, skulle ha minskat till 37 procent om bankernas förbindelser då utökats med sparkasseräkningarna. Det skulle alltså röra sig om en sänkning av kvoten med över 4 procentenheter. Härav framgår att de likvida tillgångarna måst höjas avsevärt för att samma likviditetskvot skulle ha kunnat bibehållas. Medtagandet av sparkasseräkningarna i likviditetskvotens nämnare innebär således en betydlig skärpning av bestämmelserna.

Från folkpartiets sida anser vi såväl de föreslagna likviditetskvoterna som de föreslagna kassakvoterna för höga, och

jag yrkar därför i denna fråga bifall till den av herr Regnéll m. fl. till 6 och 7 §§ avgivna reservationen.

En annan detalj, som vi påtalat i den förut nämnda motionen, är hur bankernas innehav av utländska valutor skall inverka på beräkningen av likviditetskvoterna. För närvarande gäller att nettoinnehavet av utländsk valuta får inräknas bland de likvida tillgångarna, således i kvotens täljare. Det nu föreliggande lagförslaget, som tillstyrkts av utskottets majoritet, innebär en begränsning i detta avseende. Förslaget innehåller nämligen i § 4 sista stycket ett stadgande att riksbanken skall kunna föreskriva, att endast en viss del av bankernas nettoinnehav av utländsk valuta skall kunna inräknas i likviditetskvotens täljare. Vi har inte kunnat acceptera denna skärpning av nu gällande bestämmelser. Vi anser att de utländska valutorna är snabbt realiserbara medel och därför i högsta grad hör hemma under begreppet likvida tillgångar.

Likviditetskvotens syfte att dämpa kreditexpansionen i Sverige motverkas, enligt vad jag kan förstå, dessutom inte av bankernas innehav av utlandsvaluta, enär placeringar i utlandet inte kan bilda underlag för efterfrågeökning i vårt land.

Vidare kräver vår utrikeshandel en hög betalningsberedskap gentemot utländska affärsbindelser. Ett hinder för bankväsendet att hålla utländska betalningsmedel lätt tillgängliga motverkar en sådan betalningsberedskap. Inte minst nu när vi eftersträvar ökat europeiskt samarbete inom handeln bör bankerna erhålla en betydande frihet i detta avseende.

Departementschefens och utskottsmajoritetens inställning i denna fråga kan endast motiveras ur valutapolitiska synpunkter. Riksbanken har emellertid andra medel att påverka affärsbankernas innehav av utländsk valuta. Vi anser att likviditetskvotlagen inte skall användas som valutapolitiskt instrument, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till den av herr Regnéll m. fl. till 4 § sista styc-

Ang. den ekonomiska politiken

ket avlämnade reservationen i denna angelägenhet.

Får jag sedan, herr talman, säga några ord beträffande proposition nr 143 med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll. Den nuvarande lagstiftningen på området, som tillkom den 7 december 1951 och sedan förlängts med ett år i taget, har aldrig kommit i tillämpning, då det varit möjligt för riksbanken att — liksom i fråga om likviditetskvoter och placeringsinriktning på kapitalmarknaden — utan tvångsåtgärder ernå det med lagen åsyftade resultatet. Man har kunnat få till stånd verk samma överenskommelser med kreditinstituten både om utlåning och om räntesättning.

Vid lagstiftningens tillkomst var förhållandena på kreditmarknaden helt andra än nu. Dess uppgift var väl närmast att under en övergångstid, då risk fanns för en inflatorisk utveckling såväl på världsmarknaden som här hemma i Sverige, förhindra en kraftig och tillfällig räntehöjning. Alltsedan lagens tillkomst har folketpartiet gått på avslagslinjen, enär vi ansett att denna detaljreglering skulle framkalla en allvarlig snedvridning av och verka desorganiserande på den reguljära kreditmarknaden. Nu är läget på kreditmarknaden som sagt helt annorlunda än vid ränteregleringslagens tillkomst. Det råder en bättre balans på kapitalmarknaden än då.

Som jag tidigare framhållit, anser vi från folketpartiets sida att en normalt fungerande fri kapitalmarknad bör vara målet för den ekonomiska politiken, och vi anser det mot denna bakgrund olämpligt att förlänga och till och med i visst avseende, som lagförslaget vill, bygga ut ränteregleringslagen.

I en reservation till bankoutskottets utlåtande nr 17 har herr Regnéll m. fl. hemställt om avslag på det föreliggande lagförslaget. Jag ansluter mig till de synpunkter, som framfördes i denna reservation.

Får jag sedan, herr talman, med anledning av bankoutskottets utlåtande nr 20, som behandlar propositionen om

Ang. den ekonomiska politiken

fortsatt valutareglering, mycket kortfattat framhålla, att folkpartiet i flera år har föreslagit lättnader i denna reglering. Vi anser att det bör föras en sådan allmän politik på kapitalmarknaden, att man kommer bort från regleringar bl. a. av utländska transaktioner. Det är ett nödvändigt led i anpassningen till den internationella ekonomiska utvecklingen.

Jag ansluter mig i denna fråga till den av herr Schmidt m. fl. vid detta utlåtande fogade reservationen, som vill, utöver vad utskottet gör, understryka angelägenheten av att alla lättnader i valutaregleringen, som inte är beroende av de förestående förhandlingarna med EEC, tillvaratas.

Beträffande sistnämnda reservation vill jag påpeka att två ord i reservationen har fallit bort. På sjätte raden i reservationen bör mellan orden »framhålla» och »att» insättas orden »angelägenheten av». Ifrågavarande mening får sålunda följande lydelse: »I anslutning till utskottets fjolårsutlåtande vill utskottet ånyo framhålla angelägenheten av att utan hinder av pågående utredningsarbete möjligheter till sådana lättnader i valutaregleringen, vilka ej är beroende av pågående förhandlingar, tas till vara.»

Jag hemställer, herr talman, att denna rättelse införes i protokollet.

Låt mig, herr talman, till sist lägga några synpunkter på de mindre företagens kapitalförsörjning. Denna fråga har under de senaste åren vid flera tillfällen behandlats i denna kammare, och beslut har även fattats, som medfört nya och vidgade kreditmöjligheter för dessa företag. Försörjningen med långfristigt kapital har underlättats genom den ökade utlåningskapacitet, som Aktiebolaget Industri kredit erhöi vid dess omkonstruktion för två år sedan. Om några dagar kommer propositionen om Aktiebolaget Företagskredit upp till behandling, och om riksdagen, vilket är sannolikt, godkänner förslaget, kommer detta nya kreditinstitut att ge ökade nya möjligheter till långfristiga sekundärkrediter för de mindre och medelstora företagen. Fö-

retagareföreningarnas utlåning har dessutom varit föremål för ett ökat intresse från statsmakternas sida. Nya metoder och ökade resurser för denna företagssektors kapitalförsörjning har således skapats.

Det nu sagda får emellertid inte undanskymma det faktum, att det mest angelägna önskemålet från de mindre och medelstora företagens sida är en normalt fungerande kreditmarknad, som inte hämmas av regleringar och restriktioner. Det är nämligen så, att affärsbankerna utgör dessa företags viktigaste kreditkälla. Detta framgår bl. a. med stor tydlighet av en enkät, som 1960 års företagskreditutredning — som bildar bakgrunden till förslaget om Aktiebolaget Företagskredit — utförde bland det urval av företag inom järn-, metallmanufaktur- och mekaniska verkstadsbranscherna.

Av denna utredning framgår att i de minsta företagen — de med upp till 10 anställda — 88 procent av de i kreditinstitut upptagna lånen var placerade hos affärsbankerna. Företag med mellan 11 och 25 anställda hade 90 procent av sina institutionella lån i affärsbankerna. För storleksgruppen 26—50 anställda var affärsbankernas andel i krediterna 72 och för medelstora företag med mellan 51 och 300 anställda 85 procent.

Genom dessa siffror har man fått ytterligare belägg för att bankväsendet spelar en dominerande roll för dessa företags försörjning med främmande kapital. Det framstår då även som utomordentligt angeläget för denna sektor av näringslivet att vi här i landet har största möjliga frihet på penningmarknaden och att inte alltför stor del av bankernas utlåningskapacitet genom regleringar och prioriteringar styres bort från företagsamheten. Bankkrediterna är av stor betydelse för dessa företags rationalisering, utbyggnad och anpassning till de strukturella förändringarna inom näringslivet.

En friare kapital- och penningmarknad är när det gäller kapitalförsörjningen för de mindre företagen det mest framträdande önskemålet.

Herr LARSSON, NILS THEODOR,
(cp):

Herr talman! Kammaren behandlar i dag ett knippe lagförslag, vari föreslås en omläggning av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen i vårt land. Ifrågavarande lagar är lagen om likviditetskvot och kassakvot, lagen om placeringskvot och lagen om räntereglering och emissionskontroll. Alla dessa lagar är som sagt av beredskapsnatur, och man utgår ifrån att liksom hittills de frivilliga överenskommelsernas väg i första hand skall beträdas.

När man vill granska kreditpolitiken i förhållande till den ekonomiska politiken i övrigt kommer genast i blickpunkten den omständigheten, att vi har en prioritering av statens och av bostadsbyggandets upplåningsbehov. Denna prioritering har under de år, vi närmast har bakom oss, inneburit en betydande eftersättning när det gäller tillfredsställandet av lånebehoven inom jordbruk, småindustri och hantverk. Kommunerna har också haft mycket betydande svårigheter att få sin försörjning med lånemedel tillfredsställande ordnad.

Enligt de föreliggande lagförslagen kommer statens och bostadsbyggandets prioriterade ställning att bibehållas, ja, sannolikt att förstärkas. Inom centerpartiet hävdar vi som en grundprincip, att kreditmarknaden så snart ske kan frigöres från den hittillsvarande ordningen med prioritering av vissa kreditbehov. Vi anser det också oriktigt om den beredskapslagstiftning som nu är i fråga skulle komma att i något avseende användas i prioriteringssyfte. Sett ur samhällsekonomisk synpunkt är det minst lika viktigt att produktionen av nyttigheter hålles i gång eller möjliggöres, som att människorna får fler, större eller bättre bostäder. Produktionens betingelser är lika viktiga att uppmärksamma som bostadsbyggandets. Här har statsmakterna en ytterst svår och ömtålig avvägningsuppgift.

Det måste framstå såsom ett osmidigt system att ge en fast och bestående prioritering åt bostadssektorn, medan andra lika vällovliga investeringsområden inom

Ang. den ekonomiska politiken

samhället får släpa efter och bli mer eller mindre svältfödda i kreditförsörjningsavseende.

Centerpartiets grundinställning är alltså att prioriteringen av vissa kreditbehov skall försvinna. Nu måste vi emellertid konstatera, att majoriteten här för närvarande *inte* är benägen att medverka till prioriteringens borttagande. Vi måste därför i dagens läge söka en annan handlingslinje. Denna andrahandslinje innebär förslag om att så länge prioriteringen av bostadssektorn består, så skall vissa andra länge eftersatta kreditbehov ställas innanför den s. k. prioriterade ramen. Härmed avser vi inte att skapa någon ny favorisering utan endast ett jämställande eller en minskning av eftersläpningen för de lånebehov, som har drabbats särskilt hårt av de gångna årens kreditåstramningar. Vi tänker då på jordbruket och trädgårdsnärigen, och vi tänker då också på småindustrien och hantverket. Vad vi framför allt avser är de s. k. garantilånen. Vi anser att statsmakterna bör söka medverka till att garantilånen också kan erhållas i den utsträckning som anges i rambesluten. Härom finns yrkanden i centerpartiets motioner I: 286 och II: 354, som vi också tillstyrker.

I motionsparet I: 67 och II: 101 förordas prioritering också för upplåning för byggande av vatten- och avloppsanläggningar. Kommunerna har som bekant haft betydande svårigheter med att ordna denna finansiering, och vid en bestående prioriteringspolitik för bostadssektorn måste behoven av krediter för vatten- och avloppsanläggningar också framstå såsom lika berättigade som för bostadsbyggandet. Sannolikt kommer väl kommunernas lånemöjligheter att ökas bl. a. genom ATP-fonderna, varför vi nu avstår från att yrka bifall till det yrkande i detta avseende som förekommer i motion I: 67.

I anslutning till det som nu har blivit sagt yrkar jag beträffande motiveringen till utskottets hemställan under A bifall till reservationen av undertecknad och herr Hansson i Önnarp.

Så övergår jag till en del speciella

Ang. den ekonomiska politiken

punkter under förslaget till likviditets- och kassakvotslag. Det gäller först 4 § första stycket e). I motionsparet I: 571 och II: 680 har föreslagits den ändringen, att obligationer för möjliggörande av kreditgivning till mindre företag också skall få inräknas bland likvida tillgångar. Vi tillstyrker alltså i anslutning till det som förut har sagts detta motionsyrkande och förordar, att av Aktiebolaget Industri kredit och av Aktiebolaget Företagskredit utgivna obligationer skall få inräknas bland de likvida tillgångarna på samma sätt som hypoteksbankens obligationer. Jag yrkar alltså, herr talman, beträffande 4 § första stycket c) bifall till reservationen av undertecknad och herr Hansson i Önnarp.

Beträffande 4 § sista stycket, som rör frågan om utländska valutors inräknande bland likvida tillgångar, ber jag att få understryka och instämma i vad som här sagts av de föregående talarna. Jag yrkar bifall till reservationen under denna punkt av herr Regnéll m. fl.

Beträffande 6 § och 7 § yrkar jag också bifall till reservationen av herr Regnéll m. fl., innebärande att likviditetskvoten bestäms till högst 40 procent för affärsbankerna och högst 18 procent för sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit. Kassakvoten föreslås maximerad till 10 procent.

Beträffande placeringskvotslagen vill jag liksom herr Gustaf Henry Hansson erinra om att den tidigare har förekommit endast för bankernas del. Vi har förut inte haft någon lagstiftning beträffande de stora placeringarna, försäkringsföretagen o. s. v. Staten och bostadsbyggandet har på frivillighetens väg kunnat få sin finansiering ordnad, och liksom övriga, som här står bakom utskottets yrkande, anser jag att det även i fortsättningen skall vara möjligt att ordna dessa problem på samma sätt som tidigare. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt. — Jag höll, herr talman, här på att göra en felsägning genom att vilja yrka bifall till reservationen på den här punkten. Just i det här avseendet har emellertid lotten varit gynnsam för oppo-

sitionspartierna. Det är litet ovanligt att yrka bifall till utskottets hemställan, men det gör jag, som sagt.

En ränteregleringslag har vi haft sedan 1951 i form av en beredskapslagstiftning, som inneburit möjligheter till maximering av utlåningsräntorna, minimering av inlåningsräntorna och en viss emissionskontroll. Såsom framgår av motionerna I: 708 och II: 865 finner vi inom centerpartiet en sådan beredskapslagstiftning även i fortsättningen nödvändig, och vi tillstyrker i huvudsak den utformning som föreslagits i propositionen. Vi vill emellertid förutsätta, att emissionskontroll och räntereglering inte får användas på sådant sätt att investeringar som grundar sig på statsmakternas beslut gynnas på bekostnad av andra kreditbehov.

En punkt i propositionen kan vi inte tillstyrka, nämligen den föreslagna utvidgningen av ränteregleringslagen. Lagen föreslås nämligen omfatta maximering även av inlåningsräntorna. Vi befarar att en maximering av inlåningsräntorna kan få till följd, att i vissa situationer sparmedel i betydande utsträckning söker sig placering utanför kreditinstitutionerna. Särskilt de som har större medel att placera kan komma att gå sådana andra vägar. Maximering kommer då att främst drabba småspararna, vilket vore olyckligt.

Departementschefen har som skäl för förslaget om maximering av inlåningsräntorna anfört, att konkurrensen om inlåningsmedlen mellan olika grupper av kreditinstitut kan försäkra ränteglidning uppåt på inlåningssidan, och detta i sin tur kan, som departementschefen säger, ge ett incitament för bankerna att söka kompensation i högre utlåningsräntor. Härigenom skulle, säger departementschefen, svårigheter uppstå för sparbanker och centralkassor, som inte har samma möjligheter som affärsbankerna att söka kompensation i en högre förräntning på utlåningssidan.

Problemet med ränteglidningen och pressen på utlåningsräntorna anser vi dock, att man bör kunna bemästra just genom maximering av utlåningsräntorna.

Vi anser för vår del att olägenheterna av maximering av inlåningsräntorna, vilka drabbar sparandet och främst småspararna, är det mest väsentliga. Vi anser att dessa olägenheter överväger risken för ränteglidning, och jag yrkar därför i det avseendet, herr talman, bifall till reservation IV nr 2 av mig och herr Börjesson i Glömminge.

Förutom dessa lagar behandlar vi ju också utlåtandet nr 18 från bankoutskottet, som avser motioner om sänkning av riksbanksdiskontot och om räntan som konjunkturpolitiskt medel. Beträffande riksbankens diskonto har vi att notera, att sedan motionerna skrevs har diskontot sänkts den 5 april med en halv procent. Inom centerpartiet anser vi emellertid att denna i och för sig välmotiverade mindre ränteanpassning till konjunkturläget inte är tillräcklig. Inom näringslivet och främst inom småföretagsamhet och jordbruk är man allmänt inställd på och förväntar att fortsättning följer på den inledda räntesänkningen. För näringslivet är kostnadsläget också i övrigt hårt pressat, och en lindring av räntebördan är ivrigt åtrådd och önskad. För övrigt: när man började så försiktigt med en halv procent, varför inte fortsätta med halvprocentiga sänkningar och göra perioderna mellan ändringarna korta och på det sättet söka sig fram till en ränteposition i jämvikt? En ändring tillbaka kan också lätt ske. Vi anser att en större rörlighet och snabbare anpassning till inträdande situationer vore önskvärd.

I motionerna nr I: 287 och II: 353 yrkas på en utredning rörande räntans roll som konjunkturpolitiskt medel. Enligt centerpartiets mening är räntans värde som konjunkturpolitiskt vapen överskattat. Räntan har tvärtom i det avseendet ett relativt ringa värde i nuvarande samhällsekonomi. Bostadsmarknaden och hela den offentliga sektorn i övrigt står i stort sett utanför effekten av en ränteförändring. Sin mest framträdande effekt får räntepolitiken därför givetvis inom den enskilda sektorn, men inom den enskilda sektorn drabbas återigen den större företagsamheten inte fullt och helt till

Ang. den ekonomiska politiken

följd av storföretagens rikare resurser och möjligheter till självfinansiering. Med hela sin tyngd och kraft drabbar räntevapnet däremot småföretagsamheten inom handel, hantverk och jordbruk, samtidigt som dessa företag både är de ekonomiskt svagare inom näringslivet och bland de oskyldigaste bland inflationens tillskyndare.

Det är inte alls egendomligt att vi inom centerpartiet, som känner ansvar och har förstäelse för småföretagsamhetens problem, här vill rikta strålkastarnas ljus på dessa sammanhang och förhållanden. En utredning rörande räntans roll som konjunkturpolitiskt medel vore därför önskvärd, men vi skall avstå från ett sådant yrkande i år. För att emellertid understryka och markera centerpartiets uppfattning i detta avseende ämnar jag, herr talman, yrka bifall till reservationen i bankoutskottets utlåtande nr 18 av mig och herr Hansson i Önnarp.

Så har vi bankoutskottets utlåtande nr 19 med motionerna I: 285 och II: 356 samt I: 475 och II: 555. Dessa motioner frambär inga konkreta yrkanden om åtgärder på det ekonomisk-politiska området. En del av de problem som berörs faller också utanför det område bankoutskottet har att behandla.

Bankoutskottets utlåtande nr 20 grundar sig på Kungl. Maj:ts proposition nr 93 om fortsatt valutareglering för tiden 1/7 1962—30/6 1963. Som alla vet har vi 1960 års valutakommitté, som utreder problemen kring vår valuta. Därför är det redan i och för sig välmotiverat med en fortsatt valutareglering för ännu ett år. Men som Bankföreningen framhållit finns det ju möjlighet till generella bemyndiganden av valutamyndigheterna, som kan ge behövliga lättnader. Vi har också tydligt kunnat märka en liberaliseringstendens från valutamyndigheternas sida.

Slutligen har vi bankoutskottets utlåtande nr 24, som gäller Kungl. Maj:ts proposition nr 142 angående ändring av förordningen av den 21 juni 1922 angående postsparbanken. Under denna punkt kommer jag att yrka bifall till reservation 1 av herrar Gustaf Henry Hans-

Ang. den ekonomiska politiken

son m. fl. Vi reservanter anser att det kan ifrågasättas, om postsparbanken till alla delar bör framträda som ett vanligt kreditinstitut. Lagförslaget innebär nämligen en principiell ändring av postsparbankens verksamhet. Medel skulle genom den längre bindningen komma att i ökad utsträckning tillföras postsparbanken, och postsparbanken skulle liksom nu komma att dra samman dessa medel centralt till storutlåning, medan ingen småutlåning i olika orter och bygder kan förekomma av samma slag som motsvarande andra kreditinstitut bedriver. Detta skulle innebära en försvagning av allmänhetens och framför allt småfolkets möjligheter att få låna.

Jag ämnar också yrka bifall till reservation nr 3 av herrar Regnéll m. fl. Denna reservation går ut på yrkande om prövning rörande målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet. Jag anser för min del, att det hade varit riktigast att gå före med en sådan utredning rörande den framtida målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet, innan man gick in för den ändring i förordningen beträffande postsparbanken, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 142.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Debatten i dag gäller centrala frågor inom viktiga områden av den ekonomiska politiken. Likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen och ränteregleringslagen bildar ett betydelsefullt lagstiftningskomplex inom kreditpolitiken, och genom förordnande om fortsatt valutareglering bestämmes riktlinjerna för valutapolitiken.

Om man ser närmare på de föreslagna lagarna, finner man att de egentligen inte innebär några större principiella nyheter i förhållande till de medel som redan i dag används inom kreditpolitiken. Sedan 1937 har vi haft en beredskapslagstiftning, som gjort det möjligt att ställa krav på bankernas likviditets- och kassahållning. Även om lagen endast tillämpats en kortare tid i början av 1950-talet, har den likväl legat till

grund för överenskommelser mellan riksbanken och bankerna.

Den nu föreslagna likviditets- och kassakvotslagen överensstämmer i huvudsak med den gällande lagstiftningen. I frågan om huruvida man skall ha en sådan lagstiftning eller ej liksom om lagens principiella utformning finns det inga meningsskiljaktigheter mellan partierna. Detta har också framgått av inläggen tidigare här i dag.

Inte heller möjligheterna att påverka bl. a. försäkringsbolagens och sparbankernas placeringar, som öppnas i förslaget till placeringskvotslag, innebär några principiella nyheter. Riksbanken har alltsedan början av 1950-talet använt överenskommelser och rekommendationer för att söka påverka placeringarnas inriktning hos dessa institut.

Oppositionen har inte rest några principiella invändningar mot ett sådant tillvägagångssätt. Vad meningarna skiljer sig om är i sak, om det är riksbanken eller kreditinstitutet som skall avgöra om en överenskommelse skall bli effektiv.

En beredskapslagstiftning på räntepolitikens område har funnits sedan 1951. I det förslag till ränteregleringslag, som departementschefen nu framlagt, har man utmönstrat vissa svårgenomförbara eller inte oundgängligen nödvändiga regleringsåtgärder som finns i den nu gällande lagstiftningen. Några bestämmelser om räntestopp har således inte upptagits i lagförslaget. Tillämpningsområdet på utlåningssidan har inskränkts från att ha omfattat alla som lånar ut pengar till vissa angivna kreditinstitut.

Även om man tar hänsyn till den principiella nyheten, att det enligt förslaget skulle bli möjligt att föreskriva maximiränta vid inlåning, måste likväl lagförslaget totalt sägas innebära en uppmyckning av beredskapslagstiftningen på området.

Mot bakgrunden av denna genomgång av vad som skulle kunna kallas nyheter i lagstiftningen finns det all anledning att understryka vad departementschefen uttalar i kreditmarknadspropositionen, nämligen att förslagen får ses som en

modernisering och en kodifiering av förefintliga kreditpolitiska medel, motiverad av de större krav vi i dag ställer på den ekonomiska politikens verkningsförmåga, och att de inte innebär ett avvisande av de senare årens utveckling mot en rörligare räntestruktur och ett ökat användande av marknadsoperationer.

I diskussionen om dessa ting har stabiliseringsutredningens betänkande ofta figurerat. Man har särskilt hänvisat till stabiliseringsutredningens förslag om prioriteringar inom kreditpolitiken och om ränteregleringen. I väsentliga avseenden bygger ett användande av sådana argument enligt min mening på en missuppfattning.

Det bör för det första vara klart att stabiliseringsutredningen begränsat sig till de mera långsiktiga frågorna om penningpolitikens roll i en effektiv stabiliseringspolitik och att utredningens förslag avser i allra högsta grad det långa perspektivet. Det ligger därför ingen som helst motsägelse i att departementschefen i kreditmarknadspropositionen ansluter sig till vad stabiliseringsutredningen uttalar om önskvärdheten av en politik som syftar till en ökning av kapitalmarknadens funktionsduglighet och samtidigt finner behov föreligga av den nu framlagda beredskapslagstiftningen för den närmast följande treårsperioden.

Denna synpunkt understryker departementschefen också i årets kompletteringsproposition. Han framhåller nämligen där, att en förbättring inträtt i balansen på kapitalmarknaden, men att strävandena att öka kapitalmarknadens funktionsduglighet med nödvändighet är en tidskrävande process. Det kan således inte uteslutas, att sådana lägen kan uppkomma under de närmaste åren, att placeringsreglerande ingrepp visar sig nödvändiga för att man skall undvika de större olägenheter som skulle inträda vid en mera renodlad räntepolitik.

Detta för över till den andra synpunkten i anslutning till den kritik som kommit fram mot bakgrunden av bland annat stabiliseringsutredningens betänkan-

Ang. den ekonomiska politiken

de. Den synpunkten är att det här gäller — låt mig stryka under det — en beredskapslagstiftning på det kreditpolitiska området. Av den framkomna kritiken får man ibland intrycket att detta är en lagstiftning som kommer att sättas i kraft omedelbart och i alla delar. Så är ingalunda förhållandet. Den i dag befintliga beredskapslagstiftningen i form av kassareservlag och ränteregleringslag är ju inte i kraft. Trots de mycket besvärliga förhållanden, som tidvis under 1950-talet rått på kreditmarknaden, har de båda lagarna inte heller tidigare brukats i vidare mån än att kassareservlagen som nämnts varit i kraft en kort period i början av 1950-talet, närmare bestämt från oktober 1950 till februari 1952. Det bör också betonas, att departementschefen upprepade gånger framhåller att vägen genom överenskommelser i första hand bör beträddas och att lagarna bör utnyttjas endast som yttersta resurser. Det gäller särskilt placeringskvots- och ränteregleringslagarna.

I samband med denna diskussion av synpunkter, som aktualiserats i anledning av stabiliseringsutredningens betänkande, finns det skäl att betona en aspekt i den föreslagna kreditmarknadslagstiftningen, en aspekt som visserligen framhävs både i kreditmarknadspropositionen och i utskottsutlåtandet liksom även i kompletteringspropositionen, men som inte kan nog understrykas. De nu diskuterade lagarna innebär inte i och för sig någon prioritering av vissa kreditändamål. Den speciella ställning som ges åt utlåning till staten och åt bostadsbyggandet är en följd — låt mig även här göra ett understrykande — av statsmakternas ställningstagande i andra sammanhang. Att gå därutöver och inkludera utlåning för andra ändamål skulle därför innebära ett väsentligt principiellt avsteg från de tankar som ligger bakom propositionen.

Herr talman! Efter denna mera allmänna överblick kan det vara skäl att gå över till de konkreta skilljaktigheterna på några punkter. Det bör emellertid än en gång understrykas att de tre

Ang. den ekonomiska politiken

lagförslagen hänger samman och inte bör behandlas fristående från varandra.

Vad först gäller likviditets- och kassakvotlagen råder, som jag nämnt förut, principiell enighet om behovet av en sådan lag. Diskussionen har gällt speciella punkter i lagförslaget. På en av dessa punkter har detta lett till att utskottet frångått propositionen och i stället förordat bifall till ett motionsyrkande. Det gäller frågan huruvida garantiförbindelser skall behöva inräknas bland bankens förbindelser eller icke. Utskottets förslag innebär att garantiförbindelserna inte skall behöva inkluderas bland förbindelserna.

Kvarstående meningsskiljaktigheter gäller frågan om prioritering av obligationer från AB Industrikredit och AB Företagskredit, om den omfattning i vilken utländska tillgångar skall få inkluderas i likviditetskvoterna samt om kvoternas höjd.

Prioriteringsfrågan anser jag mig inte behöva uppehålla mig vid. Jag har redan anfört, att jag ansett det vara mycket starka skäl som här föreligger. Det är mot bakgrunden av vad jag har sagt uppenbart, att man bör undvika att utsträcka den speciella ställning som staten och bostadsbyggandet har till att gälla andra ändamål. Vad särskilt gäller frågan om AB Industrikredits och AB Företagskredits obligationer är det all anledning att understryka det betydande stöd åt den mindre företagsamheten som redan tillkomsten av AB Företagskredit och de föreslagna ändrade reglerna för AB Industrikredits utlåning innebär.

När det gäller behandlingen av affärsbankernas utländska tillgångar innebär ju lagförslaget, att riksbanken skall ha möjlighet att bestämma att endast en viss del av tillgångarna i utländsk valuta skall få medräknas vid bestämmande av likviditetskvoten. Bakgrunden härtill är att enligt internationell praxis endast riksbankens guld- och valutabehållning inräknas i ett lands valutareserv samt att endast denna reserv är tillgänglig för att möta påfrestningen vid en valutaströmning. Det bör därför finnas möjlighet för riksbanken att i

vissa lägen bestämma likviditetskvoten så, att landets valutatillgångar samlas i riksbanken. I den mån detta syfte nås får affärsbankerna i stället likvida inhemska tillgångar, och deras beräknade likviditetskvoter blir inte lägre.

I fråga om kvottalet har i reservationen föreslagits att likviditetskvoten för affärsbankerna skall sättas till 40 procent mot i propositionen föreslagna 50 och för sparbanker och centralkassor till 18 procent mot propositionens 25 samt att kassakvoten skall sättas till 10 procent mot propositionens 15. Det kan först konstateras, att redan exkluderandet av garantiförbindelserna ur likviditetskvotens nämnare innebär en sänkning av kvoten med ett par procentenheter i förhållande till propositionens förslag. Ett bibehållande av talet 50 procent för en kvot, som definierats enligt utskottets förslag, innebär således, att kravet för affärsbankernas del blir lättare att uppfylla än enligt propositionen. En likviditetskvot om 40 procent blir däremot tämligen verkningslös, eftersom åtskilliga banker normalt ligger i närheten av denna nivå och utan större svårigheter kan nå upp till den. Jag vill här nämna, att vid utgången av 1961 den genomsnittliga kvoten, beräknad enligt de regler utskottet föreslår, uppgick till 35,1 procent. Förändringarna i bankernas likvida tillgångar kan vara av betydande storlek. För närvarande ligger de cirka 1 miljard kronor högre än ett år tidigare. Det motsvarar 5 procent av de förbindelser de skall jämföras med.

En likviditetskvot av 18 procent för sparbanker och centralkassor är i ännu högre grad betydelslös. Centralkassornas genomsnittliga likviditetskvot utgjorde år 1960 17,9 procent. Ett kvottal på 18 procent saknar alltså mening för centralkassorna. Att sparbankerna har en avsevärt mycket lägre likviditetskvot — enligt propositionen 12,5 procent vid utgången av år 1960 — kan inte anföras som skäl för att ett maximum, som skall kunna tillämpas för båda typer av institut, skall sänkas. Riksbanken har ju möjligheter att differentiera maximum mel-

lan olika instituttyper och kan då ta hänsyn till den faktiska skillnaden i fråga om likviditeten.

Frågan om placeringskvotslagen har jag berört i det föregående. Det står fast att skillnaden i ståndpunkter här gäller om man vill överlåta åt riksbanken eller kreditinstituten att bestämma effektiviteten av de placeringspåverkande åtgärderna. Det bör nämligen stå klart, att en överenskommelse kan stranda på att ett enda institut ställer sig utanför. Dessutom pekar erfarenheterna på att överenskommelser inte alltid ger tillfredsställande resultat. Som också utskottet framhåller är det även för att undvika konkurrensförhållandena mellan kreditinstituten angeläget, att man har tillgång till den föreslagna beredskapslagstiftningen.

När det gäller den föreslagna ränteregleringslagen är den, som jag har berört tidigare, i huvudsak uppmjukad i förhållande till den gällande lagen. Förutsättningarna för en tillämpning av lagen är betydligt striktare än i fråga om likviditets- och kassakvotslagen. I praktiken är den avsedd att tillgripas endast i ett kritiskt läge på kreditmarknaden och då andra räntepåverkande åtgärder visat sig vara otillräckliga. Det kan sålunda vara stabiliseringspolitiskt önskvärt att vid en kraftig kreditåstramning undvika en okontrollerad och av spekulativa inslag förstärkt räntestegringsprocess. Det kan i en svag konjunktur vara önskvärt att hålla en låg och investeringsstimulerande räntenivå.

Den principiella nyheten i förslaget till ränteregleringslag gäller möjligheten att föreskriva maximiräntor vid inlåning. Detta förslag måste ses mot bakgrunden av kreditinstituten räntestruktur. Utlåningsräntorna är starkt differentierade och mångskiftande i affärsbankerna, medan de spelar över ett mindre register i sparbanker och centralkassor. En glidning i utlåningsräntorna inträffar därför lättare hos affärsbankerna och är svårare att motverka än hos de båda övriga instituten. I ett läge där det råder konkurrens om inlåningen kan man således befara att tryc-

ket på inlåningsräntorna i sin tur leder till att affärsbankerna söker kompensera sig på utlåningssidan. En maximering av inlåningsräntorna innebär i ett sådant läge ett stöd för maximeringen av utlåningsräntorna och medför i sista hand att utlåningsräntorna över hela fältet kan hållas lägre än som annars sannolikt varit möjligt.

Jag vill här gärna göra det tillägget att mot den bakgrunden ter sig centerns avvisande av förslaget svårförståeligt. Det räcker inte med att hänvisa till småspararnas intresse. I en effektiv räntereglering måste ju även inlåningsräntorna i praktiken komma att fixeras vid en viss nivå, och det finns ingenting som säger att denna blir högre vid en maximering.

Jag har, herr talman, sökt att så koncentrerat som möjligt för egen del göra en genomgång av likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen och ränteregleringslagen. Jag skall inte förlänga debatten med att gå in på flera detaljer. Jag vill då stanna med att yrka, herr talman, bifall till utskottets hemställan på alla punkter med undantag av momentet C, punkten 1, där jag ber att få yrka bifall till den reservation som återfinnes på sid. 24 i utlåtandet och är betecknat med III och har rubriken »Förslaget till placeringskvotslag».

Jag skall, herr talman, inte gå in på de övriga utskottsutlåtandena. De ärade talarna, som har föregått mig här i talarstolen, har varit synnerligen koncentrerade på dessa punkter, och det ges kanske tillfälle för oss alla att möjligen senare under debatten återkomma till dessa frågor. Jag skall således för ögonblicket, herr talman, icke ställa något yrkande i vad avser dessa utlåtanden, utan ber att få återkomma till dem.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Aspling framhöll, att vi inom oppositionen har accepterat systemet med rekommendationer från riksbanken, men detta har vi gjort som en temporär åtgärd i avvaktan på att de ekonomiska

Ang. den ekonomiska politiken

förhållandena skall utveckla sig därhän att det skall bli möjligt att komma fram till en fri kapitalmarknad. Vi tycker också att det är rätt egendomligt att man nu, sedan det visat sig vara möjligt för riksbanken att under relativt svåra tider uppnå resultat, som uppenbarligen har varit för riksbanken tillfredsställande, skall komma med nya beredskapslagar, som i avsevärd grad skärper kraven på kreditinstituten. Vi har inte velat vara med om detta, utan vår riktpunkt är i stället att förhållandena skall utveckla sig därhän att riksbanken knappast skall behöva ingripa.

I fråga om procentsatserna ville herr Aspling göra gällande att det är oundgängligen nödvändigt att sätta procentsatsen för likviditetskvoten till 50, under det att vi reservanter anser att 40 är tillfredsställande. I mitt första anförande sökte jag göra gällande vilka konsekvenser detta kan få för ett enskilt bankföretag, och jag kan inte finna annat än att procentsatsen 40 är fullt tillräcklig. Det är väl ändå litet grand egendomligt att ta den goda likviditeten hos vissa bankföretag till intäkt för att höja likviditetskravet på andra banker, som inte haft det lika lätt att uppfylla riksbankens krav.

Vidare har jag svårt att fästa något större avseende vid påståendet att när det gäller tillämpningen av placeringskvotlagen ett enda företag skulle kunna ställa till en sådan oreda, att riksbankens politik skulle kunna genomföras.

Slutligen vill jag framhålla en sak som jag inte fick med i mitt första anförande, och det är att dessa beredskapslagar innehåller straffbestämmelser, som är mycket stränga för de företag som skulle ta sig det orådet före att inte följa riksbankens intentioner. Det heter visserligen inte straff i lagförslaget utan det heter att företaget skall inbetala ränta — men resultatet blir precis detsamma.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Aspling sade, att utskottsmajoriteten anser att de föreliggande förslagen får ses som en modernise-

ring av gällande bestämmelser. Jag kan inte hålla med om detta. En modernisering av förhållandena på kapital- och kreditmarknaden borde i stället innebära en liberalisering av bestämmelserna och således ett avskaffande av regleringslagar på detta område. Vi från oppositionens sida anser att införandet av beredskapslagar inte innebär någon modernisering av förhållandena utan tvärtom.

Jag fattade herr Aspling så att han anser, att placeringskvotlagen inte innebär någon prioritering. Jo, visst gör den väl det! Även om beslut av statsmakterna i viss utsträckning ligger till grund för kapitalbehovet inom den statliga sektorn och bostadsbyggandet, så är det väl ändå fråga om en betydande prioritering av dessa kreditbehov, och i förslaget till lag om placeringskvot säges även i 1 §: »I den mån på grund av utomordentliga omständigheter så prövas nödigt för att tillgodose behovet av långfristig kredit åt staten eller för bostadsbyggande må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken, i enlighet med vad här nedan stadgas förordna om placeringskvot.» Den lagen har alltså rent prioriteringssyfte, och det har också lagen om likviditetskvoter.

När herr Aspling jämför den av utskottet förordade kvoten för affärsbankerna, 50 procent, med reservanternas förslag, skall man inte glömma bort att intagandet av sparkassemedlen bland tillgångarna i nämnaren innebär en väsentlig skärpning av bestämmelserna och betyder att bankerna måste hålla en hela 4 procent högre likviditet. Även om utskottet varit enigt om att garantiförbindelserna inte skall tas med och därigenom medverkat till en lättnad, måste vi vara på det klara med att bestämmelserna om sparkassemedlen innebär en skärpning.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Det råder, herr talman, väl inga delade meningar om önskvärdheten av att komma fram till en friare kapitalmarknad, som herr Hansson här tog upp. Det har vi ju understrukt, och det under-

stryks även i de dokument som ligger på våra bord i dag. Men det är ju inte den saken vi diskuterar i dag. Vi diskuterar nu en beredskapslagstiftning att tillgripas vid utomordentliga tillfällen, när situationen är sådan att särskilda insatser erfordras. Det är detta saken gäller. Oppositionen har i väsentliga avseenden accepterat den principen — jag har framhållit det — även om vi varit och är oeniga i detaljer.

Herr Hansson säger att talet 50 är orimligt högt. Men vi har väl 45 för närvarande, eller hur? Och om jag inte minns fel så var vi väl alla tämligen överens om det talet, när det fastställdes här, även om det givetvis fanns delade meningar. Vid utgången av 1961 låg den genomsnittliga kvoten över 35 procent. Det säger sig väl självt att om en beredskapslagstiftning skall få någon nämnvärd verkan, måste då talet ligga högre.

Slutligen bara, herr talman, ett par ord till herr Stefanson. Han säger att det här ändå måste vara fråga om en prioritering när det gäller placeringskvotlagen. Han hänvisar till vad jag själv framhöll i mitt anförande: statens egna beställningar och bostadsbyggandet. Men vi är väl allesammans här ofta tämligen överens om dessa utgifter. Om inte jag alldeles minns fel, herr Stefanson, har ju folkpartiet, i varje fall i den mera utåtriktade propagandan, talat om ett byggande av 100 000 lägenheter som mycket önskvärt. Jag föreställer mig, herr Stefanson, att om folkpartiet skall klara detta, fordras en prioritering på kapitalmarknaden i varje fall när det gäller bostadsbyggandet.

Det finns naturligtvis många önskemål på detta område, men om alla s. k. eftersatta kreditanspråk skulle prioriteras, då hamnade vi i en fullständig upplösning.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande likviditetskvoten kan jag nämna till herr Aspling, att enligt en bestämmelse utfärdad av Sveriges riksbank den 15 november 1961,

Ang. den ekonomiska politiken

skall minimikvoten för de större affärsbankerna vara 30 och för de mindre 25. Enligt en sammanställning som vi fick i bankoutskottet, uppgjord av Sveriges riksbank den 23 mars, visar det sig att likviditetstalen varierar högst väsentligt. Det minsta jag hastigt kan se i sammanställningen ligger på 19,6, under det att det högsta ligger på 75,5.

Jag måste säga ännu en gång att det är i hög grad egendomligt, att man skall ta den goda likviditeten i vissa banker till intäkt för att höja likviditetsfordran på alla bankerna.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag tillåter mig att knyta några reflexioner till bankoutskottets utlåtande nr 19 om den ekonomiska politiken över huvud taget.

På penningpolitikens område utförde finansministern med hjälp av riksbanken och riksgäldskontoret en mycket stor och berömvärd insats år 1960, då det gällde att torka ut det stora likviditetsöverskottet i affärsbankerna. Jag tänker på investeringsfonderna och den omfattande statliga upplåningen. Det var en ansats till monetär deflation som då gjordes, vilken medförde en dämpning av efterfrågan samt en relativ stabilisering av penningvärdet och av samhällsekonomin. Trots högkonjunkturen inskränkte sig penningvärdeförsämringen, om jag inte tar fel, till 2,5 procent om året under 1960 och 1961. I år, herr talman, har emellertid penningvärdeförsämringen tagit ny fart och fortsätter i accelererat tempo.

Löneuppgörelserna måste här komma i blickpunkten. Den rubbade stabiliteten är väsentligen en följd av att de sammanlagda nominella lönehöjningarna, som utgör inte mindre än 9 å 10 procent, uppenbarligen gått icke så litet utöver gränsen för produktivitetshöjningen. Att så har blivit fallet beror inte så mycket på de generella tariffhöjningarna enligt den centrala uppgörelsen utan hänför sig framför allt till höjningarna för låglönegrupperna, kvinnolönerna, avtalet för särskilda områden och de spe-

Ang. den ekonomiska politiken

ciella förmånerna. Löneglidningen kommer också med i bilden. En speciell inflatorisk effekt har utgjorts av uppgörelsen inom handeln med höjningar på 15 respektive 20 procent, vartill kommer uppgörelserna för olika tjänstemannagrupper inom såväl den privata som den offentliga sektorn. Den oundvikliga följden har blivit eller blir en påtaglig höjning av den allmänna prisnivån.

Inom livsmedelbranschen har priserna — har det sagts — på grund av de ökade lönekostnaderna stigit med 3 procent och inom vissa andra branscher med 4—5 procent. Än större prishöjningar har genomförts eller aviserats inom vissa serviceyrken. SJ vill höja biljettpriserna med 8 procent. I den reviderade nationalbudgeten räknar man med en höjning av konsumentpriserna med sammanlagt 3 procent som följd av vad som har skett. Jag tror att denna höjning på grund av kedjereaktioner kommer att bli någon procent större. Vad kommer exempelvis inte de stegrade transportkostnaderna att betyda?

Den sammanlagda effekten av höjningen av omsättningskatten vid årsskiftet, jordbruksavtalets 3-procent- och inkomstregler, hyreshöjningar och höjda lönekostnader inom servicenäringarna kan beräknas medföra en uppgång i årsmedeltalet för konsumentpriserna på omkring 5 procent från 1961 till 1962, allt enligt den reviderade nationalbudgeten. Det är mycket som talar för att uppgången blir drygt 5 procent, kanske 6 procent. Den genomsnittliga höjningen av löntagarnas levnadsstandard skulle sålunda inskränka sig till 4 å 5 procent. Somliga får mindre, somliga ingenting alls, och spararna, som sedan 1955 förlorat en fjärdedel av sina tillgodohavandens värde, har återigen och på en gång fått sitt kapital minskat med 5 å 6 procent av värdet. Lönehöjningarna har med andra ord delvis skett på spararnas bekostnad. Det får inte glömmas bort. Spararna borde om något ligga bankoutskottet varmt om hjärtat, men bankoutskottet har inte närmare berört denna företeelse i sitt utlåtande.

På kostnadssidan slår lönehöjningarna

fullt igenom och kostnadsnivån har undergått en ny stark stegring. Vårt relativa konkurrensläge gentemot utlandet har försämrats samtidigt som konjunkturavmattningen börjat göra sig gällande i vissa branscher. Detta skall inte överdrivas men ger oss en mera riskfylld tillvaro.

Det är att observera att vi också samtidigt — på grund av försämrade exportpriser på vissa avsnitt — har fått vidkännas en försämring av våra »terms of trade» med några procent, något som icke kan undgå att inverka menligt på bytesbalansen och möjligen även på valutareserven. Inte för att jag tror att valutareserven kommer att gå nämnvärt tillbaka — därom vet man dock intet — men det är ägnat att förvåna att inte bankoutskottet över huvud taget berört denna fråga.

Stora delar av svenska folket ställer i dessa dagar frågan: är det inte i grunden meningslöst med denna fortskridande utveckling, där löntagaren med ena handen får taga emot icke obetydliga nominella lönehöjningar i avlöningskuverten men å andra sidan berövas en dryg andel av dessa nominella höjningar genom prisstegringar på varor och tjänster?

På ledande fackföreningshåll anföres häremot att löntagarna trots allt har gjort en icke obetydlig vinst i form av reallönestegring eller standardhöjning på 4—5 procent. Ja, detta är riktigt, fastän denna standardökning icke kommit alla till godo. Då frågar jag mig, om inte vinsten skulle ha blivit lika stor i alla fall om lönehöjningarna hållit sig inom gränsen för produktivitetsökningen. Man hade kanske då sluppit ifrån avigsidorna och de risker för sysselsättningen som kostnadsökningen nu kan utgöra i vissa branscher.

Vi berömmar oss med rätta av att ha så kloka och välbalanserade partsorganisationer på arbetsmarknaden. De har givetvis ett stort medansvar för vad som nu skett. Jag tror inte heller att de förnekar sitt ansvar. De har säkert inte haft en lätt uppgift. Jag skulle emellertid våga påstå, att organisationerna inte fullt be-

härskat situationen över hela fältet och att av denna anledning via olika sidospår lönehöjningar tillkommit vilka icke från början varit förutsedda i samband med den centrala uppgörelsen. Årets avtalsrörelse har gett den dyrbara lärdomen att arbetsmarknadens parter inte räcker till som garantier för penningvärdet, framför allt inte när inflationstrycket kommer från lönesidan.

Var finns då regeringen och framför allt finansministern i den föreliggande fixeringsbilden? Det märkliga är att finansministern som den högste ansvarige för penningvärdet iakttagit stor passivitet. Han måste väl icke ha glömt bort att i målsättningen för den ekonomiska politiken ingår inte endast stigande levnadsstandard, en hög och jämn och produktiv sysselsättning, utan även ett stabilt penningvärde. Är det den omständigheten att inflationstrycket denna gång kommit från lönesidan som gjort finansministern så tystlåten och återhållsam? Jag är medveten om att finansministern kan hänvisa till att han vidtagit en åtgärd, nämligen omläggningen av beskattningen genom lättnaderna inom den direkta beskattningen och ökningen av omsättningsskatten. Det verkar dock inte som om denna omläggning i förväg påverkat löneuppgörelserna i dämpande riktning. I andra länder har man på allra högsta nivå icke utan framgång tagit upp förhandlingar på bred front för att få till stånd en stabilisering av samhälls-ekonomien, men det har inte skett här. Detta är enligt min mening att beklaga. Hade så skett så hade samhällsekonomin troligen visat en bättre stabilitet.

Till sist, herr talman: På det håll, där man utan att darra på manschetten varit med om att beröva spararna flera procent av deras kapital med motivering att löntagarna i alla fall fått sin vinst, är man fylld av indignation över att detaljhandeln möjligen kan misstänkas för att ha tagit ut någon tiondels procent för mycket i priserna. Det förefaller onekligen som om man försöker att göra handeln till syndabock för allmänhetens berättigade missnöje. I vad mån detaljhandeln höjt priserna mer än vad kostnads-

Ang. den ekonomiska politiken stegringarna motiverat kan jag för min del inte bedöma. Det blir pris- och kartellnämndens sak att avgöra. Jag vill endast framhålla att inom den särskilt utpekade livsmedelshandeln, där prishöjningarna utgjort 3 procent, allenast lönekostnadsökningarna svarat för 2,3 procent samt att därtill kommit kedjereaktioner till följd av höjda produktpriser, stegrade transportkostnader m. m. I den mån prishöjningarna kan ha blivit större än vad som varit motiverat kommer enligt min övertygelse konkurrensen inom kort att rätta till den saken.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Kungl. Maj:t har i proposition nr 93 hemställt om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering. Utskottet tillstyrker i utlåtandet nr 20 Kungl. Maj:ts hemställen och finner det naturligt att resultatet av valutakommitténs arbete bör avvaktas innan statsmakterna tar ställning till de yrkanden som framställs i motionerna I: 618 och II: 753. Såväl i fjol som i år har utskottet utgått ifrån att valutamyndigheterna kommer att handha valutaregleringen så liberalt som möjligt. Så som svensk praxis har utvecklat sig kan man säga, att en omfattande liberalisering ägt rum.

Avsikten med den till utskottets utlåtande fogade reservationen är att reservanterna funnit det nödvändigt att framhålla betydelsen av att utredningen inom valutakommittén snarast slutföres, så att klarhet vinnes i vilken omfattning statsmakterna är villiga att upphäva den nu gällande antikverade lagstiftningen.

Den internationella ekonomiska utvecklingen fortskrider mycket snabbt. Gränserna länderna emellan utplånas snabbt icke endast när det gäller handeln mellan företag i olika länder, utan även när det gäller företagen själva. Enligt en uppgift finns det i det närmaste 900 dotterföretag till svenska företag i utlandet, varav något över hälften i Europa, en siffra som givetvis kommer att ökas i samband med EEC-förhandlingarna.

Ang. den ekonomiska politiken

Utskottet har i dagarna tillstyrkt en proposition angående inrättandet av ett institut för exportkredit, vilket givetvis kommer att innebära lättnader för vår export. Detta är dock inte nog. Av lika stor betydelse är att de svenska exportörerna och utövarna av näringar av servicekaraktär beredes tillfälle att låna pengar där dessa är billigast och får fritt disponera över valutorna på samma sätt som deras utländska konkurrenter. Om så inte blir fallet är det fara värt att vårt svenska näringsliv kommer att bli akterseglat.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Det är egentligen ett ganska egendomligt förhållande att denna ekonomiska debatt i riksdagens första kammare i nuvarande läge är anknuten till en rad propositioner, vilka dels avser att säkerställa ett bibehållande av vissa regleringar på det ekonomiska området, dels avser att i vissa avseenden stärka en beredskapslagstiftning med reglerande syfte. Lika egendomligt är kanske det passionerade intresse som första kammarens ledamöter ägnar de ekonomiska förhållandena i vårt land.

Herr Aspling har här med särskilt stor kraft understrukt, att denna beredskapslagstiftning som reglerar likviditetskvoter och placeringskvoter bara är avsedd för utomordentliga extrema och ovanliga förhållanden och att man i de flesta fall har genom frivilliga överenskommelser mellan kreditinstituten och riksbanken kunnat uppnå de resultat som av riksbanken har eftersträvat. Men beredskapslagstiftningen har väl inte bara detta syfte. Den har också använts och kommer väl att användas såsom ett påtryckningsmedel för att ibland möjliggöra s. k. frivilliga överenskommelser. Enligt den uppfattning som jag företräder är det av stor vikt att de överenskommelser som träffas verkligen är ett samlat resultat av den ekonomiska visdom som är förankrad i riksbanken men också i de övriga kreditinstitutionerna. Ett sådant samspel mellan de olika krafterna leder i allmänhet så-

vitt jag kan förstå till bättre resultat än hot om en tvångslagstiftning, som under nuvarande förhållanden förefaller mig mest vara utslag av en inom det socialdemokratiska lägret sig alltmer utbreddande konservatism.

Det ekonomiska läge som vi nu befinner oss i är ur företagarens synpunkt bemängt med ovisshet, och framtiden är nu svårare att överblicka än den har varit på länge. Jag vill här peka på den tendens som allt fortfarande finns hos de maktägande att hänga fast vid regleringar som inte längre stämmer med den allmänna utvecklingen. Ett annat ovisshetsmoment är, såsom vi alla vet, den osäkerhet som för närvarande råder och för ögonblicket synes öka om utsikterna till ett realiserande av stormarknaden i Europa och Sveriges anslutning till densamma. De underrättelser som i dagarna når oss om ökade svårigheter för en överenskommelse mellan Storbritannien och De sex och den utomordentligt negativa inställning som Förenta staterna har visat gentemot de neutrala staternas hopp om att kunna nå en associering med De sex har i hög grad ökat den osäkerhetskänsla som gör att företagen inte kan planera för framtiden.

Det vore en stor tragik, synes det mig, om det tillfälle som nu förefinns för Europa att verkligen åstadkomma en fri gemensam marknad, omfattande Västcuropas samtliga industrialiserade stater, inte skulle kunna realiseras. Jag vill från denna talarstol uttrycka den förhoppningen, att tillräckligt förutseende och tillräcklig samarbetsvilja skall visas från alla håll för att ett sådant resultat skall nås. Jag vill också här deklarerat, att jag allt fortfarande finner det hart när obegripligt, varför Förenta staterna skall försöka hindra ett samgående i ekonomiskt hänseende inom Europa, även om det för de neutrala staternas del icke innebär anslutning till en gemensam försvars- och utrikespolitik.

Vid varje styrelsesammanträde inom företag som har att syssla med investeringsfrågor och framtidsutveckling har denna fortsatta ovisshet en förlamande effekt. Skall man investera i ett dotter-

bolag, som kanske befinner sig i Holland, eller skall man investera i en fabrik som ligger i Sickla? Och vad skall man över huvud taget investera för? Alla dessa osäkerhetsfaktorer gör att jag tror man kan vänta en begränsad investeringsverksamhet från företagens sida under den kommande tiden, även om regeringen nu har vidtagit den i och för sig välbetänkta åtgärden att frige investeringsfonderna.

En annan ovisshetsfaktor när det gäller planeringen och strävandena för att inrikta företagen på de framtida marknadsförhållandena har av herr Jacobsson i ett såvitt jag förstår ytterst väl dokumenterat anförande klarlagts för kammarens talrikt samlade och andäktigt lyssnande åhörare. Denna faktor gäller den kostnadsutveckling, som för närvarande äger rum och som väl också vållar varje företagsledning svåra problem. Jag skall inte efter den utförliga framställningen från hans sida närmare ingå på detta problem, men jag tror att man måste konstatera att hos en allt större del av den svenska allmänheten sprider sig den uppfattningen, att det måste vara något fel i hela systemet, när en så stor del av den produktionsökning, som tar sig uttryck i lönehöjningar, äts upp av samtida prisstegringar och ökade marginalskatter. Den enskilde medborgaren — och här gäller det inte bara spararna och de som på liknande sätt har fixerade inkomster utan också en mycket stor del av löntagargruppen — som ser att det för hans del ökade antalet kronor i själva verket inte motsvaras av fler varor och som blir medveten om att den svenska kronan år 1962 kanske är 94 öre av kronan år 1961, måste ju till slut fråga sig, vad det är för underligt system som leder till sådana konsekvenser. Här skall inte något klander riktas mot dem som varit ansvariga för årets avtalsuppgörelse — de har förmodligen löst de föreliggande uppgifterna så gott det över huvud taget varit möjligt — men vill man åstadkomma en verklig känsla hos den stora allmänheten, att den har fått en reallönehöjning, är såvitt jag kan förstå den enda möjligheten un-

Ang. den ekonomiska politiken

der nuvarande förhållanden att genomföra en sänkning helst av den direkta skatten. Då kommer varje medborgare i alla händelser att känna att han fått någon del av ett ökat välbstånd.

Jag har, herr talman, endast velat göra dessa randanmärkningar till denna debatt. Det kan inte förnekas att den svenska ekonomin, insatt i sitt större sammanhang, för närvarande befinner sig i ett utomordentligt ovisst läge och att vi — även om framtiden inte skall målas i mörka färger, eftersom det så många gånger har visat sig att det svenska näringslivet har en utomordentlig förmåga att övervinna svårigheter som kan synas stora — för ögonblicket får vara beredda på en period, där svårigheterna måhända kan komma att överväga framtidsförhoppningarna.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! Det kan otvivelaktigt med skäl hävdas att det under senare år har blivit ett visst närmande i uppfattningarna om den ekonomiska politiken. Många formuleringar, som i dag presenteras när det gäller riktlinjerna och principerna för den ekonomiska politiken, kan accepteras av en ganska bred opinion. Stabiliseringsutredningen är väl i viss mån ett aktuellt uttryck för denna gemensamma nämnare. Betoningen av den fria marknadsekonomiens allt större betydelse för en rationell allokering av våra resurser framträder från olika grupper, och därmed följer också krav på ökad flexibilitet, rörlighet och anpassningsförmåga i vår ekonomi. En viss enighet om den ekonomiska politikens strategi hindrar emellertid inte att åsikterna kan gå ganska mycket isär när det gäller den taktiska tillämpningen. Dessa skiljaktigheter kan grunda sig såväl på bedömningen av den ekonomiska situationen som på ändamålsenligheten av vidtagna åtgärder.

Det finns emellertid, herr talman, också en risk för att dessa mera allmänt formulerade riktpunkter för den ekonomiska politiken tolkas ganska olika och att

Ang. den ekonomiska politiken

bakom enigheten döljer sig ganska stora skiljaktigheter i uppfattningen.

De propositioner på kreditpolitikens område, som i dag läggs fram, ger åtminstone mig stark näring för denna misstanke. De frågor, som här berörs, gäller ju just den ekonomiska politikens strategi för de närmaste åren, och att det är betydelsefullt att denna strategi blir riktigt utformad, kan vi alla vara ense om. För att nå bara i närheten av den utveckling, som långtidsutredningen anger, ställs stora krav på den ekonomiska politikens rationella utformning.

Jag skall, herr talman, ge några allmänna synpunkter på den ekonomiska politiken som utgångspunkt för granskningen av de föreliggande förslagen.

Den första synpunkt, som jag skulle vilja betona, är att den ekonomiska politiken måste syfta till att åstadkomma betingelser för en så gynnsam utveckling som möjligt av den *totala* samhällsekonomin. Ingen sektor är därvid a priori viktigare än någon annan. Mot den bakgrunden har jag en kritisk syn på de tendenser som kan skönjas, att se det som en primär uppgift för den ekonomiska politiken att gynna utvecklingen av den offentliga sektorn och att det främsta kriteriet på dess framgång är att man uppnår mål på detta område. Statsministern har nyligen i den offentliga debatten hävdat att införandet av omsättningsskatten har möjliggjort sociala reformer. Detta är enligt min mening en felaktig syn på innebörden av den förändring av den ekonomiska politiken som införandet av omsättningsskatten innebär.

Omfattningen och inriktningen av den offentliga verksamheten kan ses från två sidor. Å ena sidan är den till för att tillfredsställa vissa behov, men å andra sidan — och det vill jag betona — är den ett av statsmakternas medel att påverka den totala ekonomiska utvecklingen, och i det avseendet är särskilda mål för den offentliga sektorns utveckling underordnade totalsynen. Denna synpunkt leder till krav på en ökad grad av flexibilitet i styrningen av den statliga offentliga

verksamheten, krav som också betonats av stabiliseringsutredningen. Visserligen måste denna flexibilitet och rörlighet vägas mot kraven på rationalitet, planmässighet och kontinuitet, men dessa krav står inte i motsats till varandra.

I det sammanhanget vill jag betona att det torde vara en felsyn om man tror, att ju större den offentliga sektorn är, dess större möjligheter har statsmakterna att variera den och utnyttja den som ett led i sin politik för hela samhällsekonomin. I själva verket visar erfarenheterna, att stigande ambitioner på den offentliga sektorns område leder till större bundenhet och ökad stelhet.

Min andra mer allmänna synpunkt är att den ekonomiska politiken måste medverka till att våra ekonomiska resurser disponeras med utgångspunkt från så rättvisande kostnads- och räntabilitetskalkyler som möjligt. De olika behoven bör då också konkurrera om marknadsresurserna på lika villkor och på marknader karakteriserade av en så effektiv fri prisbildning som möjligt. Det innebär att man strävar bort från att subventionera de kostnader, som ligger till grund för kalkylerna, och att man undviker ransonering och prisreglering.

Granskar man de nu aktuella lagförslagen ur denna synpunkt, herr talman, kommer man till en ganska kritisk uppfattning. Men låt mig först säga några ord om karakteristiken av dessa lagar som beredskapslagar. Jag kan här ansluta mig till herr Bohemans uppfattning att det rör sig om ett egendomligt beredskapslagsbegrepp. Under de sista dagarna har jag sökt göra klart för mig vad som är en beredskapslag. Det finns tydligen inte någon klar definition, men man associerar närmast till förhållanden karakteriserade av krigsfara, krig eller särskild utrikespolitisk kris. Detta är dock kanske inte det väsentligaste. Viktigare är sambandet mellan denna lagstiftning och den kreditpolitik som skall föras.

Herr Aspling sade inledningsvis, att denna lagstiftning inte uppvisar några nyheter utan ansluter till den kreditpolitik som nu förs. Alldeles bortsett från

att jag tror att det faktiskt inte förhåller sig riktigt så, ger yttrandet uttryck för uppfattningen att det finns ett klart samband mellan den politik som skall föras och de principer som är uttryckta i beredskapslagarna. Såsom herr Boheman påpekade, är det också i åtskilliga sammanhang betonat att dessa beredskapslagar skall utgöra stöd för riksbankens överenskommelser och rekommendationer. Men, herr Aspling, det är väl svårt att tänka sig att de skall utgöra ett verkningfullt stöd för en överenskommelse- och rekommendationspolitik, om denna inte i stort sett ansluter sig till de principer som finns uttryckta i beredskapslagarna. Det finns också en annan omständighet som kanske tyder på att beredskapslagsbegreppet är litet kautschukbetonat här, nämligen att förslagen bygger på kreditmarknadsutredningen, vilken inte föreslog beredskapslagar utan i stället förordade permanenta lagar. Min utgångspunkt är följaktligen, att vi skall granska dessa propositioner såsom uttryck för statsmakternas uppfattning om den kreditpolitik som skall föras under i stort sett normala förhållanden.

Det karakteristiska för de olika lagförslagen är att de skall tjäna som instrument för prioritering av kreditbehov, med vissa undantag som jag strax kommer till. Trots att man i propositionerna och delvis i utskottsutlåtandet försöker skjuta undan detta, är det påfallande att alla remissyttranden till kreditmarknadsutredningen uttryckligen har tagit upp prioriteringselementet och i många fall gjort det till huvudpunkten i sina anmärkningar och kommentarer. Det är knappast sannolikt att samtliga organisationer skulle ha missuppfattat förslagets innebörd i detta avseende.

Emellertid finns det en bestämmelse som inte har denna karaktär, och den är inrymd i likviditets- och kassakvotlagstiftningen. Det är ett legitimt önskemål att, när en plötslig stark likviditetsökning inom banksystemet inträffar som en följd av extraordinära omständigheter, snabbt och övergående kunna hindra att en kreditexpansion äger rum.

Ang. den ekonomiska politiken

Men det syftet kan tillgodoses genom en kassakvotlagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med den konstruktion som finns inrymd i detta förslag. Därtill bör dock fogas, att riksbanken i så fall bör ge ränta på insatta medel, för att denna sterilisering av medlen skall av bankerna uppfattas såsom affärsmässigt någorlunda rationell. Man kan också tänka sig att kassakvoten utvidgas till att innefatta vissa verkligt likvida tillgångar. Men då skall likviditetsbegreppet användas riktigt och inte ansluta till vissa speciella placeringssektorer utan avse sådana papper som bankerna utan förluster eller svårigheter kan snabbt omsätta i likvida medel. Det gäller korta papper oberoende av om de är statspapper eller industripapper och har inte någonting med bostadssektorn eller statssektorn att göra. Med den konstruktion som likviditetskvoten har fått är den enligt min mening i första hand inte ett generellt kreditpolitiskt medel utan ett instrument för att prioritera vissa kreditbehov inom den offentliga sektorn och bostadsbyggandet. För mig är det därför principiellt inkonsekvent att acceptera likviditetskvoterna men inte placeringskvoterna. Skillnaden är, såsom framhålles av konjunkturinstitutet, av enbart teknisk natur. Emissionskontrollen och ränteregleringslagen är på liknande sätt prioritetsinstrument.

Vilka skäl framföres nu för prioriteringen av statens investeringar och bostadsbyggandet? I kreditmarknadsutredningen talas det om ur samhällets synpunkter särskilt viktiga investeringar. Ohållbarheten av denna argumentation har bl. a. påvisats av Landsorganisationen, och departementschefen har tvingats medge att man inte kan hävda att de kreditbehov som prioriteras motsvaras av investeringar, som allmänt sett skulle vara ur samhällets synpunkt viktigare än många andra. Detta står alltså i propositionen. Huvudargumentet blir då i stället, att eftersom statsmakternas beslut om statens inkomster och utgifter och bostadsproduktionens omfattning fattas i särskild ordning, är dessa kreditbehov givna och skall i första hand tillgodoses.

Ang. den ekonomiska politiken

För mig framstår detta som ett egendomligt formalistiskt och dessutom orealistiskt resonemang. Det skulle innebära att staten i vissa situationer inte kan trygga finansieringen av sina utgifter. Men — för att citera Landsorganisationen, som avvisar prioriteringen — »är stat och kommun beredda att konkurrera om kapitalet med andra låntagare, bör ju de som har beskattningsrätt kunna tillgodose sina behov». Det finns inte något stöd i erfarenheten från vår ekonomiska utveckling att staten inte har kunnat trygga finansieringen av sina utgifter.

Det är enligt min uppfattning helt enkelt oriktigt att sammankoppla statens upplåningspolitik med beslut om offentliga investeringar och bostadsbyggande. Den löpande statliga upplåningspolitikens omfattning och inriktning måste ses som en integrerad del av hela den ekonomiska politiken, och följaktligen är den ett av medlen att nå allmänna målsättningar som full sysselsättning, stabilitet och framåtskridande. Jag ansluter mig i detta sammanhang till konjunkturinstitutets uttalande och kommentarer som slutar med klämman: »Det är således aldrig fråga om att tillfredsställa ett egentligt statligt kreditbehov». Denna sammankoppling vilar alltså enligt min uppfattning på ett missförstånd om realiteterna.

Väl så praktiskt betydelsefullt är emellertid att besluten om statens investeringar och bostadspolitiken inte är så utformade, att de inte tillåter en viss anpassning av denna investeringsverksamhet till konjunkturutvecklingen och därmed också till förhållandena på kreditmarknaden. Just i dag bevittnar vi ju också en utveckling, där den offentliga sektorns verksamhet genom administrativa beslut anpassas till konjunkturutvecklingen utan att några nya beslut fattas av riksdagen. Man driver på investeringsverksamheten såväl inom bostadsområdet som på den statliga sektorn, och det kan konstateras att finansministern tycks dela min uppfattning om att dessa beslut visst inte är oberoende av konjunkturutvecklingen och därmed indirekt av utvecklingen på kreditmarkna-

den, när han i årets kompletteringsproposition instämmer i stabiliseringsutredningens krav på ökad flexibilitet i de offentliga utgifterna och erinrar om åtgärder som vidtagits under tidigare år i detta syfte, nämligen att variera de offentliga investeringarna i allmänt konjunkturutjämnande syfte. Om man inte hade denna flexibilitet i utformandet av den stora offentliga investeringsverksamheten skulle de icke prioriterade sektorerna i vissa lägen drabbas alldeles orimligt hårt.

De prioriteringsresonemang som förs i dessa propositioner är enligt min mening antingen innehållslösa eller också samhällsekonomiskt betänkliga. Prioriteringen som den då utformas blir då väsentligen ett medel att hålla räntenivån nere, speciellt för upplåning för bostadsändamål och för statens investeringar. Detta står i strid med den av så många understrukna strävan till enhetligare kapitalmarknad och därmed till möjligheten av en samhällsekonomiskt rättvisande kostnads- och räntabilitetskalkylering inom såväl den offentliga som den privata sektorn. Jag kan också erinra om att stabiliseringsutredningen påpekar önskemålet om att de statliga investeringarna i högre grad baseras på räntabilitetskalkyler och att den kalkylränta som därvid används bättre ansluter sig till marknadsräntan.

Rörlig räntepolitik och större variation i räntestrukturen genom olika kreditpolitiska medel blir för mig alternativet till den här prioriteringspolitiken. Det är alltså genom riksbankens diskontopolitik och marknadsoperationer och genom utformningen av statens upplåningspolitik som man skall söka nå de allmänna syften som den ekonomiska politiken ställer upp.

Nu uttrycker man farhågor för att en renodlad räntepolitik skulle leda till extrema räntelägen, men det förefaller mig som om dessa farhågor bygger på den egendomliga föreställningen att penningpolitiken ensam skall svara för stabiliseringspolitiken. En rationell ekonomisk politik måste väl innebära att finanspolitiken användes parallellt för att nå sta-

bilisering och önskvärt framåtskridande. Används den på detta sätt kan räntevariationerna hållas inom måttliga gränser.

Herr talman! Mina kommentarer till propositionerna har varit av allmän, principiell och kanske enligt många åsikt teoretisk karaktär, men detta har delvis sin grund i att dessa propositioner motiveras huvudsakligen utifrån allmänna resonemang med ringa hänvisning till verkligheten. Såsom jag har tolkat förloppet som har lett fram till dessa förslag, ställde man i den förvirring som man för drygt fyra år sedan kände inför de förhållanden som penningpolitiken hade framkallat oklara och suddiga frågor. Man fick två år senare ett grumligt svar i kreditmarknadsutredningen. Ytterligare två år senare lägger man fram förslag som syftar till att reglera förhållanden som inte har någon som helst anknytning till den verklighet och de utvecklingstendenser som i dag är rådande.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan under punkt B i utlåtandet nr 17, bifall till dess hemställan under C och avslag på dess hemställan under D i samma utlåtande. Äldre kolleger har antytt för mig att det inte är praktisk politik att grunda yrkande på rent principiella synpunkter, men jag tröstar mig med tron och förhoppningen att den praktiska politiken inom kreditmarknadens område kommer att ha mycket litet att göra med de propositioner som i dag behandlas.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! I det anförande, som herr Aspling höll för en stund sedan, gjorde han gällande, att de spørsmål, som vi här behandlar, utgör centrala avsnitt av den svenska ekonomiska politiken. Jag har ingen erinran att framställa mot denna herr Asplings karakteristik av det ämne, som här är för handen. Det är förvisso en av de mest angelägna frågor vi har att diskutera under den här riksdagen. Allraminst är det väl lämpligt att visa dessa ting blott ett förstrött intresse. De

Ang. den ekonomiska politiken

talare, som hittills har uppträtt under debatten, har ju särskådat utifrån olika synpunkter skilda problem och spørsmål som ingår i de sex utlåtanden från bankoutsiktet som här i ett sammanhang behandlas. Jag skall därför inte granska några av dessa i och för sig givetvis betydelsefulla detaljproblem, utan jag kan hänvisa till vad som från vårt håll har framförts. Jag skall inskränka mig till några reflexioner av mera allmän natur för det intresse, som de möjligen kan ha för kammarens ledamöter.

Till att börja med skulle jag då vilja göra två konstateranden, vilka är eller — i varje fall som jag ser på saken — borde vara tämligen självklara. Det första konstaterandet är detta: möjligheten av en isolerad ekonomisk tillvaro för något enstaka land föreligger inte längre, under alla förhållanden inte för något land, där man ställer anspråk på en välståndsutveckling som låter sig jämföras med den genomsnittliga utanför de egna gränserna. Innebörden härav är att förutsättningen för ekonomisk-politisk suveränitet i gammal vedertagen bemärkelse knappast längre existerar. Det är en sak, som jag tycker att vi skall vara på det klara med för alla eventualiteters skull.

Det andra konstaterandet, som jag skulle vilja göra, är detta: intet land kan längre i den meningen föra en självständig ekonomisk politik, att man där utan hänsyn till det internationella skeendet skulle kunna bestämma riktlinjerna eller ge denna politik en inriktning, som på något avgörande sätt avviker från den internationella tendensen. I all synnerhet är möjligheterna härtill begränsade i ett förhållandevis litet land som vårt med stor utrikeshandel. Det är ju denna stora utrikeshandel som komplicerar våra problem. Som vi alla vet är utrikeshandeln en av förutsättningarna för den s. k. standardhöjning som vi sedan ganska många år tillbaka har kunnat glädja oss åt.

I vilken utsträckning tar vi då här i Sverige hänsyn till den nya ekonomiska värld, i vilken vi håller på att glida in, en värld där den ekonomiska politikens inriktning och teknik undan för undan

Ang. den ekonomiska politiken

nyanserats, dess register breddats och insikten om de ekonomiska problemens komplicerade natur fördjupats? Att ge ett uttömmande och entydigt svar på den frågan går självfallet inte, det ligger i sakens natur. Jag skall emellertid försöka att göra ett par påpekanden, som kanske kan vara av något litet intresse för problemets belysning.

Ute i världen tränger sig marknadsaspekten alltmera fram. Kostnadssynpunkten blir alltmera framträdande, och jag förstår till fullo den uppmärksamhet som flera av de föregående talarna har ägnat speciellt denna sida av saken, samtidigt som jag är överraskad över att utskottsmajoritetens talesman herr Aspling inte ansåg det nödvändigt att närmare sysselsätta sig med den dock väsentliga detaljen. Den överfulla sysselsättningens problem blir alltmera akuta, och hänsynen till reaktionen bland konsumenter, sparare och producenter blir alltmera bestämmande för avvägningar och bedömningar. Allt detta konstituerar ju en helt ny situation för oss. Det är — jag vill säga detta även med risk att upprepa mig själv — en ny ekonomisk värld som vi nu håller på att glida in i. Vi måste acceptera detta faktum, vare sig vi vill eller inte, och rätta oss efter det.

Hur pass följer vi med i detta skeende? Jag kommer tillbaka till den frågan. Låt oss se t. ex. på kostnadsutvecklingen — jag kan inte hjälpa att även jag måste säga några ord om den saken. Hittills har ju produktionen på det hela taget kunnat bära kostnadsutvecklingen. De farhågor, som då och då framkommit och som framburits även i riksdagen, har ju inte mer än i begränsad utsträckning blivit bekräftade av erfarenheten. Hur kan det förhålla sig på det sättet? Orsaken är, så vitt jag förstår, att finna dels däri att vi inte är ensamma om alltför stora lönehöjningar, dels i den finansiella styrka som flertalet företag här i landet lyckligtvis har.

Men hur blir det i fortsättningen? Generellt kan man förmodligen säga att konjunkturen för närvarande befinner sig på toppen, men därmed är självklart också risken för bakslag överhängande.

Man kan inte alltid vara på toppen. Kan inte konkurrensförmågan utåt upprätthållas, undergräves förutsättningarna för en allmän ökning av reallöner och andra inkomster. Jag medger gärna att jag gör mig skyldig till en truism när jag påpekar detta, men det kan inte hjälpas. Jag har inte kunnat underlåta att formulera min mening på det sättet.

Ett stort ansvar ligger på arbetsmarknadens parter härvidlag, det är klart. Saken har redan tidigare berörts. Jag skall knyta ytterligare några reflexioner till konstaterandet. Jag vill understryka att jag här har talat om arbetsmarknadens parter, icke bara om den ena sidan av arbetsmarknaden. Ingen ifrågasätter arbetsmarknadsparternas fria, av statsmakterna oberoende ställning. Inte heller betvivlas att de känner sitt ansvar. Men det s. k. trycket nedifrån kan, det visar erfarenheten, inte sällan bli så starkt att det blir ledningarna övermäktigt och tvingar dem till ståndpunktstaganden och avgöranden som de i själva verket inte vill vara med om, men som de inte har makt att bromsa. Alla vet hur det går till i praktiken.

Så en annan sak. Såsom ofta har påpekats är det — när man har fria och starka intresseorganisationer, vilket är fallet exempelvis i vårt land — ingenting alls som hindrar att en vad man brukar kalla krypande kostnadsinflation fortsätter också i en svag konjunktur. Med den styrka som organisationerna har kan de ju helt enkelt dekretera hur det skall vara.

Statsmakternas ansvar är lika uppenbart som arbetsmarknadsparternas. Detta gäller exempelvis skattepolitikens utformning. Det kan kanske synas en smula ovidkommande att i detta sammanhang ta upp skattepolitiken, men om kammarledamöterna närmare analyserar problemet tror jag att ni också skall komma fram till det resultatet, att skattepolitiken spelar en ganska dominerande roll även för kostnadsutvecklingen i vårt land. Den allmänna omsättningsskattens inslag av produktionsskatter, som vi på vart håll bestämt vände oss emot under debatterna här i riksdagen förra vec-

kan om omsättningsskatten, utgör ett betydande exempel härvidlag.

Det höga skattetrycket på fysiska personer är utomordentligt pressande, den saken känner vi alla till. Det intressanta är att detta förhållande omvittnades av finansministern själv från statsrådsplatsen här i kammaren i förgår, då han underströk den förskjutning »inom den samlade skattekontributionens ram» — jag tror orden föll ungefär så — från företagsbeskattningen till de fysiska personerna som ägt rum under det senaste decenniet. Om finansministern hade varit här, hade han kunnat bekräfta det korta referat, jag här lämnar av hans anförande. År 1950 inflöt en miljard kronor i bolagsskatt. År 1960 var beloppet detsamma, men — tillade finansministern — för de fysiska personerna hade skatteuttaget tredubblats. Det är alldeles riktigt. Denna ökade skattebörd på de fysiska personerna har otvivelaktigt varit en verksamt bidragande anledning till lönedrivningen uppåt.

Varför har det varit på det sättet? Jo, därför att *nettolönetänkandet* nästan håller på att bli en andra natur hos svenska folket. Vi känner alla till denna frågeställning: Hur mycket får jag över sedan jag betalat skatt? Den frågan möter vi ständigt inte bara i avtalsssammanhang utan även i alla möjliga sammanhang i vardagslivet. Inom parentes sagt vet jag inte om alla kammarledamöterna har observerat en sak som jag fäste mig vid i kompletteringspropositionen. Saken har i varje fall inte observerats i de offentliga referaten av densamma. Jag har iakttagit i kompletteringspropositionen, i varje fall i »Bihang C: Reviderad nationalbudget för år 1962», att man där rör sig med begreppet »lönepåslaget före skatt». Jag kan inte erinra mig att man använt den termen tidigare, men det visar ju hur den faktiska utvecklingen här varit och hur förändringen av tänkandet bland människorna har försiggått. Man resonerar utifrån frågan: »Vad har jag kvar i lönekuvertet sedan skatten har dragits av?» Ju starkare detta medvetande blir, desto starkare blir naturligtvis lönedrivningen, ty

man konstaterar ju hur mycket skatten tar med det progressiva system som vi har.

De direkt eller indirekt uttalade kompensationskrav som skattetrycket på de fysiska personerna leder till är ett högeligen allvarligt problem som anmäler sig när man diskuterar kostnadsläget inom produktionen.

Herr talman! Jag kan inte hjälpa att jag återkommer till kostnadsläget än en gång. Jag vet inte om någon av kammarledamöterna har kompletteringspropositionen till hands i pulpeten. I så fall skulle jag vilja föreslå att man slår upp »Bihang C: Reviderad nationalbudget för år 1962». Där läser man nederst på sidan 18 följande onekligen ganska anmärkningsvärda uttalande: »Förutsätter man sedan att löneglidningen under 1962 blir något lägre än under 1961 kan genomsnittliga lönenivån beräknas bli höjd med cirka 9 procent mellan kalenderåren 1961 och 1962. Den totala lönesumman stiger ytterligare till följd av ökad sysselsättningsvolym och överflyttningar från låg- och höglöneområden samtidigt som däremot ett par hundra miljoner kronor i återbetalningar av pensionsavgifter inom SPP m.m., som förekom under 1961, bortfaller. Stegningen i den totala lönesumman synes på så sätt bli sammanlagt drygt 10 procent.»

Och så gör man följande konklusion: »Mellan mitten av 1961 och samma tid 1962, sedan årets uppgörelse helt slagit igenom, stiger lönekostnaden per timme med sammanlagt 10 procent, om pensionsavgifternas höjning (med 0,7 procent i förekommande fall) medräknas.»

Jag undrar, om inte detta konstaterande i nationalbudgeten tillhör de där tingerna vilka, som man brukar säga, »stämmer till allvarlig begrundan».

Jag har redan försökt att understryka vår alltmera markerade internationella bundenhet. Möjligheterna att godtaga ytterligare kostnadsstegringar bestäms alltså av internationella omständigheter, över vilka vårt inflytande är ringa, och av utsikterna att begränsa kostnadsstegringarnas genomslag i priserna genom fortsatt effektivisering av produktionen.

Ang. den ekonomiska politiken

I detta sammanhang skulle det kanske tillåtas mig att erinra riksdagens ledamöter om att detta lilla lands export till Europa numera motsvarar i det närmaste 15 procent av bruttonationalprodukten. Det är en omständighet som enligt min mening på sitt sätt talar om betydelsen av att hålla kostnadsutvecklingen under kontroll.

Arbetsmarknadspolitiken får som vi vet med var dag en alltmer avgörande betydelse. Den måste å ena sidan förhindra att nödvändiga strukturrationaliseringar får ett outhärdligt genomslag för den enskilde och å andra sidan undan för undan öka arbetskraftens rörlighet.

Men det kuriösa är nu att även här, när man talar om arbetsmarknadspolitiken, kommer skattepolitiken utan vidare på ett ganska bestämmande sätt in i bilden. Jag erinrar mig, att vi här i kammarkaren för en tid sedan diskuterade realisationsvinstbeskattningen vid försäljningen av egna hem. I och för sig är det ingen stor sak, det medger jag gärna, men den har sin betydelse, och jag beklagar det beslut, som då fattades. Det kommer otvivelaktigt att i åtskilliga fall försvåra en flyttning till en ort med bättre anställningsmöjligheter. Jag hoppas verkligen, att riksdagsmajoriteten till ett annat år skall tänka om just i denna sak. Det är som sagt ingen stor sak, men den har sin betydelse just ur arbetsmarknadssynpunkt.

Vi har här under debatten i flera olika sammanhang talat om den strukturrationalisering som är erforderlig inför de nya förhållanden som väntar oss. Arbetsmarknadspolitiken måste till följd därav såvitt jag förstår samstämmas med de lokaliseringpolitiska strävandena. För dem måste det hela tiden stå klart att perspektivet icke får begränsas till den egna bygden. Jag vill gärna understryka detta, ty jag är medveten om att här spelar psykologiska faktorer, traditionsfaktorer och provinsiella intressen in. Men alla dessa synpunkter måste få vika för en helt annan dominerande synpunkt, nämligen den att vi måste försöka att få en sådan lokalise-

ring av näringslivet till stånd som gynnar folkhushållet i stort. Det kan då inte hjälpas om den ena eller andra orten kan komma att temporärt bli lidande därpå — huvudsaken är att nationen som sådan har nytta av förändringen.

Herr talman! Med dessa randanmärkningar till debatten och till de utlåtanden från bankoutskottet som vi har här framför oss skulle jag vilja sluta mitt anförande. Jag vill bara ännu en gång bestämt understryka min uppfattning att vi i fortsättningen betydligt mer än hittills måste beakta, att vårt lands ekonomiska politik utformas och anpassas efter den ändrade konkurrenssituationen och de nya ekonomiska förutsättningar som skapas av den europeiska stormarknaden samt av det utvidgade internationella ekonomiska samarbetet. Kort sagt: den ekonomiska politiken måste utformas så att den — som det så riktigt sagts i reservationen till bankoutskottets utlåtande nr 19 — »underlättar den strukturförändring som marknaden under konkurrensens tryck tendensmässigt utvisar». Därav följer att detaljregleringar och direkta ingripanden av hindrarsam, produktivitetssänkande natur hör slopas till förmån för marknadsekonomiens principer. I vad som i dessa hänseenden anförts av flera talare, icke minst beträffande angelägenheten av att en fri och rörlig kapitalmarknad återvinnes och att den hittillsvarande favoriseringen av vissa, främst statliga upplåningsbehov upphör, kan jag helt instämma.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även jag skulle önska att säga några ord i anslutning till bankoutskottets utlåtande nr 19 som gäller motioner om den ekonomiska politiken. Utskottet avfärdar dessa motioner helt trankilt med hänvisning till att det i motionerna inte ställts några direkta yrkanden om konkreta utgårdar och till att de frågor som däri upptas av utskottet har behandlats i andra sammanhang. Jag tycker att detta är en sanning med modifiering. Vissa specificerade sakfrå-

gor, bland andra de som nu föreligger till behandling, berörs ju också i dessa motioner, men där redovisas framför allt generella synpunkter på den ekonomiska politiken. I detta sammanhang uppdras i folkpartiets motion en del allmänna liberala riktlinjer för den ekonomiska politikens utformning.

Jag skulle inledningsvis vilja säga att vare sig man nu betraktar den ekonomiska politiken på kort sikt eller i ett längre perspektiv, är det alldeles uppenbart hur starkt knuten den är till frågan om Sveriges anslutning till den europeiska gemensamma marknaden — det har ju tidigare påpekats av flera talare. Jag vill understryka min uppfattning att detta är i viss mån en nyckelfråga för den framtida ekonomiska politiken, eftersom utgången av anslutningsförhandlingarna — om nu några sådana över huvud taget kommer till stånd — också blir avgörande såväl för arten som för omfattningen av olika åtgärder på den ekonomiska politikens område.

När långtidsutredningen för ett par månader sedan glädde oss med den optimistiska prognosen att den årliga produktionsstegringen i vårt land kan öka från cirka 3,5 procent om året under 1950-talet till 4 procent om året under perioden 1960—1965, skedde ju detta under allehanda villkor, av vilka ett väsentligt sådant var att Sverige på ett eller annat sätt skulle bli anslutet till EEC. Det fanns också andra villkor för en sådan lyckosam utveckling. Åtskilliga av dessa har direkt samband med de principer rörande kapitaltillgång och annat som förutses gälla inom EEC.

Lösningen av detta EEC-problem är, som jag sade, betydelsefullt inte bara på längre utan även på kortare sikt. Herr Boheman och flera andra talare har tidigare pekat på den ovisshet och den tveksamhet som nu råder inom näringslivet just på grund av att man inte vet hur det kommer att bli med Sverige och EEC — en tveksamhet som ostridigt medför negativa verkningar. Man vågar inte sätta i gång med investeringar, man är tveksam om man skall företa en utbyggnad i Sverige eller kanske hellre innan-

Ang. den ekonomiska politiken

för den europeiska gemenskapens tullmurar. Och ju längre det dröjer innan EEC-problemet löses, desto svårare blir känningarna av ovissheten. Det måste därför, såvitt jag förstår, vara ett förstahandsintresse att man kan förhindra och förkorta dessa verkningar.

När man gör den reflexionen och samtidigt i press och radio nu hör uttalanden som ledande politiker på olika håll, främst i Amerika, gör om våra möjligheter till en anslutning till EEC, är väl det minsta man kan säga, att utsikterna till något snabbt avgörande i anslutningsfrågan ter sig minimala, i varje fall för tillfället.

Den amerikanska attityden förefaller av pressuttalandena att döma vara hård, och jag skulle tro att där bakom ligger ett komplex av olika motiv. Jag har emellertid svårt att befria mig från känslan att det hos ledande amerikanska politiker även finns en bristande saklig insikt om en positiv svensk opinion i anslutningsfrågan. Jag menar inte att man skulle misstänka oss för att inte vilja vara med i EEC — den saken har alla berörda parter klart för sig även i Amerika — utan att man inte tror eller förstår att vi är beredda till en så fullständig anslutning som möjligt utan att vår neutralitetspolitik går förlorad. Uppfattningen att vi bara vill plocka russin ur kakan finns kanske alljämt kvar på sina håll, blandad med farhågor för att vår associering — om den skulle medges — skulle komma att försvaga den politiska enheten inom EEC. I varje fall kan jag inte tolka de uttalanden som gjorts i olika sammanhang på annat sätt.

Jag kommer därför, herr talman, inte från den uppfattningen att också ett väsentligt svenskt ansvar måste tas för den utländska uppfattningen om våra bevekelsegrunder och strävanden. Främst är detta ett regeringens ansvar. Det är en berättigad fråga som ställs, om regeringen verkligen på allt tänkbart sätt har tillvaratagit möjligheterna att sprida upplysning och propaganda om svensk beredvillighet att, så generöst och fullödigt som under givna förutsättningar är möjligt för oss, deltaga i det euro-

Ang. den ekonomiska politiken

peiska samarbetet. Många anser sig nog kunna svara nej på den frågan. Utifrån sett förefaller det ibland nästan som om engelsmännen varit aktivare för vår sak än vi själva när det gäller informationsverksamheten i amerikanska regeringskretsar.

Alltsedan vi hade vår första EEC-debatt här i riksdagen har från oppositionens sida riktats maningar om och krav på en planmässig, offentlig och intern upplysnings- och propagandaverksamhet i Europa och Amerika om vår ställning i EEC-frågan. I årets remissdebatt, där vi också resonerade om detta spörsmål, gav handelsministern här i kammaren stora löften om allt som skulle komma att göras under det nya året. Såvitt jag kan se har nu, när snart halva året gått, inte åstadkommit så särskilt mycket. Först i dagarna meddelas — för att nu ta ett exempel — att den mycket förebådade goodwill-ambassadören äntligen skall bli mer än en dröm. En ändring måste såvitt jag förstår snarast komma till stånd när det gäller upplysningsverksamheten om Sveriges inställning. Vad som hittills skett och sker är enligt min mening icke tillräckligt.

Gamla »Vasa» och hennes kanon i Seattle i all ära — jag tror dock inte att sådana ting hjälper särskilt långt i ett fall som detta. Sett både på kort och på lång sikt är det såvitt jag kan bedöma en väsentlig del av den ekonomiska politiken att regeringen med en helt annan kraft och med större planmässighet än hittills griper sig an med den svåra men icke desto mindre mycket viktiga uppgiften att skapa förtroende utomlands för våra avsikter med associeringsansökningen och vår beredvillighet att inte bara ta utan också i motsvarande grad ge. Den principiella misstänksamheten mot de neutrala är kanske inte alldeles oberörd av att en ordentlig klarhet skapas i dessa avseenden.

Alldeles oavsett hur EEC-förhandlingarna nu utfaller har man anledning att betrakta de ekonomiska principer som är grundläggande för den gemensamma marknaden. De har ju redan hunnit att ge realistiska resultat innan de blivit helt

genomförda. De delar av den aktuella svenska politiken, där perspektivet på en större marknad omedelbart stannar inför existerande regleringar av hinder- och produktivitetssänkande natur, återfinnes i främsta rummet på kapital- och valutamarknaden. Inom folkpartiet ser vi det som ett synnerligen angeläget krav när det gäller den ekonomiska politikens omedelbara utformning, att en fri och rörlig kapitalmarknad återvinnes. Tidigare talare har redan varit inne på denna fråga, och jag skall därför inte närmare gå in på den. Jag kan emellertid inte underlåta att framhålla att det föreliggande förslaget om utbyggnad av reglerings- och kvoteringsystemet på kapital- och kreditmarknaden är utomordentligt beklagligt ur här berörda synpunkt. Låt vara att det är fråga om beredskapslagar så finns dock, som påpekats från några håll förut i dag, dessa lagar alltid till hands som ett hot. Även om de inte sätts i kraft utgör de därför ett instrument i den statliga regleringspolitiken.

Från folkpartiets sida har vi tidigare i många sammanhang framfört den uppfattningen att de fria ekonomiska förbindelserna över gränserna, som medför fördelar för alla parter, även bör omfatta kapitalmarknaden. Skall vårt land över huvud taget kunna ta del i ett vidgat ekonomiskt samarbete — då tänker jag inte bara på ett samarbete med EEC — måste den ekonomiska politiken ha som ett näraliggande huvudmål att återställa en fri och funktionsduglig kapitalmarknad. Därmed kan också de valutapolitiska restriktionerna starkt begränsas och så småningom helt avvecklas. Nu har man på sina håll anfört att detta skulle komma att leda till kapitalflykt från Sverige. Jag tillåter mig tro att så icke kommer att bli fallet. Att tro att en sådan frigörelse av kapitalmarknaden skulle leda till en bestående kapitalflykt skulle innebära att man ger ett underbetyg åt svenskt produktionsliv och bedömer det som mindre konkurrenskraftigt och utvecklingsbart i jämförelse med andra länders. Det vill i varje fall inte jag göra.

Ang. den ekonomiska politiken

Jag kan nöja mig med att helt kort instämna i vad som tidigare har sagts rörande utvecklingen i världen, som visar att insikten om att de nationella gränserna försvårar en snabb ekonomisk utveckling blir alltmera allmän. I viss mån har Sverige dragit konsekvenserna av den uppfattningen, men här består dock i regeringsskretsarna en konservativ motvilja att helhjärtat fullfölja linjen, t. ex. i fråga om de fria kapitalrörelserna.

Jag skulle önska säga några ord till herr Aspling. Han uttalade nyss att prioriteringen på lånemarknaden till förmån för den statliga verksamheten är en följd av ståndpunktstaganden i andra sammanhang och alltså inte kan medge en utvidgning av prioritet till nya områden utan att maskineriet då på något sätt råkar i olag. För att illustrera vad han menar säger herr Aspling att folkpartiet, som satt upp ett mål för bostadsbyggandet av 100 000 lägenheter per år, inte lär kunna nå detta resultat utan en prioritering på lånemarknaden. Låt mig då erinra om att folkpartiet uttalat den förhoppningen att omständigheterna framemot 1970-talet skall medge ett bostadsbyggande av den angivna storleken. Låt mig också tillägga att om vi skall nå en sådan bostadsproduktion lär det enligt min mening vara nödvändigt att tillämpa en helt annan och liberalare politik än regeringens. Vi har aldrig framför några prioriteringskrav. Däremot har vi i flera sammanhang under många år framfört en rad av andra förslag i syfte att möjliggöra en ökning av bostadsbyggandet, bland annat, för att ta ett exempel, genom att verkligen tillse att fri konkurrens på lika villkor i alla avseenden skall gälla. Vi tror nämligen att detta skulle verka nedpressande på priserna och stimulerande för produktionen. Över huvud taget har de åtgärder som vi förordat haft till syfte att så snart som möjligt skapa en grund för en fungerande marknad i stället för de regleringar som finns.

Herr Asplings argumentation utgjorde, tyckte jag, ett nytt belägg för hur ett regleringssystem verkligen fungerar. Den ena regleringen nödvändiggör den andra

regleringen, som i sin tur nödvändiggör den tredje regleringen. Man kan inte ingripa i det ena eller det andra utan att maskineriet råkar i olag, och så småningom får man en ständigt fortgående utvidgning med skärpningar som följd. Jag tycker att herr Asplings argumentation mot en utvidgning av prioriteringsområdet närmast ger det intrycket.

Jag är medveten om att det bakom resonemanget ligger en olikartad uppfattning om den ekonomiska politiken. Det går ju en skiljelinje mellan socialistisk och liberal ekonomisk politik, bl. a. exemplifierad av den olikartade inställningen till regleringsekonomen och marknadshushållningen. Liksom åtskilliga tidigare talare här antar jag att framtiden kommer att ställa mycket starka krav på näringslivets anpassningsförmåga till en ändrad efterfrågestruktur och till nya produktionsförutsättningar. Sympatier för regleringsekonomi är i ett sådant läge icke till någon hjälp, tvärtom. En marknadshushållning däremot, baserad på fri konkurrens på lika villkor, utmärks av en naturlig och effektiv anpassningsförmåga och ger därför en högre ekonomisk framstegstakt.

Jag vill visserligen inte bestrida att regleringar i vissa bristsituationer kan av sociala skäl vara påkallade. Men jag är angelägen understryka att detta medgivande endast ges under den förutsättningen att verkligt effektiva åtgärder också vidtas för att avveckla regleringarna så snart som möjligt sedan orsakerna till deras införande försvunnit eller i avsevärd grad förlorat i vikt.

Det kunde vara frestande att ta upp även en del andra frågor på den ekonomiska politikens område, men så många saker har redan behandlats i debatten att jag skall avstå. Innan jag till sist berör en liten detalj, som jag på senare år har kommit i nära kontakt med, skulle jag dock vilja anföra ett par synpunkter i anslutning till de närliggande konjunkturutsikterna.

Finansministern bedömde i årets statsverksproposition konjunkturutvecklingen med en viss försiktighet. Jag tillät mig i remissdebatten här i kammaren

Ang. den ekonomiska politiken

säga att jag trodde att han målade snarare för ljusst än för mörkt, och jag tror att utvecklingen sedan visat att jag hade rätt på den punkten. Med den tveksamhet i berört avseende som finansministern otvetydigt visade redan i statsverkspropositionen och med de mer bestämda prognoser som snart efter budgetavlämnandet kunde ställas finner jag det i viss mån förvånande att man har dröjt så länge med de konjunkturpolitiska stimulansmedel som man hade möjlighet att tillgripa. När räntesänkningen kom hade en sådan redan förordats från flera håll under månader. Och först i dagarna vidtas andra mer konkreta åtgärder, genom att bostadsbyggandet frigges praktiskt taget helt och hållet och genom att investeringsfonderna frigges under vissa villkor.

När vi hade en konjunkturdämpning här i landet förra gången frigjordes investeringsfonderna så sent att verkningarna i stort sett kom att falla på uppgångsperioden efter dämpningens slut. Detta skedde trots att bl. a. från folkpartiets sida krav hade rests att investeringsfonderna skulle frigges vid en avsevärt tidigare tidpunkt. Det är möjligt att regeringen nu anser sig ha lärt av det misstag som då gjordes och därför menar att åtgärderna denna gång skett i tid. Jag hoppas att så är fallet, men det är långt ifrån säkert. Vad bostadsbyggandet och industribyggandet såväl som maskinanskaffningarna beträffar krävs ju en rätt lång planläggning, som alltså först nu kan komma i gång i ökad omfattning. Därför finns naturligtvis den risken att effekten av vidtagna stimulansåtgärder när kulmen inte under dämpningen utan först sedan konjunkturutvecklingen har böjt av uppåt.

Den detaljfråga jag till sist skulle vilja säga några ord om har en anknytning till placeringskvotslagen och kanske i viss mån även till arbetsmarknadsorganens åtgärder för att stimulera arbetskraftens rörlighet.

De principiella synpunkterna om dessa lagar skall jag inte gå in på. Jag hänvisar till den diskussion som förts tidigare. Beträffande placeringskvotslagen har vi från folkpartihåll yrkat avslag. Den

avspeglar emellertid förhållanden som redan existerar och som skapar vissa hinder för arbetskraftens rörlighet samt dessutom — det är jag övertygad om — på någon sikt också skadar kapitalbildningen, sparandet. I de penninginstitut som berörs av lagen om placeringskvoter — och den gäller även sparbankerna — skall fyra femtedelar av nyutlåningen gå till prioriterade områden. Dit räknas, utom den statliga företagsamheten, även bostadsmarknaden, dock endast när det gäller nyproduktion av bostäder.

Sparbankerna är de penninginstitut som kanske mer än några andra svarar för kreditgivningen till ägare av villor och egnahem. Följden av nu rådande system och det som fastslås i den nya lagen är att när ägaren av ett egnahem behöver sälja huset eller disponera en del av sitt däri nedlagda sparkapital, kan han inte alls få låna eller får låna mycket obetydligt på de inteckningar han hunnit lösa. Om han har fått arbete på annan ort kan det mycket väl hända att det finns villiga köpare — problemet om det inte finns villiga köpare har varit uppe i andra sammanhang, och jag skall inte gå in på det — men däremot finns det inte många som kan lägga pengarna på bordet. Lån på sådana hus faller utanför den prioriterande sektorn och kan svårligen ordnas. Det kan hända att egnahemsägaren behöver pengarna för att skaffa bostad på den nya hemorten, men han får inte loss dem. Skulle han däremot vara i den situationen att han kan bygga ett nytt hus, kan han få låna och även få hjälp av annat slag.

Kan verkligen någon tycka att detta är ett rimligt förhållande? Här reses med jämna mellanrum parollen »Spara till ett eget hem!». Många vill ha ett eget hem och sparar och amorterar, tills de eu dag på grund av sjukdom eller för att hjälpa sina barn vill disponera en del av sitt sparkapital. Då gör de den upptäckten att det inte går eller är förenat med mycket stora svårigheter.

Sparpropagandan för ett eget hem tycker jag är riktig och värdefull ur många olika synpunkter, men den kräver ovillkorligen att staten inte skapar sådana

regleringsbestämmelser som hindrar egenahemsspararen att vid behov disponera sitt sparkapital. Det är tyvärr den princip som nu läses fast i den nya lagen. Låt vara att det gäller en beredskapslagstiftning — den kommer i realiteten, som det tidigare har sagts, att verka, även om den inte är i kraft.

Jag vill här bara fästa uppmärksamheten på detta problem. Jag är klart medveten om att liknande problem gäller också många andra områden, men jag tycker att sparandet i ett eget hem liksom står i särklass och att det är oriktigt att skapa förhållanden som gör att detta sparande diskrimineras.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! För genomförande av en konsekvent ekonomisk politik behövs det otvivelaktigt medel som kan åstadkomma den restriktivitet som är erforderlig på kreditpolitikens område. Restriktiva åtgärder har tillämpats i vårt land ganska länge, och under senare år med större effektivitet. Om en sådan restriktivitet skall få verklig effekt måste man emellertid se till att den får verka över hela det kreditpolitiska fältet. Detta har ju bestyrkts av de kompletterande åtgärder som har vidtagits under senare år. Ju större områden man undantar, desto mindre effekt får åtgärderna. Effekten blir också mindre om åtgärderna utformas på sådant sätt att stora områden inte träffas av restriktionerna.

Man kan över huvud taget betvivla t. ex. räntans värde och lämplighet som kreditpolitiskt instrument, men skall den användas så bör den givetvis användas utan alltför stora undantag. Den subventionering vi nu har beträffande ett av de stora områdena, bostadsområdet, gör att räntefluktuationer inte alls får den effekt som de skulle ha fått om de tillämpats över hela fältet. På samma sätt är det med krediterna över huvud taget. Har man en prioritering för bostäder och det statliga området, tar man därmed bort en stor del av den effekt som kreditrestriktionerna egentligen skulle utöva.

Ang. den ekonomiska politiken

På ett annat område har regeringen varnat mycket skarpt för undantag, nämligen beträffande omsättningsskatten. Den har alltid framhållit att om man undantar något område från omsättningsskatt förstör man hela systemet. Varför är man inte lika konsekvent då det gäller kreditpolitiken? Det har varit uppe förslag om undantagande från omsättningsskatten av vissa områden som kanske är minst lika livsnödvändiga som bostadsbyggandet, men man har inte velat gå med på det, utan man håller fast vid att några undantag inte skall göras. I detta fall har man gått den andra vägen. Det är en brist på logik som jag inte kan acceptera.

I ett läge med utpräglat inflationistiska tendenser måste givetvis en hård kreditstramning tillgripas. Om man då skulle ha en räntenivå som skulle kunna åstadkomma jämvikt mellan tillgång och efterfrågan, skulle den säkerligen ligga mycket högt. Den kreditfördelning som skulle bli följden av en sådan hög räntenivå skulle vara mycket olämplig. Lanttagargrupper som har möjlighet att betala höga räntor skulle favoriseras, medan särskilt småföretagsamheten och nystartade företag skulle missgynnas. Därför är den väsentliga uppgiften för den ekonomiska politiken att hindra att en sådan situation över huvud taget uppkommer.

Man bör särskilt fästa vikt vid en aktiv finanspolitik, men det är också angeläget att penningpolitiken får en sådan utformning att pressen på utlåningsräntan reduceras bl. a. genom reservkvotsbestämmelser för kreditinstituten. Det är emellertid nödvändigt, såsom har förutsatts i propositionen, att utlåningsräntan maximeras. En ränta kan i varje fall för en kortare tid fastställas så att vi får en ur näringslivets och samhällets synpunkt tillfredsställande kreditfördelning. Det är i sådana lägen särskilt nödvändigt att se till att kreditfördelningen sker efter behoven inom olika delar av näringsliv och samhälle.

Ingripanden på kreditmarknaden är emellertid alltid känsliga, då de lätt kan få oväntade och icke önskvärda conse-

Ang. den ekonomiska politiken

kvenser. När dessa sedan skall rättas till fordras nya ingripanden, och på så sätt kan förfarandet bli alltmer komplicerat.

Beträffande de ting vi diskuterar här i dag och särskilt likviditetskvoterna vill jag göra den reflexionen att även om man ligger uppe vid ett tal som närmar sig 40, är det därför inte säkert att vi bör höja kvoten ytterligare. Herr Aspling sade att alla var tämligen eniga om de 45 procenten. Ja, det är väl med den saken på samma sätt som man sade i ett studentspex: att äta är detsamma som att svälta, bara tvärtom. Det var väl så att ingen ville ha 45 procent, och att man kom fram till just 45 procent var resultatet av en rätt besvärlig kompromiss. Om regeringen hade velat undvika strid på den punkten hade det varit mera välbetänt att man inte av prestige-skäl hade bestämt sig för att komma upp till de 50 procent som man tidigare uppsatt som mål, utan stannat vid 45 procent. Då kunde man ha hänvisat till den segslitna kompromiss som tidigare åstadkommits.

Det är en angelägen uppgift i den ekonomiska politiken att främja en kreditfördelning som kan anses motsvara behovet inom olika delar av samhället. En sådan kreditfördelning är en förutsättning för att man skall kunna få en fri konkurrerande företagsamhet. I en normalt fungerande kreditmarknad med tillräcklig tillgång på kapital har statsmakterna givetvis inte anledning att ingripa. Under senare år har förhållandena emellertid inte varit sådana, utan vi har nödsakats göra en del ingripanden. Det har varit ett efterfrågeöverskott som kännetecknat kreditmarknaden, och därför har det behövts vissa åtgärder, som dock har skett i samråd mellan riksbanken och kreditinrättningarna. Enligt propositionen skall samma metod tillgripas i fortsättningen också, vilket säkerligen är att rekommendera.

De lagar som nu skall antas är endast beredskapslagar. Vi i centerpartiet anser att man måste i beredskap ha dessa lagar om maximering av utlåningsräntan, minimering av inlåningsräntan och emissionskontroll. Vi kan emellertid inte

anse att det finns någon konjunkturpolitisk motivering för propositionens förslag om införande i beredskapslagstiftningen av möjlighet till maximering av inlåningsräntorna. Det kan befaras att det blir något statistiskt i hela bankväsendet. Innehavarna av spar- och andra över-skottsmedel kan söka sina placeringsformer utanför bankerna. Detta gäller i synnerhet de större insättarna. I så fall blir det småspararna som får sitta emellan. Man skulle därigenom få bort den konkurrens som finns mellan bankerna. Jag vill bara visa på vad som har hänt tidigare. Vi hade en överenskommelse som höll nere inlåningsräntan, men tydligen var nivån inte riktigt vald. Det uppkom nämligen en del underliga företeelser på kreditmarknaden. Det förekom t. ex. att banker gav gratis livförsäkring åt husmödrar som satte in barnbidragen. Vi fick också en del besynnerligheter på bilhandelns område och en del andra företeelser som visade att man inte gärna kunde hålla den låga inlåningsränta som man hade kommit överens om. Det blev också uppmjukningar på det området. Därför anser jag att man bör låta en fri konkurrens råda, och då bör man inte införa denna regel för inlåningsräntorna.

Jag skall, herr talman, i övrigt inte syssla med det som rör innehållet i bankkontskottets utlåtande, utan jag vill i stället nämna några ord om den ekonomiska politiken.

Jag vill då inleda med att säga att det förmärktes en avsaktning redan under 1961 i den höga tillväxttakt som under de senaste åren kännetecknat hela Väst-europas ekonomi. Den svenska ekonomien 1960 präglades visserligen av en utomordentligt hög aktivitet, men det fanns vissa avmattningstendenser i den också i slutet av förra året. Dessa tendenser har nu ytterligare förstärkts. I finansplanen till årets statsverksproposition citeras nationalbudgeten. Där framhålles att inför 1962 kan man knappast vänta något generellt inflationstryck. Man förutspådde alltså redan då att det skulle bli en mer vikande tendens. Man sade t. o. m. att man på vissa

områden kunde befara arbetslöshet. Denna tendens, som alltså märktes redan i början av året, har ytterligare förstärkts. Efter vad länsarbetsnämnderna nu kan finna kommer industribyggandet att visa en utveckling som innebär risk för ökad arbetslöshet. I finansplanen förutsågs också att de privata investeringarna inte skulle öka utan stanna vid 1961 års nivå. Sedan dess har läget knappast förbättrats, utan utvecklingen har snarare gått den andra vägen. Visserligen är konjunkturerna fortfarande blandade, men det är en vikande tendens som märks på en hel del områden. Särskilt har man fått vidkännas prisfall för malm, järn, stål, pappersmassa och trävaror.

I den ekonomiska situationen, som jag bara antytt med några ord, är det naturligtvis betydelsefullt att åtgärder i tid vidtas också på kreditmarknadens område för att motverka en vikande tendens i den ekonomiska utvecklingen. Sådana åtgärder får inte omedelbar verkan och måste därför vidtas i god tid utan att man först avvaktar att det blir ett alltför stort utslag av de nedåtgående tendenserna.

Detta är, herr talman, det enda som jag har att anföra beträffande de ekonomiska frågorna i dag. Jag har nämligen en stark känsla av att den debatt som vi för här i dag inte vittnar om särskilt god organisation av riksdagsarbetet. Att nu ha en ekonomisk debatt och sedan kanske om fjorton dagar, när vi behandlar kompletteringspropositionen, delvis upprepa vad vi har sagt i dag plus kanske vissa nyheter är knappast en effektiv organisation av de debatter vi har här. Jag ber emellertid i så fall att få återkomma i den debatten med ytterligare reflexioner om vårt lands ekonomiska politik.

Jag slutar, herr talman, med att ansluta mig till de yrkanden som framställts av herr Nils Theodor Larsson.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Jag tror att kammarens ledamöter håller mig räkning för om jag

Ang. den ekonomiska politiken nu fattar mig kort; tiden har redan framskridit ganska långt.

Låt mig först göra en reflexion. Den debatt som har utspelats under de senaste timmarna har ju rört sig över hela det ekonomiska fältet och icke minst omkring marknadsfrågorna. Vi kommer som alla vet att om några veckor få en ekonomisk debatt i anslutning till tilläggspropositionen, och därför har jag, herr talman, inte för avsikt att gå närmare in på de avsnitt som faller utanför de utskottsutlåtanden som vi har att behandla här i dag.

Låt mig dock göra ett par mycket korta anmärkningar till några av de inlägg som vi har haft tillfälle att lyssna till.

Herr Jacobsson målade egentligen en mycket mörk och dystur bild av läget och icke minst av framtiden. Vi har ju anledning att senare återkomma till en del av de frågeställningar som han tog upp, men jag skulle till herr Jacobsson vilja säga att jag inte tror att det finns anledning till den pessimism som hans anförande andades. Vi har nog tvärtom anledning räkna med att 1962 skall bli ett gott år, även ur löntagarnas synpunkt.

Beträffande herr Gorthons inlägg vill jag bara hänvisa till det utskottsutlåtandet som berör valutaregleringen, i vilket det bl. a. framhålles att utredning pågår och att vi har anledning att avvakta resultatet av utredningen innan slutlig ställning tas till dessa frågor.

Med anledning av herr Bohemans anförande skall jag bara beträffande ett avsnitt göra en reflexion. Det sades av herr Boheman att den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen skulle stå i dålig samklang med Sveriges planer på en associering med de sex. Det är först och främst ingalunda klart att de föreslagna åtgärderna ens på något längre sikt skulle stå i strid med de sex' ekonomiska politik, men hur det än är med den saken kan vi lämna långtidsperspektivet åt sidan, ty vad det i dag gäller är att förse statsmakterna med de ekonomiskt-politiska instrument, som kan bedömas erforderliga utifrån dagens förutsättningar och de förutsättningar som trots allt kan förutses gälla för den period beredskaps-

Ang. den ekonomiska politiken

lagstiftningen avser. Jag vill återigen betona att det här gäller en beredskapslagstiftning, som ju inte kommer att sättas i kraft om inte speciella angivna förutsättningar föreligger. Vi har vid denna tidpunkt, herr talman, enligt mitt sätt att se ingen anledning att ge efter på vår nationella lagstiftning på det ekonomiska planet därför att vi förutser att vi i en snar framtid, som vi hoppas, skall komma i förhandlingar med den gemensamma marknaden.

Herr Nordensons, jag vill gärna säga det, mycket intressanta anförande skulle kunna ge mig anledning till ett ganska långt inlägg, men tiden skulle i så fall fly mig. Jag skall bara säga att om vi har en kreditmarknad, som ändå är begränsad, och om kraven är stora liksom angelägenheten av de olika kraven, är ju därmed problemet ställt. Herr Nordenson talade om den samhällsliga sektorn. Vi vet alla att icke minst på det området utomordentligt stora insatser måste göras i dag. Vi kommer om några veckor att diskutera skolan, och hela expansionen på detta område fordrar stora insatser genom samhället. Vi har hälso- och sjukvården, som också i hög grad kräver insatser genom staten, och på samma sätt förhåller det sig med kommunikations- och trafikfrågorna, för att nu bara ta några exempel. Vi har all anledning — jag vill säga det till herr Nordenson — att icke minst på dessa områden göra insatser för att få balans på andra väsentliga avsnitt.

Till herr Lundström vill jag säga att om han är ute efter en ökad prioritering och samtidigt här i talarstolen kritiserar vad han kallar regleringar, kan jag inte förstå annat än att om han vill ha en ökad prioritering, vill han väl också ha en ökad reglering.

Vad slutligen den första delen av herr Bengtsons anförande beträffar vill jag fästa hans uppmärksamhet på att kassa- och likviditetskvoter, placeringskvoter och ränteregleringar utgör en enhet. Syftet är att möjliggöra en effektiv kreditåstramning vid en lägre räntenivå än som annars vore möjligt. Om man — som jag förstod att herr Bengtson önskar

och som centerpartiet vill i reservationen — plockar bort vissa delar, såsom placeringskvoter och inlåningsräntemaximeringen, äventyrar man i hög grad hela politiken efter dessa linjer. Om centerpartiet vill en låg räntenivå, måste det också vara berett att ge de medel som är nödvändiga för att detta skall kunna åstadkommas.

Så, herr talman, bara i korthet över till de utskottsutlåtanden som nu ligger på bordet. Jag ämnar yrka bifall till hemställan i bankoutskottets utlåtande nr 18, bankoutskottets utlåtande nr 19 och slutligen i bankoutskottets utlåtande nr 24. Jag skall inte ta upp tiden med att gå in på frågan om postsparbankens vidgade verksamhet, vilken behandlas i det sist nämnda utlåtandet; enligt mitt sätt att se gäller det här i alla avseenden och i hög grad en rimlighets- och rättvisefråga.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag helt kort säga till herr Aspling att jag inte ställde något yrkande om ökad prioritering utan tvärtom underströk att vi har yrkat avslag på lagen om placeringskvoter. Det exempel jag åberopade avsåg att visa hur orimligt denna lag och nuvarande regleringsbestämmelser verkar — lagförslaget bygger ju faktiskt i stort sett på ett system som redan existerar.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Jag ber först, herr talman, att få skicka en liten reflexion till herr Aspling. Han ville ge oss inom centern den tankeställaren att om vi rubbade på det korthus man här har så kunde följden tänkas bli ett mer allmänt ras. Ja, herr Aspling, det är bara det att vi inom centern inte har en så hög uppskattning av penningpolitiken som stabiliserande faktor i det ekonomiska livet. Vi tror att man överskattar räntevapnet, och vi anser att dess användning delvis har lett till felaktigheter. För enkla människor framstår det t. ex. som en absurditet att den som är skuldsatt skall med höga rän-

Ang. den ekonomiska politiken

tor försvara penningvärdet åt sin ford-
ringsägare; redan detta är ju någonting
som inte alldeles överensstämmer med
vanliga människors rättsuppfattning.

Anledningen till att jag begärde ordet
var närmast att vi här har väckt några
motioner som innehåller en del krav. Vi
ser med glädje och tillfredsställelse att
den räntepolitik som centern sedan länge
har yrkat på så småningom börjat reali-
seras. En diskontosänkning har skett. Vi
har den känslan att man också förstår
att differensen mellan in- och utlånings-
räntor är så pass stor att det borde vara
möjligt att redan inom den ramen finna
utrymme för lindringar i räntesättning-
en. För vår del tror vi att sådana lind-
ringar kommer att kunna genomföras
utan att man därför släpper inflations-
drivande faktorer lösa. Mera betyder en
sådan stor inflationsdrivande faktor som
lönerna på arbetsmarknaden som i hög
grad betingas av storföretagsamheten
med dess förhållandevis goda konjunk-
turer och alltså kan ligga högt, varefter
lönerna inom övriga delar av arbets-
marknaden dras med uppåt. Vill man sö-
ka en hållpunkt för bedömningen av var-
ifrån det stora inflationshotet kommer så
rekommenderar jag nu liksom i onsdags
ett studium av statssekreterare Wick-
mans anförande inför Svenska bankför-
eningen i oktober förra året; jag tror
att det säger åtskilligt om vilka faktorer
som verkligen betyder någonting i detta
hänseende.

Nu föreligger ett förslag till ny full-
maktslag i stället för den gamla full-
maktslagstiftningen, om vilken man så
stolt säger att den hittills inte behövt
tillämpas. Tydligt menar man att det
av denna anledning skulle vara tämligen
riskfritt att gå något steg vidare på sam-
ma väg. Jag fäster mig vid att fullmakts-
lagen såges röra vissa kreditinrättning-
ar. När man kommer till frågan om vil-
ka kreditinrättningar lagen skall gälla,
säger utskottet ganska bestämt att den
med hänsyn till rådande konkurrens
mellan olika slag av kreditinstitut bör
gälla även för sparbankerna och jord-
brukskassorna. Dessa senare har dock
uppgift att tjäna en genom statlig pris-
reglering dirigerad näring. Utveckling-

en inom den kan ju helt enkelt inte bli
inflationsdrivande på samma sätt som
utvecklingen inom sektorer med fri pris-
bildning.

Jag anser det vara rätt märkligt att
man gör så, och jag gör den reflexionen:
Varför står det »vissa kreditinrättning-
ar»? Man kan ha olika motiveringar för
det. Nära till hands ligger ju att hänvisa
till att man har måst säga så, därför att
man anser att man vill ta med sparban-
kerna och jordbrukskassorna — de är
besvärande för bankerna ur konkurrens-
synpunkt — och låta dem falla under
regleringen, medan man inte vågar sig
på att säga någonting alls när det gäller
Kooperativa förbundets utlåningsverk-
samhet och precis lika litet när det gäl-
ler HSB. Där var det visst inte så nöd-
vändigt längre att iakttaga hänsyn be-
träffande konkurrensförhållandena.

Sedan är det en liten sak till som kan
föranleda några ord. Fullmaktslagar är
mycket aktuella just nu. Det har på sista
tiden diskuterats lämpligheten av att
lämna långsiktiga fullmaktslagar i andra
sammanhang — det gällde då närmast
beskattningen.

Här har vi haft fullmaktslagar som för-
nyats år från år. Nu görs gällande att
man »för att vinna erfarenheter», som
utskottet så vackert säger, måste för-
länga tiden för fullmaktsgivande så att
den skulle omfatta inte ett utan tre år.
Jag gör då den reflexionen, att i den
män man har en lag som inte tillämpas,
så får man närmast erfarenhet därefter.
Jag förstår inte varför man inte kan
vinna samma slags erfarenheter genom
en lag som förnyas år från år, utan man
skall behöva ta tre år på en gång.

Under sådana förhållanden förefaller
det mig vara fråga om en reform som
knappast är nödvändig eller nyttig och
som jag inte just finner någon motive-
ring alls för i utskottsutlåtandet. Utskot-
tet smiter mera förbi saken än det ar-
gumenterar för den.

Härtill vill jag anknyta några reflexio-
ner angående prioriteringen av vissa del-
lar av valutamarknaden. Jag tar inte upp
problemet i stort — det får andra göra.
Jag rör bara vid det faktum som före-
ligger, nämligen att prioriteringen inne-

Ang. den ekonomiska politiken

bär bättre upplåningsmöjligheter och förmånligare räntor för en del av marknaden. När jag för min del har den uppfattningen, att vi nu skall försöka hålla räntan så låg som möjligt och på det viset försöka underlätta för dem, som behöver låna pengar, så anser jag också att man skall överväga: Varför skall den prioriterade, d. v. s. den fördelaktiga sektorn avgränsas just på det sätt, på vilket den för närvarande råkar vara avgränsad? Varför kan man inte fråga sig, om det inte kan finnas rimliga skäl för att göra vissa förändringar?

I en motion har några ledamöter jämte mig ifrågasatt varför man, när man vill stimulera till en generell expansion på det kommunala området, samtidigt skall sätta lånemöjligheterna i det besvärligare läget. Jag frågar likadant beträffande jordbruket varför det inte är motiverat att infoga även jordbruket i det prioriterade sammanhanget?

Jag har velat ställa dessa frågor. Jag väntar inte att de skall bli besvarade men jag vill i alla fall att de skall stå som en förebråelse mot utskottets ledamöter för att de inte — för att tala med herr Ringaby häromdagen — orkat fram till ett ordentligt bedömande av dessa problemställningar.

Sedan vill jag, herr talman, på en punkt ställa ett konkret yrkande. Det gäller kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar. Kommunerna har ju fått sig ålagt att sörja för bostadsförsörjningen inom sina områden. Bostadskrediterna tillhör den lyckliga prioriterade sektorn, men på ett ställe — en del av bostadsbyggandet — placerar man en flaskhals, som försvårar saken. Jag konstaterar att man bereder svårigheter på vatten- och avloppsområdet. I övrigt har man ju velat dels genom prioriterade lån och dels också genom andra statliga stödåtgärder främja och gynna bostadsproduktionen. Jag finner det därför ologiskt att man på detta sätt arrangerar en flaskhals.

Det förekommer ju statligt stöd också till vatten- och avloppsanläggningar, nämligen det stöd som ligger i statsbidragen. Men hur fungerar detta system

egentligen? Ja, vi kan konstatera att kommunerna får vänta på dessa bidrag enligt min mening alldeles oskäligt lång tid. I slutet av budgetåret 1958/59 fanns det bidragsberättigade arbeten till en beräknad kostnad på 638 miljoner kronor, således en påtaglig och avsevärd eftersläpning. År 1959 angavs i den s. k. saneringspropositionen, nr 84, eftersläpningstiden till 5 år. I början av budgetåret var väntetiden 5 1/2 år. Vid ingången av budgetåret 1959/60 beräknades de eftersläpande arbetena till 706 miljoner kronor, i början av budgetåret 1960/61 till 795 miljoner kronor och budgetåret 1961/62 till 884 miljoner kronor. Det är sådant man kallar utveckling!

Av årets statsverksproposition framgår att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 31/8 1961 fastslår att väntetiden, som då uppgick till cirka 6 år, alltför var i växande. Styrelsen begärde därför ökat anslag för att motverka ytterligare ökning av väntetiden. När dessa saker diskuterades, framhölls att eftersläpningen sammanhänger med att det görs så långa och kostsamma vatten- och avloppsledningar i landskommunerna. Detta resonemang stöddes av en skrivelse från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 1961.

Med andra ord: Det är i hög grad landskommunerna som får vänta på sina bidragspengar. Och samtidigt har vi en kreditpolitik, som ställer denna del av bostadsbyggandet i stryckklass. Varför kan inte också den delen få vara med i den avsedda prioriteringen? Detta framstår för oss som inte bara obegripligt utan också ur saklig synpunkt förfelat.

Därför, herr talman, ber jag att för min del få yrka bifall till motionerna nr I:67 och II:101, i vilka det begärs skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning att upplåningen för vatten- och avloppsanläggningar på kreditmarknaden skall likställas med övriga lån för bostadsbyggande.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Eftersom jag mycket väl förstår att kammarens ledamöter känner

Ang. den ekonomiska politiken

sig ganska förlamade efter denna monotona debatt, som egentligen inte har bjudit på några nyheter alls, så skall jag be att få fatta mig synnerligen kort.

Orsaken till att jag begärde ordet är att i utlåtandet nr 18 behandlas en motion, som jag var med om att väcka i januari månad och i vilken vi förordade en sänkning av diskontot med i första hand en procent. Nu har ju riksbanksfullmäktige delvis gått våra synpunkter till mötes, då de som bekant i början av april gick med på en halv procents diskontosänkning. Vi anser emellertid att denna sänkning är för liten och att det nuvarande ekonomiska läget motiverar ytterligare sänkning av diskontot. Därför vidhåller vi de ståndpunkter som vi gjorde oss till tolk för i januari och som vi också under tidigare riksdagar har framfört i olika motioner.

Vi har framför allt tryckt på den stora betydelse som räntenivån har för boendekostnaderna. Jag vill i sammanhanget erinra om att professor Alf Johansson gjorde en utredning till Hyresgästernas riksförbunds kongress för ett par år sedan, där han konstaterade: »En sänkning av byggnadskostnaderna med 10 procent, vilket är en betydande sänkning, som kan kräva årtionden av utveckling på området uppväges och överväges i sin verkau på hyrorna av en halv procents räntestegring.» Så mycket betyder alltså räntorna för hyresnivån.

Som jag sade, är det i dagens läge utan tvivel möjligt att sänka diskontot ytterligare till som vi föreslagit — 4 procent emot gällande 4 1/2 procent. Om den sänkningen får full genomslagskraft, skulle det innebära att alla bostadskonsumenter kunde räkna med en sänkning av sina boendekostnader med mellan 10 och 15 procent.

Låt mig sedan få göra den reflexionen, att vi är tillfredsställda över att centerpartiet den här gången stöder räntesänkingskravet. Det har inte varit så alla gånger, och jag hoppas verkligen att centern inte hoppar av vid första lämpliga tillfälle utan också i fortsättningen kommer att vara förespråkare för en lågräntepolitik.

Jag vet inte, om jag skall tolka bankoutskottets utlåtande som ett halvt medgivande eller inte, när utskottet skriver, att fullmäktige i riksbanken är helt ense med motionärerna därutinnan att riksbankens diskonto bör anpassas efter förändringarna i det ekonomiska läget. Om man anser att den anpassningen bör ske omedelbart, vill utskottet inte yttra sig om. Jag vet, som sagt, inte om jag skall uppfatta utskottets utlåtande som ett halvt medgivande, men jag hoppas att det är möjligt med en sådan tolkning, även om utskottet gör vissa undanflykter för att komma fram till ett avslagsyrkande på motionerna om räntesänkning.

Herr talman! Jag hade tänkt säga ett par ord om högerens och folkpartiets motioner beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken i fortsättningen, men då jag vet att vi om ett par veckor får en ny ekonomisk debatt, skall jag för dagen avstå från det. I denna kommande debatt får jag ju tillfälle att säga min mening om de strävanden som höger och folkpartiet i dessa motioner har givit uttryck åt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! I mitt tidigare anförande i dag lämnade jag vissa uppgifter angående livsmedelshandels pris- och kostnadsförhållanden. Jag har nu efteråt fått i min hand ett aktstycke, som gör att jag skulle vilja något komplettera dessa uppgifter. Det är en fullständigt dagsfärsk utredning från detaljhandels utredningsinstitut angående kostnadsstegringarna inom livsmedelshandeln.

Denna utredning visar att den procentuella höjningen av lönerna inom livsmedelsdetaljhandeln beräknas till 20,8 procent. Därtill kommer ökningen av ATP-avgifterna med 1 procent, vilket betyder att företagens lönekonto alltså stigit med 21,8 procent. Lönekostnaderna i procent av omsättningen utgör enligt 1959 års lönsamhetsundersökning 7,5 procent. Inklusivt chefslönen blir det 10,5 procent på omsättningen. Detta gäller en självbetjäningsbutik med 1 miljon kronor i omsättning.

Ang. den ekonomiska politiken

När man skall beräkna behovet av priskompensation måste man också ha i minnet, att lönehöjningen utgår retroaktivt från den 1 mars 1962, medan prisförhöjningarna började först den 1 maj. Kompensationen får därför tas ut under en period av 10 månader. Därtill kommer omsättningsskatten, som ju också skall beräknas på det högre beloppet.

Allt som allt visar det sig, att behovet av priskompensation för en självbetjäningbutik med 1 miljon kronor i omsättning utgör 2,92 procent. Däri är inte inräknade produktprishöjningar, vissa kostnadshöjningar för frakt och emballage o. s. v., och inte heller en eventuell höjning av portot och sådant.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Såsom jag tidigare har påpekat inledde herr Aspling sitt första anförande här i förmiddags med ett konstaterande av att det är, som han sade, centrala problem och centrala avsnitt i den svenska ekonomien som vi här har att behandla. Detta är riktigt.

Vid sådant förhållande, herr talman, kan jag inte underlåta att finna det i hög grad anmärkningsvärt att riksdagens första kammare, som nu under fyra timmar har diskuterat dessa, för att använda herr Asplings egna ord »centrala problem och centrala avsnitt i den svenska ekonomien» har nödgats göra detta inför en under dessa fyra timmar praktiskt taget tom regeringsbank. Jag har dock observerat, att ett eller annat statsråd under ett mycket kort gästspel har hedrat första kammaren med sin höga närvaro, men han har omedelbart därefter avlägsnat sig.

Jag riktar ingen som helst erinran, ärade kammarledamöter, mot finansministern i detta hänseende, ty han är, föreställer jag mig, bunden av debatten i andra kammaren. Statsrådet Sträng är sannerligen inte den ledamot av regeringen, som inte uppmärksammar denna kammare och inte gärna tar del av överläggningarna här. Men jag vänder mig bestämt emot att ingen annan representant för finansdepartementet i denna

kammare har avlyssnat denna fyra timmar långa debatt, som gällt så väsentliga ting som vår ekonomiska politik.

Dock vill jag till sist i rättvisans namn framhålla, att vi åtnjutit förmånen av att här få lyssna till en talesman för utskottet, vilken såvitt jag förstår är en blivande ledamot av Kungl. Maj:ts regering. Detta får kanske utgöra en tröst för kammaren i den förevarande situationen.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Herr Hagbergs inlägg ger mig inte anledning till någon annan reflexion än att vi här har diskuterat fem utlåtanden från bankoutskottet. I diskussionen har deltagit åtskilliga representanter för bankoutskottet, och vi har också haft äran att höra partiernas gruppledare i denna debatt. Det är klart att herr Hagberg kan ha önskemål om att få höra större expertis än min ringhet, men vi har ju ändå fört en debatt på utskottsplanet. Med hänsyn till att vi om några veckor får en stor ekonomisk debatt, spännande över hela detta fält, föreställer jag mig att herr Hagbergs önskemål då kommer att bli tillfredsställda.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag hoppas att herr Asplings förväntningar skall gå i uppfyllelse. Jag vill inte att mitt anförande skall fattas som en kritik av herr Asplings sätt att företräda bankoutskottet.

Då herr Aspling påpekar, att det är utlåtanden från bankoutskottet som vi har behandlat, torde nog samtliga kammarens ledamöter hålla med om det. Men dessa utlåtanden gäller ju fyra kungl. propositioner, och det brukar vara så att vi vid sådana tillfällen får lyssna även till några ord från dem som signerat dessa kungl. propositioner. Det har icke varit fallet i dag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att fram-

ställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan med viss ytterligare uppdelning, vartill herr förste vice talmannen ville återkomma vid berörda punkter.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr förste vice talmannen, komme propositioner att framställas, först särskilt beträffande ett av herr Nilsson, Ferdinand, under överläggningen gjort yrkande samt därefter särskilt rörande *punkten A* i övrigt.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till det av herr Nilsson, Ferdinand, framställda yrkandet, innebärande att skrivelse skulle avlåtast till Kungl. Maj:t i enlighet med vad i de i *punkten* upptagna motionerna yrkats, samt vidare på avslag å detta yrkande; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna propositionen på avslag å herr Ferdinand Nilssons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Her Nilsson, Ferdinand, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande bankoutskottets utlåtande nr 17 *punkten A* avslår det av herr Ferdinand Nilsson framställda yrkandet, innebärande att skrivelse skall avlåtast till Kungl. Maj:t i enlighet med vad i de i *punkten* upptagna motionerna yrkats, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att sådan skrivelse skall avlåtast.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Ferdinand, begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

Ang. den ekonomiska politiken tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 14.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som framkommit beträffande *punkten A* i övrigt propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp beträffande *punkten* avgivna reservationen i denna del; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Nils Theodor, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 *punkten A*, i vad denna punkt ej redan avgjorts, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp beträffande *punkten* avgivna reservationen i denna del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Larsson, Nils Theodor, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 15.

Ang. den ekonomiska politiken

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Beträffande *punkten B (förslaget till likviditets- och kassakvotslag)*, anförde vidare herr förste vice talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående ett av herr Nordenson under överläggningen framställt yrkande om avslag å utskottets hemställan under B samt därefter, om så erfordrades, avseende utskottets hemställan, till en början särskilt rörande 4 § första stycket e, ytterligare särskilt beträffande 4 § sista stycket, vidare särskilt i fråga om 6 och 7 §§ och slutligen särskilt i vad anginge utskottets hemställan under punkten B i övrigt.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å herr Nordensons yrkande om avslag å utskottets hemställan under B och förklarades propositionen på avslag å herr Nordensons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

I vad anginge utskottets hemställan såvitt avsåge 4 § första stycket e, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp till förevarande stadgande avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsrottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten B, såvitt avser 4 § första stycket e förslaget till likviditets- och kassakvotslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp till förevarande stadgande avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;
Nej — 15.

Rörande utskottets hemställan avseende 4 § sista stycket, yttrade nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Regnéll m. fl. till förevarande stadgande anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsrottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten B, såvitt avser 4 § sista stycket förslaget till likviditets- och kassakvotslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Regnéll m. fl. till förevarande stadgande anförda reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 61.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande utskottets hemställan såvitt anginge 6 och 7 §§ förekomma yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Regnéll m. fl. till nämnda paragrafer anförda reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten B, såvitt avser 6 och 7 §§ förslaget till likviditets- och kassakvotslag, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Regnéll m. fl. till nämnda paragrafer anförda reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes

Ang. den ekonomiska politiken

nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;
Nej — 62.

Härefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan avseende *punkten B i övrigt*.

Såvitt gällde *punkten C 1*, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den till förslaget till placeringskvotslag avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Aspling* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten C 1, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den till förslaget till placeringskvotslag avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 72.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet i *punkten C 2* hemställt.

Om sänkning av riksbankens diskonto, m. m.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende *punkten D 1* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Regnéll m. fl. till förslaget till ränteregleringslag avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten D 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Regnéll m. fl. till förslaget till ränteregleringslag avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 47.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

I avseende å *punkten D 2*, yttrade nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nils Theodor Larsson och herr Börjesson i Glömminge till förslaget till ränteregleringslag avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda

yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkten D 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Theodor Larsson och herr Börjesson i Glömminge till förslaget till ränteregleringslag avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 16.

Därjämte hade 38 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten E* hemställt.

Om sänkning av riksbankens diskonto, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om sänkning av riksbankens diskonto samt om räntan som konjunkturpolitiskt medel, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 284 i första kammaren av

Om sänkning av riksbankens diskonto, m. m.

herrar *Lager* och *Öhman* samt nr 355 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till riksbanksfullmäktige måtte föreslå fullmäktige att efter förhandlingar med regeringen vidtaga åtgärder i syfte att sänka riksbankens diskonto, förslagsvis från nu gällande fem till fyra procent.

I två andra inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 476 i första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Mattsson* samt nr 553 i andra kammaren av herr *Björkänge*, hade föreslagits, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om att en undersökning måtte verkställas av skäligheten av de utav banker m. fl. tillämpade marginalerna mellan inlånings- och utlåningsräntan i syfte att i möjlig mån nedbringa den stora skillnaden, dels att därvid även skulle beaktas i vilken mån bankernas utlåning till allmänheten kunde röna inverkan av de likviditets- och kassakvoter som på grund av gällande bestämmelser tillämpades och de placeringar till lägre ränta som därvid ifrågakomme samt dels ock att riksdagen härvid även skulle uttala, att åtgärder borde vidtagas dels genom en sänkning av riksbankens diskonto, dels genom förhandlingar med affärsbankerna för åvägbringande av sänkt ränta, särskilt på växlar och korta amorteringslån, icke underskridande en procent, och lättnader beträffande kreditrestriktionerna, som kunde komma mindre företagare till del.

Vidare hade i två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nr 287 i första kammaren av herr *Sundin* och nr 353 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping m. fl., hemställts, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning med uppgift att analysera räntans roll som konjunkturpolitiskt medel samt dess betydelse för sparandet, dels ock i skrivelse till riksbanksfullmäktige i motionernas syfte anhålla om snar omprövning av förutsättningarna för en penningpolitik med en lägre räntenivå på längre sikt.

Utskottet — som i detta utlåtande helt anslutit sig till av fullmäktige i riksbanken gjort uttalande, vari bland annat anförts, att fullmäktige icke kunde inlåta sig på konkreta förhandsdiskussioner rörande de diskontoförändringar, som från tid till annan kunde befinnas erforderliga — hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att

1) motionerna I: 284 och II: 355 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

2) motionerna I: 476 och II: 553 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

3) motionerna I: 287 och II: 353 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade.

Reservanterna hade bland annat ansett, att de nu aktuella räntesatserna alltjämt vore för höga i förhållande till konjunkturläget krav. Det syntes också enligt reservanterna vara skäl för bedömningen, att räntemarginalen borde kunna minskas ytterligare för främjande av sparande och investeringar.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 284 i första och 355 i andra kammaren.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande motiveringen.

Om den ekonomiska politikens inriktning på den europeiska marknaden

Sedermera gjordes enligt de beträffande utskottets hemställan förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till densamma, samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 284 och II: 355; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande motiveringen framkomna yrkandena propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den ändrade motivering, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i bankoutskottets utlåtande nr 18 oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den ändrade motivering, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 14.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om den ekonomiska politikens inriktning på den europeiska marknaden

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående den ekonomiska politiken.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 285 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 356 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att den ekonomiska politiken borde utformas med beaktande av i motionerna angivna liberala reformkrav och riktlinjer samt att densamma därvid måtte anpassas till den ändrade konkurrenssituation och de nya ekonomiska förutsättningar, som skapats av den europeiska stormarknaden och det utvidgade internationella ekonomiska samarbetet.

I två av riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 475 i första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* och nr 555 av herr *Heckscher m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen vid sin behandling av riktlinjerna för den ekonomiska politiken måtte understryka nödvändigheten av att inrikta och utforma denna politik i syfte att möjliggöra för det svenska näringslivet att störningsfritt växa in i en europeisk konkurrensökonomi.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att

1) motionerna I: 285 och II: 356 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) motionerna I: 475 och II: 555 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Boija* och *Larsson* i Umeå,

vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 285 och II: 356 samt I: 475 och II: 555 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid utformningen av den ekonomiska politiken borde beaktas de krav, som ställdes av den ändrade internationella konkurrenssituationen.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Regnéll m. fl.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 46.

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställen om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner.

I en den 23 februari 1962 dagtecknad proposition, nr 93, hade Kungl. Maj:t

dels begärt riksdagens samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § tredje stycket valutalagen förordnade, att vad i 2 § första stycket 1), 2) och 4)—7) samt 5 § 1) och 3) ävensom 9 § samma lag stadgades skulle äga fortsatt tillämpning under tiden från och med den 1 juli 1962 till och med den 30 juni 1963;

dels ock inhämtat riksdagens yttrande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna I: 618, av herrar *Gorhön* och *Nordenson*, samt II: 753, av herrar *Bohman* och *Magnusson* i Borås, i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 93 måtte samtycka till en fortsatt tillämpning av den nuvarande valutaregleringen för tiden från och med den 1 juli 1962 till och med den 31 december 1962.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. med avslag å motionerna I: 618 och II: 753 samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med

Ang. fortsatt valutareglering, m. m.

vad i den föreliggande propositionen förordats;

II. vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till valutaförordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I sista stycket av sin motivering hade utskottet yttrat följande:

»Förra årets uttalande uttrycker alltjämt utskottets uppfattning. Utskottet finner sålunda icke skäl föreligga att bifalla motionerna utan tillstyrker att riksdagen ger sitt samtycke till fortsatt valutareglering och att förordnandet likaså hittills skall avse ett år.»

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Schmidt, Gorthon, Boija* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att nyss återgivna stycke av utskottets yttrande, med iakttagande av en under överläggningen vid bankoutskottets utlåtande nr 17 gjord rättelse, bort erhålla följande lydelse:

»Förra årets uttalande uttrycker alltjämt utskottets uppfattning. Utskottet finner angeläget att utredningen skyndsammast slutföres. Frågan om valutaregleringens avveckling kan i så fall vila. I anslutning till utskottets fjolårsuttalande vill utskottet ånyo framhålla angelägenheten av att utan hinder av pågående utredningsarbete möjligheter till sådana lättnader i valutaregleringen, vilka ej är beroende av pågående förhandlingar, tas till vara. Utskottet finner sålunda ej skäl föreligga att bifalla motionerna utan tillstyrker att riksdagen ger sitt samtycke till fortsatt valutareglering och att förordnandet liksom hittills skall avse ett år.»

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. ändring i förordningen om postsparbanken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlå-
tande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om ändring i förordningen den 21 juni
1922 (nr 277) angående postsparbanken
jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 9 mars 1962 dagtecknad pro-
position, nr 142, hade Kungl. Maj:t före-
slagit riksdagen att antaga vid proposi-
tionen fogat förslag till förordning om
ändring i förordningen den 21 juni 1922
(nr 277) angående postsparbanken.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att post-
sparbanken skulle få möjlighet att införa
sådana långfristiga inlåningsräkningar
med högre räntesatser som nyligen
tillkommit i andra kreditinstitut. Sålunda
skulle enligt förslaget den längsta
uppsägningstiden ändras från tre till tolv
månader och nuvarande principiella för-
bud mot att utfärda mer än en motbok
för varje insättare slopas. Vidare skulle
möjlighet givas att delegera fastställelsen
av räntevillkoren från Kungl. Maj:t till
generalpoststyrelsen.

Till utskottet hade hänvisats följande
i anledning av propositionen väckta
motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 699,
av herrar *Ivan Swanström* och *Ferdinand Nilsson*, samt II: 844, av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 142 skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag angående möjligheter till förlängd bindningstid för på inlåningsräkning i postsparbanken innestående medel samt angående rätt för Kungl. Maj:t att delegera räntesättningen till generalpoststyrelsen; samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning rörande målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 707,
av herr *Ringaby*, samt II: 863, av herr *Berglund*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 142

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning rörande målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen med avslag å motionerna I: 699 och II: 844 i förevarande delar måtte bifalla propositionen;

B) att motionerna I: 699 och II: 844 samt motionerna I: 707 och II: 863 till den del de icke besvarats genom utskottets hemställan under A) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 699 och II: 844 i förevarande delar måtte avslå propositionen;

2) beträffande utskottets hemställan under A), av herrar *Regnéll* och *Schmidt*, vilka likväl ej antytt sin åsikt; samt

3) av herrar *Regnéll*, *Schmidt*, *Gustaf Henry Hansson*, *Nils Theodor Larsson*, *Gorthon*, *Boija*, *Berglund* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 699 och II: 844, såvitt här vore i fråga, samt I: 707 och II: 863 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning rörande målsättningen och formerna för postsparbankens verksamhet i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY,
(h):

Herr talman! Jag yrkar i första hand bifall till den av mig avgivna reservationen nr 1. Om denna inte bifalles yrkar jag bifall till reservation nr 3 av herr Regnéll *m. fl.*

Ang. ändring i förordningen om postsparbanken

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Gustaf Henry Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Gustaf Henry Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 42.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de beträffande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Regnéll m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutsittets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelser om nordis-

Ang. tryckeriverksamheten inom statsförvaltningen

ka centralbankskrediter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående Sveriges ombildning till republik, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 83 i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63 behandlade allmänna frågor;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad

propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

varvid utlåtandena nr 79, 84—87 och 89—91 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. tryckeriverksamheten inom statsförvaltningen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 113 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att a) godkänna av departementschefen tillstyrkta riktlinjer för den statliga statistikens organisation under budgetåret 1962/63; b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagets genomförande; c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalför-

Ang. tryckeriverksamheten inom statsförvaltningen

teckningen för statistiska centralbyrån, som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962 förordats; d) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63; e) till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 363 000 kronor; f) till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 640 000 kronor; g) till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor; h) till Statistiska centralbyrån: Kostnader för offsettryck för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor; i) till Statistiska centralbyrån: Utrustning av offsettryckeri för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

I anledning av förevarande proposition hade väckts följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 627) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* (II: 758),

dels ock två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herrar *John Ericsson* och *Birger Andersson* (I: 630) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hagnell* och *Gustafsson* i Stockholm (II: 764).

I motionerna I: 630 och II: 764 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snabb undersökning huruvida de för statistiska centralbyrån nödvändiga tryckeriarbetena kunde på ett mera rationellt sätt och med mindre kostnader för statsverket utföras vid det affärsdrivande tryc-

keri, som statsmakterna redan hade till förfogande, att i avvaktan därpå det förslag om särskilt offsettryckeri om tio anställda, varom hemställts i proposition nr 113, tills vidare icke måtte föranleda någon åtgärd samt att riksdagen måtte uttala sig för att genom Kungl. Maj:ts försorg en närmare undersökning borde företagas rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av nuvarande spridning av statsförvaltningens tryckeriresurser jämfört med de fördelar som kunde vinnas genom att på lämpliga områden rationellt tillvarata möjligheterna vid det redan befintliga statliga, affärsdrivande tryckeriet.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte

1. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962 tillstyrkta riktlinjerna för den statliga statistikens organisation under budgetåret 1962/63;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statistiska centralbyrån som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagit;

4. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

B. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 630 och II: 764, såvitt nu vore i fråga,

1. till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 363 000 kronor;

2. till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 640 000 kronor;

Ang. tryckeriverksamheten inom statsförvaltningen

3. till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

4. avslå framställningen om anvisande av ett förslagsanslag av 1 000 kronor till kostnader för offsettryck;

5. avslå framställningen om anvisande av ett reservationsanslag av 125 000 kronor till utrustning av offsettryckeri;

C. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 630 och II: 764, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

1. att undersökning måtte ske huruvida de för statistiska centralbyrån nödvändiga tryckeriarbetena kunde på ett mera rationellt sätt och med mindre kostnader för statsverket utföras vid det affärsdrivande tryckeri, som statsmakterna redan hade till förfogande;

2. att genom Kungl. Maj:ts försorg en närmare undersökning måtte företagas rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av nuvarande spridning av statsförvaltningens tryckeriresurser jämfört med de fördelar, som kunde vinnas genom att på lämpliga områden rationellt tillvarata möjligheterna vid det redan befintliga statliga affärsdrivande tryckeriet;

D. att motionerna I: 627 och II: 758 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Birke*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Löfroth* och *Palm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 630 och II: 764, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

1. att undersökning måtte ske huruvida de för statistiska centralbyrån nöd-

vändiga tryckeriarbetena kunde på ett mera rationellt sätt och med mindre kostnader för statsverket utföras vid annat tryckeri;

2. att genom Kungl. Maj:ts försorg en närmare undersökning måtte företagas rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av nuvarande spridning av statsförvaltningens tryckeriresurser.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Till detta utlåtande har fogats en reservation. Skillnaden mellan majoriteten och reservanterna är att reservanterna yrkar på en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en allmän och förutsättningslös undersökning av de i motionerna berörda principfrågorna. Jag ber att med hänvisning till reservationen få yrka bifall till densamma.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna A och B hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten D hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning-

Ang. anslag till särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet

ar i fråga om vissa anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 7***Ang. anslag till särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 470 000 kronor. I jämförelse med innevarande budgetår innebar förslaget en anslagsökning av 100 000 kronor, föranledd av genomförande av kvartalsvisa undersökningar rörande hushållens inköpsplaner vad beträffade varaktiga konsumtionsvaror.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 450) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 530), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 450 och II: 530, till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 470 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Birke*, *Stavång*, *Löfroth* och *Palm*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 450 och II: 530, till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 kronor.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! I den reservation, som har fogats till denna punkt i utskottets utlåtande, yrkas avslag på Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag av 100 000 kronor till konjunkturinstitutet för särskilda undersökningar. Frågan gäller »genomförande av kvartalsvisa undersökningar rörande hushållens inköpsplaner vad beträffar varaktiga konsumtionsvaror». I en tid då det är så ont om bl. a. statistiker, att man måste anordna särskilda s. k. reaktiveringskurser för att få fram folk för dessa ändamål, tycker jag att värdet av en undersökning av detta slag är minst sagt diskutabelt. Jag tror inte på detta slags statistik. Vad får man fram med en sådan här undersökning? Jo, vad man väsentligen får veta är sannolikt vad människorna önskar sig. Man sätter önskedrömmarna i statistisk form. Jag tycker att vi har annan och bättre användning för vår arbetskraft.

Det verkar också som om finansministern inte är så entusiastisk för undersökningen. Kostnaderna hade av konjunkturinstitutet beräknats till 120 000 kronor, men finansministern skar ner summan till 100 000. Nu är det ju en tröst att det här skall ske försöksvis. Det är tacknämligt, men det finns en viss risk, som vi alla vet, för att sådana här försök kommer att permanentas. Här är det, tycker jag, ett bra tillfälle att spara in 100 000 kronor. Det behöver sparas även nu; se kompletteringspropositionen, i största korthet sagt!

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten har ansett att det säkerligen ligger stort värde i dessa undersökningar och har inte funnit anledning att inta annan ståndpunkt än departementschefen.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt

Ang. de studiesociala lånemöjligheterna vid journalistinstitutet
 samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m.; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till socialstyrelsen,

varvid utlåtandet nr 95 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. de studiesociala lånemöjligheterna vid journalistinstitutet

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till journalistutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 59 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen

dels att a) godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för anordnande av högre journalistutbildning och journalistutbildning för personer med studentexamen eller motsvarande, b) besluta, att i Stockholm skulle den 1 juli 1962 inrättas en statlig läroanstalt för journalistutbildning, benämnd journalistinstitutet i Stockholm, c) besluta, att i Göteborg skulle den 1 juli 1962 inrättas en statlig läroanstalt för journalistutbildning, benämnd journalistinstitutet i Göteborg;

dels att beträffande journalistinstitutet i Stockholm a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen anfört fastställa personalförteckning för institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret

1962/63, b) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, c) till Journalistinstitutet i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 168 000 kronor, d) till Journalistinstitutet i Stockholm: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 000 kronor;

dels ock att beträffande journalistinstitutet i Göteborg a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen anfört fastställa personalförteckning för institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, b) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, c) till Journalistinstitutet i Göteborg: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 166 000 kronor, d) till Journalistinstitutet i Göteborg: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* (I: 612) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Nyberg* (II: 743), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 måtte 1) besluta, att studerande vid de statliga journalistinstitutens båda linjer skulle utan åtskillnad mellan linjerna komma i åtnjutande av samma studiesociala läneförmåner som de som gällde för studerande vid universiteten, samt 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vad gällde lönesättningen för lektorstjänsterna vid institutet måtte beakta vad som anförts i motionerna;

dels ock en inom första kammaren av herr *Torsten Andersson* väckt motion (I: 613), vari anhållits, att riksdagen vid be-

Ang. de studiesociala lånemöjligheterna vid journalistinstitutet

handlingen av propositionen nr 59 måtte besluta, att det studiesociala stödet skulle utgå även för studerande å studentlinjen vid journalistinstitutet enligt det system som gällde för studerande vid universiteten.

Utskottet, som tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag, hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i fem särskilda, med I—V betecknade punkter.

I punkten I hade utskottet hemställt, att motionerna I: 612 och II: 743, i vad de avsåge de studiesociala låneförmånerna vid journalistinstitutet, samt motionen I: 613 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 612 och II: 743, såvitt här vore i fråga, samt motionen I: 613, besluta, att studerande vid de statliga journalistinstitutens båda linjer skulle utan åtskillnad mellan linjerna komma i åtnjutande av samma studiesociala låneförmåner som de som gällde för studerande vid universiteten.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Vi har redan tidigare haft journalistutbildning här i landet, den som har tillkommit på privat initiativ. I den proposition som nu föreligger föreslås inrättande av två statliga journalistinstitut, ett i Stockholm och ett i Göteborg. De skall arbeta på två linjer, en studentlinje och en akademikerlinje, men för båda är det gemensamt att man kräver minst 6 månaders praktik.

Allt detta finner vi och säkerligen också journalistkretserna vara mycket bra. Utskottet är också enigt utom på en enda punkt, nämligen de studiesociala förmånerna till dem som går på dessa jour-

nalistinstitut. Enligt departementschefens förslag skall de studerande vid studentlinjen erhålla studiesocialt stöd enligt allmänna studiehjälpsreglementet, medan däremot de som går på institutets akademikerlinje skall få samma låneförmåner som studerande vid universiteten.

Under hela utbildningstiden, som är ett år, kommer emellertid dessa linjer att hållas ihop. De som går på studentlinjen och de som går på akademikerlinjen kommer alltså att sitta tillsammans. Vi har därför ansett det vara rimligt att båda grupperna erhåller samma studiesociala förmåner. Både i de föreliggande motionerna och i reservationen föreslås alltså att studerande vid de statliga journalistinstitutens båda linjer utan åtskillnad mellan linjerna skall komma i åtnjutande av samma studiesociala låneförmåner som gäller för dem som studerar vid universiteten.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Mattson* (s) och fru *Segerstedt Wiberg* (fp).

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Såsom har framgått av herr Axel Johannes Anderssons anförande föreligger en avvikande mening endast på en punkt. När utskottet här har följt departementschefens förslag är det beroende av att utskottet inte har velat rubba på de regler och bestämmelser som för närvarande gäller beträffande studiesocialt stöd. Vi är medvetna om att bidrag kommer att utgå enligt två olika bestämmelser, men utskottet anser att man river upp hela fältet om man gör en avvikelse i detta fall. Dessutom tillkommer att den studiesociala utredningen arbetar med dessa problem. I avvaktan på resultatet av denna utredning anser utskottet inte att några åtgärder bör vidtas, som avviker från nu gällande bestämmelser.

Med detta, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antages, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 46.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för bud-

getåret 1962/63 till byggnadsforskning jämte i ämnet väckt motion;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m., jämte väckt motion om tullfrihet för juteväv; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om befrielse för stiftelsen Dag Hammar-skjöld's Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 27 i första kammaren av herrar *Lager* och *Öhman* samt nr 49 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, om skydd för an-

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

ställda mot uppsägning och permittering, samt

2) de likalydande motionerna nr 367 i första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof*, och nr 448 i andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.*, angående skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning.

I motionerna I: 27 och II: 49 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådan utredning, att förslag till lagligt skydd för anställda arbetare och tjänstemän mot uppsägningar och permitteringar kunde föreläggas 1963 års riksdag.

I motionerna I: 367 och II: 448 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, uppsägningsskydd, samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill en dylik utredning kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner,

- 1) I: 27 och II: 49 samt
- 2) I: 367 och II: 448,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Edström*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande är fogat ett särskilt yttrande. Anledningen härtill är att Tjänstemännens centralorganisation finner det nuvarande rättstillståndet beträffande skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering långt ifrån tillfredsställande och anser det vara av synnerligt värde om ifrågavarande problemkomplex kunde bli föremål för en allsidig utredning. Inom TCO är det så att kritiska röster om de rådande förhållandena också höjs framför allt av Sveriges arbetsledareförbund och Sveriges kommunaltjänstemannaförbund.

Vad som aktualiserat frågan är bl. a. ett nytt domslut från år 1960, där högsta domstolen bl. a. säger: »Spörsmålet huruvida allmän domstol skall äga sådan befogenhet», d. v. s. att förplikta en arbetsgivare att återtaga en obehörigen avskedad arbetstagare i tjänsten, »är uppenbarligen för vårt lands del av den art, att det bör ankomma på lagstiftningen att avgöra detsamma. Med hänsyn till mångfalden av skiftande arbetsförhållanden och övriga omständigheter fördras härvid omfattande utredning och ingående överväganden.»

Herr **LAGER** (k):

Herr talman! I den motion som herr *Öhman* och jag väckt i denna kammare föreslår vi att riksdagen skall begära en utredning för att medelst lagstiftning skapa skydd åt löneanställda mot uppsägningar och permitteringar.

I en väsentlig fråga delar utskottet i sin skrivning den mening som vi anfört i motionen, nämligen att allt inte är som det borde vara på detta mycket viktiga område av samhällslivet. Faktum är ju också att arbetarna med vissa begränsade undantag är praktiskt taget utan skydd mot uppsägning och permittering, d. v. s. de är hänvisade till den kraft de själva genom sina organisationer kan utveckla. De avtal som träffas i olika sammanhang och i olika former mellan parterna på arbetsmarknaden är långt ifrån tillfredsställande. Företagaren har i stort sett obegränsad rätt att — som det heter — leda och fördela arbetet samt antaga och avskeda arbetare. De mycket små begränsningar som gjorts i denna rätt genom huvudavtalet år 1938 och avtalet om företagsnämnder år 1936 ändrar ingenting väsentligt i detta hänseende. Ett tvistigt fall kan visserligen hänskjutas till den nämnd som inrättats av Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen, men inte ens dess beslut är bindande utan betraktas som en rekommendation. Under årtionden har arbetarna och andra löneanställda här i landet fört kampen mot vad som förr kallades paragraf 23. Ser man på de resultat som hittills vunnits, måste man säga att de är

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

mycket blygsamma, även om man har måttliga anspråk. Nu signalerar Landsorganisationen i sitt av utskottet anförda remissyttrande, att nya förhandlingar skall inledas med Arbetsgivareföreningen om dessa frågor. Må det ursäktas mig om jag säger att förhoppningarna är små, att några väsentliga förbättringar är att vänta från dessa förhandlingar. Erfarenheten säger oss att företagarna håller mycket hårt på sin suveränitet över arbetsställena och inte är beredda att ge efter på sin rätt att självrådigt förfoga över de anställda i företaget.

Några relativt omfattande permitteringar under de senaste månaderna bekräftar detta, tycker jag. Låt mig bara erinra om hur ett av de stora och rika företagen här i landet för några månader sedan plötsligt permitterade flera hundra anställda under några veckors tid bara av den anledningen att en viss omläggning av driften skulle ske. För företaget var detta naturligtvis en bekväm metod. För de anställda betydde det inte endast en rå påminnelse om deras otrygghet utan också ett avbräck i inkomsterna som var mycket kännbart. Ty trots allt vad som talas och skrives om välståndet här i landet är marginalerna mellan inkomster och utgifter för det stora flertalet anställda obefintliga eller mycket smala.

Det kan invändas, att arbetare och tjänstemän genom sina organisationer under senare år förmått hålla företagarna stängna bättre än förr i tiden. Det är riktigt. Men kraften i arbetarnas fackliga organisationer och aktioner bestäms inte endast av fulltalig anslutning och obrottslig sammanhållning och solidaritet. Den bestäms också av konjunkturläget. I tider med stark efterfrågan på arbetskraft kan företagaren inte tillåta sig vad som helst, men i tider av arbetslöshet och dåliga konjunkturer ligger det nära till hands att företagaren söker undgå förluster genom att permittera och avskeda de anställda.

Vi har inga garantier för att de konjunkturer som rätt de senaste åren blir bestående för all framtid. Även om man anser att, såsom förhållandena nu är, ett

lagligt skydd mot orättfärdiga avskedanden och permitteringar inte är så aktuellt, bör man hålla i minnet att förhållandena mycket snabbt kan ändras. Tillåt mig erinra om att frågan om anslutning i en eller annan form till den s.k. Europamarknaden är mycket aktuell. Det har sagts att en sådan anslutning kommer att medföra vissa ganska stora förändringar i det svenska näringslivets struktur. Såvitt jag förstår kommer dessa förändringar att bestå i onläggningar inom industrien, kanske nedläggning av vissa företag eller reducering av deras produktion. Kan man alldeles utesluta att — om nu en sådan anslutning kommer till stånd — detta drar med sig permitteringar och avskedanden? Det har också sagts, att om ingen anslutning till EEC blir av, så medför detta likaledes omläggningar inom svenskt näringsliv. Inte heller i det fallet kan man bortse från möjligheten, för att inte säga sannolikheten, att permitteringar och avskedanden kommer att ske.

Trygghet i anställningen och rätt till arbete är ett gammalt, rättvist och rimligt krav som arbetarna ställt och fortfarande ställer. De frivilliga överenskommelserna i all ära, men de kan inte garantera åt de anställda trygghet och rätt till arbete på samma sätt som lagstiftningen förmår.

Herr talman! Till sist vill jag bara uttrycka en viss förvåning över invändningarna mot lagstiftning från instanser som representerar svensk fackföreningsrörelse. Är det så, att företagarna är bestämde motståndare till lagstiftning mot uppsägningar och permitteringar — att de är det framgår tydligt av remissvaret från Svenska arbetsgivareföreningen — borde väl hotet om en sådan lagstiftning göra dem medgörligare vid förhandlingsbordet. Jag kan inte inse att en statlig utredning i hithörande frågor — en utredning som löper parallellt med förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden — skulle vara till skada för den fackliga sidan vid förhandlingsbordet. Snarare vore väl detta en tillgång för den sidan och motsvarande belastning för motparten.

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

Jag vill med dessa korta ord, herr talman, yrka bifall till motion nr 27 i första kammaren.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är självfallet att detta är ett mycket svårt och i många avseenden ömtåligt område. Där finns i vissa hänseenden rätt kontroversiella krav, som på ett eller annat sätt måste balanseras mot varandra. Företagarna har givetvis fullt berättigade krav på att kunna följa med i utvecklingen och anpassa företagen och produktionsinriktningen så att företagen verkligen är konkurrenskraftiga. Det är en fråga som inte bara angår företagens ägare, utan det är ett intresse också för de anställda. Likaså måste man dock säga, att det är ett berättigat krav från de anställda, att de inte skall i onödan drabbas av de svårigheter som uppstår när företagen t. ex. av rationaliseringsskäl, som tvingar sig fram, måste lägga om driften och kanske ändra på personalförhållandena. Av föreliggande utskottsutlåtande och de remissvar som kommit in framgår ju alldeles klart att förhållandena inte är tillfredsställande när det gäller arbetstagarnas skydd mot uppsägning och permittering. Här återstår alltså mycket att göra.

Jag skall inte utveckla detta tema längre, utan jag konstaterar bara att man i varje fall för TCO:s del gärna såge att det bleve en allsidig utredning av detta problemkomplex för att få rättsregler som blir bärande på detta svåra och ömtåliga område. Med detta vill jag emellertid inte medge att detta bara är en fråga för tjänstemannagrupperna — tvärtom: här gäller det mycket bredare arbetstagar-skikt.

Herr talman! Med dessa få anmärkningar ber jag att få yrka bifall till motion nr 367 i första kammaren.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Utskottet kanstaterar att rättsläget i denna fråga alltjämt är oförändrat. Man kan säga att vi under hela

detta sekel har i vår rätt haft den principen att uppsägningsrätten från arbetsgivarens sida är fri. Jag vill påpeka att redan år 1899 interPELLERADE Hjalmar Branting i andra kammaren i anledning av att ett antal arbetare blivit avskedade i Norrland och frågade om regeringen tänkte göra någonting, och då svarade statsministern, att han inte ansåg det nödvändigt. Han sade, att arbetsgivaren vill hava i sin hand att själv bestämma under vilka villkor han vill i sitt arbete använda en arbetare och att denna arbetsgivarens rätt var lika obestridlig som arbetstagarrens att själv bestämma hos vem och på vilka villkor han vill arbeta.

Den princip som fastslogs av arbetsdomstolen 1932 är alltjämt gällande rätt. Nu säger utskottet att det är önskvärt med trygghet i anställningen för arbetare och tjänstemän. Hur får då utskottet detta att gå ihop med det otillfredsställande rättsläget? Jo, utskottet säger att vi får lita på frivilliga överenskommelser, till avtal. Det ligger naturligtvis mycket i den synpunkten, men då har man förbisett själva kärnan i problemet. Aldrig så många frivilliga överenskommelser ändrar inte på rättsläget. Nu skulle vi till äventyrs kunna tänka oss att utskottet menar att arbetstagarerna kan ordna frågan genom att de organiserar sig, men jag vill bestämt framhålla att detta inte är någon lösning, ty det är ju inte så att alla arbetsgivare är organiserade — och den sidan av saken har vi ju ingen möjlighet att påverka. Den erfarenhet, som kan vitsordas från TCO-håll och jag tror även från LO-håll, är att missbruk av den fria uppsägningsrätten finner man i första hand hos de oorganiserade arbetsgivarna — dem som man inte kan nå genom förhandlingar eller genom påverkan från arbetsgivarorganisationerna.

Nu har nog utskottet fäst stor vikt vid LO:s yttrande, vilket jag kan förstå, men jag måste säga att om man jämför LO:s yttrande 1962 och LO:s yttrande 1957, då denna fråga senast behandlades av riksdagen, råder det ingen tvekan om att där har skett en viss förskjutning i

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

uppfattningen. Jag vill framhålla följande uttalande av LO — som såvitt jag kan se inte står i utskottsutlåtandet. LO säger, att det finns en nackdel med ett avtalsmässigt fastslaget uppsägningskydd, och det är att det inte kommer att gälla för alla arbetstagare utan primärt endast dem som omfattas av avtalen. Det understryks därför av LO som önskvärt att det kommer till stånd en sådan utveckling, att den rättsregeln bleve gällande att domstolarna skulle fixera vilka grunder för en uppsägning som skulle kunna vara objektivt godtagbara. Detta är väl precis vad som ligger i motionernas riktning.

Nu säger LO i sitt yttrande att man hyser den förhoppningen att en annan rättsregel skulle kunna komma till stånd genom att domstolarna ändrade praxis. På den punkten måste jag säga att jag tror att man varit alltför optimistisk i utlåtandet från LO:s sida. Så sent som år 1960 uttalade en ledamot i högsta domstolen — som tidigare varit i arbetsdomstolen — i en artikel i Svenska Dagbladet på tal om en förhoppning att det i rättspraxis skulle kunna ske en förändring: »För min del tror jag att detta är en utopi. Svenska domstolar vågar knappast taga ett så djärvt steg.» Detta är väl också riktigt. Domstolarnas uppgift är ju inte att ändra på gällande rätt utan att tillämpa den rättsordning vi har. Det är ju regeringens och riksdagens sak att se till att rättsreglerna anpassas efter de uppfattningar, som allmänt är gällande i samhället.

Jag vill ställa en fråga beträffande ytterligare ett uttalande i utskottsutlåtandet. Utskottet gör gällande att principen om den fria uppsägningsrätten har under årens lopp begränsats genom vissa avgöranden i rättspraxis. Det skulle vara intressant att få veta vad utskottet där syftar på.

Vidare har utskottet som skäl emot att man kombinerar frivilliga överenskommelser med lagstiftning framhållit, att det skulle vara svårt att ur saklig och lagteknisk synpunkt pröva så ömtåliga frågor som det här gäller. På den punkten tillåter jag mig citera vad ar-

betsdomstolens förste ordförande, Arthur Lindhagen, anfört i ett yttrande som avgavs när frågan om den fria uppsägningsrätten var aktuell år 1944. Jag hämtar citatet ur andra lagutskottets utlåtande nr 36/1944: »Tvistefrågor mellan arbetsgivare och arbetstagare rörande avskedande äro av utomordentligt ömtålig natur. På detta fält har arbetsdomstolen synnerligen rik erfarenhet, beroende på de talrika tvister, som förekomma angående tillämpning av kollektivavtalsbestämmelser.» Lindhagen uttalar vidare i samma yttrande som en allmän anmärkning, att om den nu gällande principiella rättsregeln om arbetsgivarens rätt att fritt avskeda arbetaren skulle anses vara för hård, ändring i detta tillstånd bör komma till stånd genom en lagstiftning, som avser själva principerna för arbetsavtalet och dess rättsverkningar.

Det gäller här, herr talman, en utomordentligt viktig fråga för alla arbetstagare. Det nuvarande rättsläget innebär, att på detta område arbetsgivaren i en och samma person är åklagare, domare och exekutor utan appell. En utredning, som skulle klarlägga om denna rättsregel verkligen kan vara förenlig med den uppfattning som råder i samhället, skulle vara synnerligen önskvärd. Jag ber därför att få yrka bifall till de motioner som har framlagts i ärendet.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Frågan om anställningstryggheten på arbetsmarknaden har kommit att uppmärksammas i allt större utsträckning. Vissa händelser, som har inträffat under senare år, har naturligtvis aktiviserat debatten, men även tidsutvecklingen har i och för sig inneburit att kravet på ökad trygghet vid anställningen fått ökad aktualitet. Jag vill erinra om att inom Landsorganisationen detta kom till starkt uttryck vid den kongress som hölls föregående år. Realiter beslöt kongressen att en framstöt skulle göras för att få en ökad trygghet vid anställningen till stånd.

När nu de motioner, som här har pre-

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

senterats, yrkar på att riksdagen skall besluta om en utredning, har Landsorganisationen, som framgår av dess yttrande, gått emot dessa yrkanden. Bakgrunden härtill är helt enkelt den, att vi vill försöka att lösa frågan genom förhandlingar. Därest det är möjligt, är det givetvis till fördel för parterna själva liksom för samhället i dess helhet att därigenom slippa en lagstiftning. Om en utredning skall göras och därefter en lagstiftning arbetas fram, får vi räkna med att arbetet måste bedrivas under en ganska lång tidsperiod. Man får väl räkna med att en utredning kräver ett par år, varefter det kommer att dröja ytterligare ett å två år innan riksdagen har fattat ett beslut. På arbetsmarknaden råder det läget, att förhandlingar om den ökade anställningstryggheten är beslutade att upptagas redan under innevarande år. Förberedelser härför pågår både inom Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen. Under dessa förhållanden har vi inom Landsorganisationen icke nu kunnat tillstyrka en utredning och därmed ett principiellt ställningstagande till frågan om en lagstiftning på detta område. Att hela denna fråga är väl komplicerad för att lösas genom en lagstiftning är ju känt, och därmed bör vi också kunna ha klart för oss både att utredningen kommer att ta lång tid och att meningarna därvid kommer att vara ytterst delade. Jag menar därför för egen del att man bör avvakta den vidare utvecklingen på förhandlingsområdet. Huvudavtalet har varit giltigt under mycket lång tid. Det är moget för en revision liksom avtalet om företagsnämnder är moget för förändringar. Det är båda parter medvetna om.

Min ärade namne, Lennart Geijer, har yrkat bifall till förslaget om en utredning. Bakgrunden härtill måste väl vara att problemet ter sig något annorlunda på tjänstemannasidan än på LO-sidan. Det är enklare på LO-sidan, där man har ett kollektivavtalssystem, som omsluter alla anställda och inom vilket organisationsanslutningen ligger så högt som i genomsnitt över 90 procent, om vi tar med hela LO-området.

Vi har nog inte den erfarenheten att oorganiserade arbetsgivare missbrukar rätten till avsked mer än organiserade arbetsgivare. Det är nog i det avseendet hugget som stucket, men missbruk förekommer. Dessutom förekommer sådana stora avskedanden som ägde rum under föregående år, då det gällde hundratals anställda, ett förhållande som icke kan anses vara acceptabelt i det utvecklade samhälle vi nu lever i. Det måste komma till stånd en annan ordning som möjliggör för den anställde att känna större trygghet i anställningen än som nu är verklighet. Naturligtvis kommer vi aldrig dithän att den anställde kan påräkna att under alla förhållanden vara tryggad i anställningen hos det företag där han en gång har börjat. Företag läggs ned, strukturer förändras och rörligheten i arbetskraften är nödvändig och blir mer nödvändig att upprätthålla. Man måste därför finna lösningar, så smidiga att en anpassning kan ske till den tidsutveckling vi är inne i — kort sagt allt som inrymmer under begreppet modern sysselsättningspolitik. Men under alla förhållanden är det önskvärt att komma dithän, att den anställde kan känna trygghet när det gäller försörjningen för sig själv och sin familj. Jag tror det är lättare att finna vägar och nödiga formuleringar genom överenskommelser direkt mellan arbetsmarknadens parter. Skulle det visa sig omöjligt på grund av intressemotsättningar, då är inte vi främmande för att pröva den väg som i dag rekommenderas, men jag är icke beredd att nu medverka till att riksdagen skall fatta ett sådant beslut.

Om riksdagen skulle godkänna de motioner som här berörs, är det ganska troligt att de förhandlingar parterna emellan, som nu är utsatta och skall äga rum under innevarande år, icke leder till något resultat. Då kan det hända att arbetsgiversidan önskar avvakta ett utredningsresultat från en kungl. kommitté innan den är beredd att gå oss till mötes på de vitala punkter det är fråga om.

Jag vill, herr talman, tillstyrka utskottets utlåtande.

Om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag kan försäkra, att man inom utskottet har varit mycket sympatiskt ställd till syftet med dessa motioner, men man har haft den bestämda uppfattningen, att man inte för närvarande löser problemet bättre genom en utredning i lagstiftningssyfte än genom att låta parterna själva försöka komma överens. Denna fråga har man sysslat med under en så lång följd av år, att hade det varit ett problem som man kunnat lösa lätt genom att lagstifta om det, hade detta förmodligen skett för länge sedan. Men här är det inte bara fråga om avskedande eller icke avskedande och orsakerna därtill, utan man kommer också in på spørsmålet om ansvarsfördelningen inom produktionen, över huvud taget hela arbetsfältet, och detta komplicerar saken och gör det ytterligt svårt att komma till ett bra resultat, vare sig man försöker lagstiftningsvägen eller genom frivilliga överenskommelser.

Eftersom man emellertid kommit ett stycke på väg med frivilliga överenskommelser, och eftersom Arbetsgivareföreningen med Industritjänstemannaförbundet och Arbetsledareförbundet träffat liknande avtal som LO med Arbetsgivareföreningen, menar vi att man är inne på en väg som så småningom kan leda till allt bättre resultat, när man kommer tillsammans, resonerar om problemen och blir överens om deras behandling. Det är bättre att gå den vägen, eftersom det är ytterligt svårt att lagstifta på området och kanhända ännu svårare att döma på området, eftersom det är så svårt att avgöra vad som är befogat eller obefogat när det gäller avskedanden.

Eftersom så många har vidare utvecklat saken, skall jag inte vidare syssla med den utan bara i korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Ingen hade väl ett ögonblick föreställt sig att detta skulle vara någon fråga som man lätt kunde lösa på

något sätt. Inte ens vi, som föreslagit att man skulle göra en utredning, trodde att man lätt kunde komma fram på den vägen. Jag underströk redan i mitt första anförande att det är en mycket svår fråga vi står inför. Jag delar helt den uppfattning som herr Arne Geijer gav uttryck åt, när han framhöll behovet av en lösning av detta problem för att tillgodose de anställdas skydd. Men däremot måste jag medge, herr talman, att det var svårt att riktigt få det hela att gå ihop i fortsättningen i herr Arne Geijers resonemang. Han var orolig för att en skrivning om utredning från riksdagens sida skulle förstöra det samarbete som pågår mellan parterna på arbetsmarknaden i denna fråga. Då måste jag göra den rent allmänna reflexionen, att det var nog första gången jag har hört ett sådant resonemang från herr Arne Geijers sida när det gäller att överväga om man skall lagstifta eller klara en sak med hjälp av avtalsförhandlingar. Det har naturligtvis inte heller varit motionärernas mening — vi har inte ens ett ögonblick lånat oss åt tanken — att vi därigenom skulle förhindra parterna på arbetsmarknaden att i lugn och ro förhandla om denna sak. Jag tror därför inte att en begäran om utredning skulle leda till några som helst förseningar.

Sedan är det en fråga som vi fortfarande inte vet någonting om: Kommer man fram avtalsvägen till de grupper som inte direkt är representerade av parterna på arbetsmarknaden? Det är en öppen fråga. Tvärtemot den uppfattning som herr Arne Geijer här har hävdad kan man säga, att om man inte verkställer en utredning av den art som motionärerna här har föreslagit, riskerar man en försening, nämligen om man inte lyckas få någon allomfattande lösning genom förhandlingar. Klarar man saken på den vägen, har man ju heller inte något som helst skäl att kräva någon lagstiftning, men jag har inte heller begärt någon lagstiftning utan endast en allsidig utredning, som ju i och för sig kan leda till olika alternativ.

Om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja göra den reflexionen, att den omständigheten att det är svårt att lagstifta kan naturligtvis inte vara något skäl, varför man inte skulle göra en utredning.

Tillåt mig också att säga att jag inte ser detta problem som enbart en avtalsfråga. Jag kan inte heller se att avtal på detta område skulle hindra att man gör en utredning för att komma fram till en ändrad rättsprincip. Jag vill peka på en så viktig fråga som semestern, som ju kan ge anledning till förhandlingar trots att det finns lagstiftning på området.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag är inte övertygad av herr Arne Geijers resonemang på alla punkter. Jag skall emellertid inte ta upp någon diskussion om den saken nu. Jag vill endast för min del notera, att även om kammaren skulle avslå förslagen om utredning nu, så har den här frågan dock fallit framåt ett gott stycke.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes rörande envar av punkterna 1 och 2 enligt framkomna yrkanden propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i respektive punkt behandlade motionerna; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

Om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 69, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Gorthon* yrkat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte företaga sådan ändring av utlänningskungörelsen, att varje utländsk sjöman, som efter överenskommelse med ett rederi ankomme till Sverige för att tillträda anställning på svenskt fartyg destinerat till utländsk hamn, för en tid av tre månader befriades från skyldighet att inneha arbetstillstånd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, I: 69, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Avsikten bakom den här behandlade motionen var att undanröja vissa praktiska olägenheter för svenska rederier. Däremot åsyftade man icke en principiell ändring i de svenska reglerna angående arbetsförmedling för sjöfolk, och icke heller hade man för avsikt att, om den begärda utredningen genomfördes, i större utsträckning begagna sig av undantagsregeln för anställande av utlänningar i den svenska handelsflottan.

De organisationer som yttrat sig över motionen synes genomgående ha uppfattat den såsom ett försök från redarnas sida att vinna egna fördelar på bekostnad av bl. a. svenska sjömän. Det är inte fallet. Jag vill med skärpa betona att så ingalunda är avsikten. På vad sätt skulle redarna kunna vinna fördelar på bekostnad av de svenska sjömännen? De utländska sjömännen erhåller ju samma löner och andra fördelar som de svenska sjömännen. Ingen kan väl påstå att det ej är förenat med kostnader att skaffa utländska sjömän till Sverige. Motionen bör, som tidigare nämnts, fattas enbart som ett försök att undanröja vissa praktiska olägenheter, som erfarenhetsmässigt kan uppstå främst i fråga om sådana utländska sjömän som redan tidigare varit anställda i ett svenskt rederi och

som på grund av t. ex. semester kommit att avmönstra utomlands. För denna kategori är det enligt min uppfattning befogat att den i fråga om anställningsvillkor jämföras med sådana utländska sjömän som ankommer på svenska fartyg från utlandet och till följd därav befrias från kravet på arbetstillstånd under en tid av tre månader.

Syftet med motionen är med andra ord att få till stånd en rent praktisk och ingalunda någon principiell ändring av nu gällande bestämmelser. Jag vill inte ställa något yrkande, herr talman, utan endast framföra dessa synpunkter.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. vissa frågor berörande domänverket

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor berörande domänverket jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 januari 1962 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 39, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftinkomster för att bestrida i propositionen berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet, 2) godkänna vad i propositionen föreslagits rörande förvaltningen av lappfondsskogarna, 3) medgiva i propositionen angiven nedskrivning av domänfonden, 4) godkänna i propositionen föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar, 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomme av ny-

byggen, vilka hädanefter från kronan upplättes, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda, 6) medgiva, att domänstyrelsen finge bemyndigas att i den utsträckning som angivits i propositionen besluta om förvärv av mark, 7) medgiva, att högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftinkomster finge jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits i propositionen, samt 8) medgiva, att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket finge på i propositionen angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 36, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, och II: 34, av herr *Mattsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt om dispositionen av medel ur markfonden för förvärv av härför lämpliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 239, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 287, av herr *Börjesson i Glömminge m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt provning i syfte att intensifiera domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) de likalydande motionerna I: 314, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, och II: 288, av herr *Eliasson i Moholm m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 547, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 660, av herr *Hedlund m. fl.*, varit anhållits, att riksdagen måtte I. medgiva i propositionen förordade bemyndigande för do-

Ang. vissa frågor berörande domänverket

mänstyrelsen att besluta även om inköp av skogsmark från enskilda fastigheter, där köpeskillingen för det aktuella objektet i dess helhet ej överstege 100 000 kronor, under förutsättning av att samtidigt föreskrevs, *dels* att domänstyrelsen vid utnyttjande av bemyndigandet skulle ställa motsvarande areal skogsmark till förfogande för strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket, *dels* att för giltighet av lantbruksnämnds beslut om medgivande av sådant förvärv för domänstyrelsen jämväl skulle gälla, att beslutet fastställts av lantbruksstyrelsen; II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana riktlinjer för domänverkets inköpspolitik, att densamma i huvudsak inriktades på förvärv av skogsmark från lantbruksnämnderna; III. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående vidgat användningsområde för medlen i domänverkets markfond, i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) motionen I: 548, av herr *Persson, Helmer*;

6) de likalydande motionerna I: 552, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 664, av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att 2 000 000 kronor skulle anvisas ur domänverkets markfond för bestridande av utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet;

7) de likalydande motionerna I: 553, av herr *Olsson, Ernst*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt II: 663, av herr *Dahlgren m. fl.*, vari anhållits att riksdagen måtte a) avslå propositionen såvitt avsåge föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar, samt b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam prövning av frågan om prissättning och värdering vid försäljning av kronoegendomar till arrendatorer i enlighet med vad i motionerna anförts;

8) de likalydande motionerna I: 554, av herr *Åkesson m. fl.*, och II: 665, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen skulle 1) uttala, att avkastningen från renbetes-

fjällens skogar, vilka enligt propositionen skulle inordnas i domänverkets förvaltning, i första hand borde användas till förmån för samebefolkningen i Jämtlands län, 2) besluta, att nuvarande praxis i fråga om kronoarrendatorernas rätt till hembud vid försäljning av arrendeegendom skulle tills vidare behållas, 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående gynnsammare avbetalningsvillkor vid försäljning av kronoegendom till arrendeinnehavare, samt 4) avslå den föreslagna utvidgningen av domänstyrelsens egen beslutanderätt i fråga om markinköp.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 548, I: 314 och II: 288 samt I: 552 och II: 664 bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftinkomster för att bestrida i utlåtandet berörda utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet,

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 36 och II: 34, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning om behovet av natur- och fritidsreservat samt om disposition av medel ur domänverkets markfond för förvärv av härför lämpliga områden,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 665, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i utlåtandet föreslagits rörande förvaltningen av lappfondsskogarna,

IV. medgiva i utlåtandet angiven nedskrivning av domänfonden,

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna i utlåtandet föreslagen ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar,

VI. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført i anledning av uti motionerna I: 553

och II: 663 samt I: 554 och II: 665 gjorda yrkanden om gynnsamma betalningsvillkor vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom,

VII. avslå motionerna I: 553 och II: 663 såvitt däri framförts yrkande om skyndsam prövning av frågan om pris-sättning och värdering vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom,

VIII. bemyndiga Kungl. Maj:t att upphäva förordningen den 29 juni 1866 (nr 63 s. 1) angående dispositionsrätten över skogen å sådana skattehemman, som uppkomme av nybyggen, vilka hädanefter från kronan upplättes, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingskyldigheter icke blivit behörigen fullgjorda,

IX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 665 samt I: 547 och II: 660, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att domänstyrelsen finge bemyndigas att i den utsträckning som angivits i utlåtandet besluta om förvärv av mark,

X. avslå motionerna I: 239 och II: 287,

XI. avslå motionerna I: 547 och II: 660 såvitt däri framförts yrkande om utredning angående vidgat användningsområde för medel ur domänverkets markfond,

XII. medgiva, att högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftinkomster finge jämte odisponerad del av tidigare för ändamålet avsatta medel under år 1962 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare i enlighet med de grunder som angivits i utlåtandet, samt

XIII. medgiva, att outnyttjade belopp av tidigare anvisade investeringsanslag för tjänstebostäder för domänverket finge på i utlåtandet angivna grunder disponeras för att uppföra personalbostäder.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Ringaby, Isacson, Hæggblom* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hem-

Ang. vissa frågor berörande domänverket ställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 552 och II: 664 ävensom med avslag å motionerna I: 548 samt I: 314 och II: 288, dels besluta, att av domänverkets markfonds medel 2 000 000 kronor skulle användas för att bestrida investeringskostnader i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att årligen avdela vissa medel ur domänverkets driftinkomster för att bestrida driftutgifter för samma verksamhet;

2. av herrar *Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Gunnar Berg, Kristiansson, Magnusson, Lindström, Johanson* i Västervik, *Franzén, Lundmark* och *Persson* i Tandö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 36 och II: 34 utan bifall;

3. av herrar *Harald Pettersson* och *Dahlgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under V och VII hemställa, att riksdagen måtte

V. med bifall till motionerna I: 553 och II: 663 samt I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring i förfarandet vid försäljning av vissa utarrenderade kronoegendomar;

VII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 553 och II: 663, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning av frågan om pris-sättning och värdering vid försäljning till kronoarrendator av kronoegendom;

4. av herr *Åkesson* (rörande förfarandet vid försäljning av utarrenderade kronoegendom), utan angiven mening;

5. av herrar *Nils Hansson, Åkesson, Nilsson* i Lönsboda och *Hamrin* i Kalmar, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att ut-

Ang. vissa frågor berörande domänverket skottet bort under IX hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 554 och II: 665, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 547 och II: 660, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medgivande att domänstyrelsen finge bemyndigas att i den utsträckning som angivits i propositionen besluta om förvärv av mark;

6. av herrar *Harald Pettersson* och *Dahlgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under IX, X och XI hemställa, att riksdagen måtte

IX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 547 och II: 660 ävensom med avslag å motionerna I: 554 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att domänstyrelsen finge bemyndigas att i den utsträckning som angivits i utlåtandet besluta om förvärv av mark, dock under förutsättning av att härvid på sätt reservanternas förordat garantier skapades för att domänverkets inköpspolitik icke motverkade den strukturrationalisering av bondeskogsbruket, som staten genom lantbruksnämnderna sökte genomföra;

X. med bifall till motionerna I: 239 och II: 287 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning i syfte att intensifiera domänverkets medverkan i strukturrationaliseringen inom jordbruket och bondeskogsbruket i enlighet med vad reservanternas anfört;

XI. med bifall till motionerna I: 547 och II: 660, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående vidgat användningsområde för medlen av domänverkets markfond.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 av herr Ringaby m. fl.

Herr ÅKESSON (fp):

Herr talman! Jordbruksutskottets utlåtande nr 8 behandlar en del olika frå-

gor rörande domänverkets verksamhet. Jag vill i detta sammanhang beröra ett par av de i utlåtandet omnämnda detaljfrågorna.

Beträffande kronoarrendatorernas optionsrätt har domänstyrelsen hemställt om medgivande att få försälja kronoegendom genom utbud i allmänna marknaden, när arrendatorn ej velat begagna sig av erbjudandet att förvärva egendomen. Styrelsen har härvid motiverat sin hemställan med ett ökat köpmotstånd från arrendatorernas sida och att domänstyrelsen på grund av förekomsten av detta motstånd tvingas behålla och utarrendera ett antal egendomar som av företagekonomiska skäl bör utmönstras ur förvaltningen.

Enligt nu tillämpad praxis äger arrendatorn rätt att om han ej vill förvärva egendomen arrendera densamma på nytt, under förutsättning att arrendatorn eller hans släkt före honom under minst 10 år i följd innehaft egendomen och därmed äger optionsrätt.

Jag vill erinra om att det här gäller försäljning av domänverkets mindre jordbruksegendomar med en areal av under 50 hektar åker. Det måste anses riktigt att jordbruksegendomar av den storleksordning det är är fråga om successivt avvecklas från domänverkets regi och försäljs till arrendatorerna.

Vid ett köp av en egendom liksom vid överlåtelse av ett arrende finns flera faktorer som påverkar bedömningen av hur man här skall förfara.

Köpesumman å egendomen är en av dessa faktorer. Ingår i egendomen skogsmark kan värderingen av denna märkbart påverka köpesumman i dess helhet. Då denna skogsmark värderas efter andra än rent salumässiga grunder anser sig ofta arrendatorn-köparen inte kunna betala de här åsatta värdena utan avstår från att köpa området eller köper endast en del av detsamma, om detta kan tillåtas från fastighetsbildningssynpunkt.

En annan fråga, som påverkar bedömningen av huruvida ett köp bör komma till stånd eller ej, är värderingen av de investeringar och grundförbättringar arrendatorn verkställt under arrendetiden.

Vid arrendevärderingen av kronoegendomarna sker denna sålunda att egendomen arrendevärderas för kommande arrendeperiod i det skick den befinner sig utan att hänsyn tas till nödvändiga grundförbättringar och investeringar på egendomen. Vill arrendatorn ha dylika förbättringar utförda, måste han ansöka hos domänstyrelsen att sådana utföres och har därvid, om ansökan beviljas, att utöver arrendesumman förränta de utförda förbättringarna. Då domänverket är mycket negativt till att på dessa mindre egendomar bekosta ändringar och förbättringar får arrendatorn ofta själv verkställa och bekosta dessa. Dessa förhållanden gör att egendomarnas byggnader ofta befinner sig i ett mindre gott skick och tarvar betydande kostnader för modernisering. En riktig värdering av de investeringar arrendatorn gjort är en rättvisesak av första rang.

En tredje fråga, som är av avgörande betydelse vid ett egendomsköp, är huruvida köparen har möjlighet att likvidera köpet på rimliga villkor. Enligt nu tillämpade normer skall köparen vid köpekontraktets undertecknande erlægga en tiondel av köpesumman till domänverket samt en tiondel vid tillträdet. Detta betyder att köparen har att anskaffa två tiondelar av köpesumman för att inleverera till domänverket. Resten, åtta tiondelar av köpesumman, kan få amorteras under en tidsperiod av tio år eller, om »särskilda skäl föreligga», kan amorteringstiden utsträckas till femton år. Jag kan inte dela departementschefens åsikt att dessa villkor är fördelaktiga för köparen. Det torde endast vara ett fåtal av arrendatorerna som har möjlighet att på dessa villkor likvidera ett egendomsköp. Att betala egendomen under en period av tio, eventuellt femton år, torde vara en orimlighet, om egendomens avkastning skall likvidera egendomsköpet. För köparen finns i regel ingen annan möjlighet att likvidera egendomsköpet än genom lån i sparbank eller annan penninginrättning med eller utan lantbruksnämndens medverkan. Kronoegendomarna säljes ofta inte förrän stora investeringar i dem är nödvändiga. Skall då

Ang. vissa frågor berörande domänverket
köparen investera i byggnader och andra grundförbättringar blir kostnaderna ofta så stora att det kan ifrågasättas huruvida egendomen kan bära samtliga dessa kostnader.

Då domänstyrelsen talar om att sedan mitten av 1950-talet ett ökat köpmotstånd från arrendatorernas sida kunnat förmärkas, vill jag säga att detta s. k. köpmotstånd är beroende av de svårigheter som här tidigare har antytts och ej på en ovilja mot egendomsköpet som sådant och mot att bli sin egen. Jag vill understrika vad Sveriges lantbruksförbund anför, att vid försäljningarna hänsyn togs till personliga omständigheter. Sålunda bör en arrendator som av ekonomiska skäl inte kan utnyttja sin optionsrätt ej förvägras fortsatt arrende annat än på speciella grunder, ävensom att domänstyrelsen ej genomför den begärda arrendeavvecklingen på ett sätt som strider mot dessa i lag fastlagda principer som enskilda medborgare har att följa. Ej heller bör den föreslagna förändringen utnyttjas till att åstadkomma en oskälig prisnivå å egendomarna.

År 1952 gjorde domänstyrelsen en liknande hemställan, vilken då av departementschefen och jordbruksutskottet avstyrktes, och riksdagen beslutade i enlighet härmed.

Herr talman! För närvarande pågår en arrendelagsutredning som kommer att taga ställning till nu gällande arrendelagar. Denna utredning torde även taga upp problem som berör kronoarrendatorerna och deras ställning i förhållande till andra arrendatorer. Jag förutsätter att det beslut som fattas av riksdagen ej kommer att föregripa arrendelagsutredningens beslut i vad det avser kronoarrendatorerna.

Jordbruksutskottet anför i sitt utlåtande bl. a. följande: »Då det får anses rimligt, att domänstyrelsen skall äga vissa möjligheter att i samband med hembud kunna förhjälpa en kronoarrendator att bli ägare till egendomen, synes enligt utskottets förmenande i fortsättningen en något mera liberal tillämpning av reglerna rörande amorteringstidens längd kunna anses befogad. I detta sammanhang

Ang. vissa frågor berörande domänverket torde jämväl av Kungl. Maj:t böra övervägas huruvida ej den kontanta insatsen av köpeskillingen böra kunna nedsättas.»

Jag tolkar detta jordbruksutskottets uttalande så, att domänverket i första hand skall förhjälpa arrendatorerna att bli ägare av de egendommar de brukat och blott i andra hand försälja egendomarna i öppna marknaden.

Under punkt IX har utskottet beslutat föreslå riksdagen bifalla propositionens förslag om att domänverket skall äga rätt att utan Kungl. Maj:ts medgivande förvärva mark där köpeskillingen för förvärvsobjektet ej överstiger 100 000 kronor. Ett bifall till propositionens förslag i denna fråga skulle innebära att domänverket alltmera skulle inrikta sig på det mindre bondeskogsbruket. Det skulle också innebära en stark priskonkurrens för skogsägande grannar och motverka den strukturrationalisering inom jordbruket som staten genom lantbruksnämnderna söker genomföra.

Jag vill erinra om att utredning pågår rörande statens skogsförvaltningsverksamhet, varvid även markinköpsfrågan torde komma att behandlas. Under sådana förhållanden kan det knappast vara lämpligt att nu låta domänstyrelsen på egen hand besluta om markinköp på de i propositionen föreslagna villkoren.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den med 5 betecknade reservationen av herr Nils Hansson m. fl.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 6.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av var därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande *punkten I* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ringaby m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om *punkten II*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Hjalmar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Pettersson, Harald, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 62.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls där- efter vad utskottet i *punkterna III och IV* hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice tal- mannen enligt de beträffande *punkten V* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hem- ställt samt vidare på godkännande av den av herr Harald Pettersson och herr Dahlgren vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i förevaran- de del; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat pro- positionen på bifall till utskottets hem- ställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Harald*, begärde vo- tering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god- kändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskot- tet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punk- ten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Harald Pettersson och herr Dahlgren vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att en- ligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo- tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster- na hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 16.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkän- nagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i *punkten VI* hemställt.

Ang. vissa frågor berörande domänverket

Vidare gjorde herr förste vice talman- nen enligt de med avseende å *punkten VII* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Harald Pettersson och herr Dahlgren vid utlå- tandet avgivna, med 3 betecknade reser- vationen i förevarande del; och förkla- rade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna den- na proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Harald*, begärde vote- ring, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkän- des en så lydande omröstningsproposi- tion:

Den, som bifaller vad jordbruksutskot- tet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punk- ten VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harald Petters- son och herr Dahlgren vid utlåtandet av- givna, med 3 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo- tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster- na hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 18.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkänna- givit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten VIII* hemställt.

Beträffande *punkten IX*, anförde vi- dare herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan bi-

Ang. vissa frågor berörande domänverket falles; 2:o), av herr Åkesson, att kammaren skulle godkänna den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Pettersson, Harald*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr Dahlgren vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkesson begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härpå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Åkessons yrkande.

Herr *Pettersson, Harald*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 8 punkten IX antager godkännande av den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i reservationen 6 av herr Harald Pettersson och herr Dahlgren, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr

förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 23;

Nej — 23.

Därjämte hade 78 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär alltså de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr förste vice talmannen herr *Carlsson, Eric*, ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln. Kammaren hade således fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten IX, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkesson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 30.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes i fråga om vardera av *punkterna X och XI* enligt framställda yrkanden propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på antagande av det förslag, som beträffande respektive punkt innefattades i den av herr Harald Pettersson och herr Dahlgren vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i *punkterna XII och XIII hemställt*.

Ang. rennäringens främjande, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rennäringens främjande, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 3 657 000 kronor respektive 540 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln vidare föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 beräkna dels till Lappfogdarna m. fl.: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 557 000 kronor respektive 202 000 kronor, dels ock till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 23 februari 1962 avlåten proposition, nr 68, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, föreslagit riksdagen, att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för lappväsendet i enlighet med vad i propositionen angivits, 2) fastställa viss i propositionen

Ang. rennäringens främjande, m. m. angiven avlöningsstat för lappväsendet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, 3) å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa till Lappväsendet: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 600 000 kronor respektive 202 000 kronor samt till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 621, av herr *Hedström m. fl.*, och II: 744, av fru *Jäderberg m. fl.*, vari hemställt, dels att lappväsendets befattningshavare fortfarande måtte sortera under länsstyrelserna, dock så att erforderligt samarbete ägde rum med lantbruksstyrelsen i rennäringens utvecklings- och marknadsfrågor, dels att lappfogdarnas tjänstebemärkning måtte bibehållas eller ändras till intendent (eventuellt länsintendent) vid lappväsendet, dels ock att de därvid måtte placeras i lönegrad Ao 25;

2) de likalydande motionerna I: 622, av herr *Olofsson m. fl.*, och II: 745, av herr *Lassinantti m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att sådana bestämmelser måtte utfärdas, att minst två samer vore ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandling av rennäringens ärenden; samt

3) motionen I: 623, av herr *Osvald*, i vilken motion föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att sådana bestämmelser måtte utfärdas, att minst två samer vore ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandling av rennäringens ärenden.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 621 och II: 744, såvitt avsåge benämningen lappfogde, ävensom med avslag å nyssnämnda motioner i vad däri gjorts yrkande om lappfogdetjänstens lönegradsplacering, bemyndiga

Ang. rennäringens främjande, m. m.

Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för lappväsendet i enlighet med vad i utlåtandet angivits;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 744, såvitt nu vore i fråga, fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för lappväsendet att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 744, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa till Lappväsendet: Avlöningar ett förslagsanslag av 600 000 kronor;

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Lappväsendet: Omkostnader ett förslagsanslag av 202 000 kronor,

2) till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

V. lämna motionerna I: 623 samt I: 622 och II: 745, i den mån de ej besvarats i utlåtandet, utan åtgärd;

VI. lämna motionerna I: 621 och II: 744, i vad avsåge däri gjort yrkande om lappväsendets sortering under länsstyrelserna, utan åtgärd;

VII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksstyrelsen, som föranleddes av vad som föreslagits i utlåtandet,

b) fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 657 000 kronor,

2) till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 540 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nils Hansson, Gunnar Berg, Hedström, Jönsson* i Ingemarsgården, *Stiernstedt* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del ha va den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 623 samt I: 622 och II: 745 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att sådana bestämmelser måtte utfärdas, att minst två samer vore ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandling av rennäringens ärenden;

2) av herr *Persson* i Appuna, vilken ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 744, såvitt avsåge benämningen lappfogde, ävensom med avslag å nyssnämnda motioner i vad däri gjorts yrkande om lappfogdetjänstens lönegradsplacering, bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för lappväsendet i enlighet med vad i reservationen angivits.

Herr **OLOFSSON** (fp):

Herr talman! I detta jordbruksutskottets utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68 behandlas även en motion av mig m. fl. där vi yrkar att minst två samer skall vara ledamöter av lantbruksstyrelsens plenum vid behandlingen av ärenden som rör rennäringen. Av någon anledning som jag inte känner till har mitt namn fallit bort från reservationen till förmån för denna motion, men det är naturligtvis bara ett litet olycksfall i arbetet som jag inte fäster någon större vikt vid.

Vi menar att det vore bra om rennäringens egna utövare kunde ha möjligheter att närvara då deras angelägenheter behandlas.

Jag har naturligtvis en mycket stor aktning för lantbruksstyrelsens kunnskap och erfarenhet vad gäller jordbruksfrågor i allmänhet, men jag måste

nog säga att jag inte tror att styrelsens sakkunskap när det gäller just samernas förhållanden och rennäringsnämnden är så särskilt stor. Jag skulle kunna tillägga att det är ett så speciellt förhållande med rennäringsnämnden och samernas livsföring, att väl knappast någon utöver samernas egen krets kan kallas sakkunnig. Visserligen föreslås i den kungl. propositionen att en överinspektörstjänst i Ae 26 skall inrättas och att det skall finnas en rennäringsnämnd, som skall ha möjlighet att delta i lantbruksstyrelsens sammanträden, men jag tycker att det borde kunna vara en ganska billig och human åtgärd att tillmötesgå samernas önskemål att få bli representerade när deras egna ärenden skall behandlas.

Så långt jag har kunnat finna är samerna en befolkningsgrupp här i landet som har mycket litet att göra med vårt näringsliv som sådant men som givetvis har en ganska stor betydelse ur turismens synpunkt. Det är ju mycket vanligt att syd- och mellansvenskar som kommer till Norrland är intresserade av att få träffa och prata med samerna, och det är väl därför ganska önskvärt att denna näringsgren och denna befolkningsgrupp skall få fortleva. Jag tycker att vi skulle kunna vara så pass humana att vi kunde tillmötesgå detta önskemål från deras sida. Det medför inga stora kostnader. Det är naturligtvis inte heller för mig någon livsviktig fråga, men jag tycker att det borde vara en åtgärd, som vi skulle kunna kosta på oss gentemot en befolkningsminoritet av denna art.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde herrar *Oswald* (fp), *Gunnar Berg* (s), *Hedström* (s), *Dahlberg* (s), *Eric Carlsson* (cp) och *Nils Hansson* (fp).

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag tar till orda i en fråga, som de flesta måhända anser vara en bagatell. Jag har i propositionen föreslagit att benämningen lappfogde skall utbytas mot benämningen konsulent. Vi

Ang. rennäringsnämndens främjande, m. m.

har på det sättet velat markera att den minoritet som lapparna utgör i vårt land inte står under fogdevälde utan att det är konsulenter som skall hjälpa dem. Propositionen innehåller också en saklig markering av de förändrade arbetsuppgifterna. Det kommer i fortsättningen att i hög grad bli en rådgivande verksamhet och mindre en övervakande sådan.

Utskottet har inte velat förstå de synpunkterna utan har sagt att man ytterligare skall utreda vad benämningen skall vara. Tills vidare skall den vara lappfogde. I de diskussioner som pågår om minoritetens ställning i olika länder har jag för min del tyckt att vi kan kosta på oss att kalla denna grupp av tjänstemän för konsulenter.

Jag tar mig således friheten att på denna punkt yrka bifall till herr Perssons reservation, som är betecknad med nr 2 och som överensstämmer med propositionen.

Herr **RINGABY** (h):

Herr talman! Jag kunde kort och gott yrka bifall till utskottets förslag, men jag ber med anledning av herr Olofssons anförande att få göra en liten anmärkning.

Vi skall observera att hela propositionen nr 68 innebär väsentliga förbättringar för rennäringsnämnden, och jag kan också omtala att det är avsikten att en rennäringsnämnd skall knytas till lantbruksstyrelsen. Denna nämnd skall bestå av företrädare för samerna. Det kommer alltså att knytas sakkunskap till lantbruksstyrelsen. Jag vill också omtala för kammarens ledamöter att lantbruksstyrelsen skall äga rätt att inkalla sakkunnigt biträde från samerna i frågor av betydelse. Det behövs alltså enligt utskottsmajoritetens mening inte att två samer skall vara närvarande vid lantbruksstyrelsens sammanträden rörande rennäringsfrågor, utan vad som föreslagits i propositionen är till fyllest, anser utskottet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. rennäringsens främjande, m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten I av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, därefter särskilt angående punkterna II—IV, vidare särskilt rörande punkten V och slutligen särskilt avseende punkterna VI—VIII.

I fråga om punkten I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Persson i Appuna vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Persson i Appuna vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 39;

Nej — 60.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkterna II—IV hemställt.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande punkten V framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olofsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olofsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 41.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna VI—VIII hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39,

i anledning av väckt motion angående brevbäringen i städer och tätorter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om effektivare åtgärder mot ocker

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion om effektivare åtgärder mot ocker.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 4, av herr *Börjesson* i Falköping, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam och allsidig utredning huruvida och på vad sätt effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning kunde vidtagas samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 4, i den mån den icke kunde anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anför, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Emanuel Andersson*, *Björkänge* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 4 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam och allsidig utredning rörande effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning samt om framläggande för riksdagen av de förslag, som utredningen kunde föranleda.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om effektivare åtgärder mot ocker

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 205, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), *dels ock* i ämnet väckta motioner;

nr 206, i anledning av väckta motioner om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområde;

nr 207, i anledning av väckt motion ang. skydd mot jordvärdestegring m. m.; och

nr 208, i anledning av väckta motioner om sådan ändring av hyresregleringslagen att höjning av grundhyra icke må beviljas på grund av förbättringsarbete som bekostas av hyresgäst.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 232, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av organisationen för europeiskt rymdforskning m. m.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 169, angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.; samt

nr 170, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Anmälades och bordlades av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet inkommit framställningar

dels från delegerade för riksdagens verk angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för vissa riksdagens verk, m. m.,

dels ock från fullmäktige i riksbanken angående ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1962/63 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till de tekniska högskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till regeringsrätten;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattning, m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet, m. m.; samt

nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för försäkringspremier;

nr 44, i anledning av väckta motioner om skattefinansiering av socialförsäkringsförmånerna; samt

nr 45, i anledning av väckta motioner angående ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna;

bankoutsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot sämjedelning av fast egendom; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjötrafikförordning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildningen på trädgårdsområdet och stödet till trädgårdsnäringsens rationalisering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande yrkesutbildningen på skogsbrukets område, m. m., jämte i ämnena väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckta motioner angående mindre företags elkraftförsörjning;

nr 42, i anledning av väckta motioner om utredning angående statsbidrag till allmänna samlingslokaler m. m. i glesbygdsområden;

nr 43, i anledning av väckta motioner om utredning angående transport till sjukhus av sjuka och skadade; samt

nr 44, i anledning av väckt motion om kontroll av elmätare.

Anmäldes och bordlades en av herr *Hagberg* under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnad, av ho-

nom *m. fl.* undertecknad motion, nr 723, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammararens sammanträde avslutades kl. 18.06.

In fidem

K. G. Lindelöw
